

BRUIXOTS DE L'AIGUA

Els saurins a Catalunya

Rosa M. Canela Balsebre

Estudis sobre el patrimoni

etnològic de Catalunya \1

Bruixots de l'aigua. Els saurins a Catalunya

Estudis sobre el patrimoni
etnològic de Catalunya / 1

**Centre de Promoció de la Cultura Popular
i Tradicional Catalana**

Bruixots de l'aigua

Els saurins a Catalunya

Rosa M. Canela Balsebre

Generalitat de Catalunya
**Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació**

Barcelona, 2010

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Canela i Balsebre, Rosa M.

Bruixots de l'aigua : els saurins a Catalunya. – (Estudis sobre el patrimoni etnològic de Catalunya ; 1)

A la part superior de la portada: Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. – Bibliografia.

Glossari

ISBN 9788439385066

I. Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació

II. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana

III. Títol

IV. Col·lecció: Estudis sobre el patrimoni etnològic de Catalunya ; 1

1. Saurins – Catalunya

2. Varettes de saurí – Catalunya

3. Radioestèsia – Catalunya

159.961

550.87(467.1)

© de l'edició : Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació

© del text : l'autora

© de les fotografies: Rosa M. Canela i Balsebre

Disseny i maqueta : Mercedes Azúa

Primera edició: setembre de 2010

Tiratge: 500 exemplars

Dipòsit legal : B. 37568-2010

Impressió : Cevagraf

*“El meu poble fa consultes a un bocí de fusta;
d’un tros de pal en rep revelacions.”*

Antic Testament, Os 4,12

*Tots voldríem una vareta màgica.
Tots voldríem els “secrets” del saurí: saber buscar i trobar.*

*“Entre els autors que toquen aquesta matèria, uns ho neguen, altres
ho afirmen i altres en dubten. Els que admeten com a cert el fenomen,
es divideixen quant a l’assignació de la causa, volent uns assenyalar-ne
causa física, i altres atribuir-lo a pacte amb el dimoni.”*

Benito Jerónimo Feijoo, Teatre crític universal. Any 1729.

Sumari

Pròleg / 9

Presentació de la recerca / 11

El do de l'aigua. Els saurins a Catalunya / 17

Apunts històrics / 19

Rabdomàntics, saurins o radioestesistes. Com els anomenem? / 27

Descoberta-aprenentatge. Iniciació / 28

Explicació que donen els saurins a la seva capacitat, do o poder / 31

Estris que s'utilitzen / 35

Com es procedeix (ritual, concentració, prospecció) / 47

Calcular la profunditat, el cabal, la qualitat i la direcció de l'aigua / 50

Teleradioestèsia. Detecció sobre plànols / 53

La detecció i les sensacions del cos / 55

Millors dies per buscar aigua / 58

L'experiència / 59

Equivocacions - errors / 60

Consideració social / 64

Compensacions econòmiques / 69

Com anuncien els seus serveis? / 70

I saurines (o dones saurí)? / 71

Pous i mines / 74

A més d'aigua, buscant... / 77

Altres usos del pèndol / 82

Anècdotes / 85

Curiositats i experiències a destacar / 89

Folklore - creences i supersticions / 92

Comentaris finals / 96

Bibliografia / 101

Glossari / 103

Agraïments / 105

Pròleg

Un bé és més preuat com més escàs és.

L'aigua és un bé indispensable per a la vida. Els humans fa tant de temps que cerquem l'aigua, que semblaria frívol parlar d'un origen remot fixat en un temps històric. Tot i amb això, hi ha qui parla de vuit mil·lennis enrere.

Catalunya és una terra aspra i costeruda, una terra que s'ha de treballar de valent perquè hi hagi collita, pedra a pedra, traginant el millor sòl per al cultiu. Els catalans de les pedres, en traiem pans.

La terra seca mediterrània on la pluja no sap ploure, on cada font és un tresor, on cada pou és una esperança, és terra de saurins. Un saurí és gent experimentada que sap veure allà on la gent normal no hi sap veure; que coneix els secrets de cada barranc i escorpitera, de cada coma i fondalada. Els saurins són gent de la terra que sap trobar l'aigua allà on s'amaga.

Al zuharí, l'il·luminat, aquell qui té el do de la visió, de l'ocult. El saurí gaudeix d'una categoria liminar entre el que és d'aquest món i el que correspon a la dimensió de la màgia, una dimensió al límit entre la raó i la fe, entre allò que correspon als simples mortals i allò que és sagrat.

El saurí és —sovint un home— de la terra, gent del terme, proper i conegut per la gent de la comarca. Se'n coneix el llinatge —potser el do ja li ve de família o potser no— i, segons la seva eficàcia, se li reconeixen els mèrits i els dons.

En les ciències que estudien les cultures i les societats, la veracitat de l'existència de les coses no es limita als fenòmens demostrables, sinó que va més enllà. També compta allò que la gent creu.

Però, qui creu avui en un saurí? N'hi ha qui en dirà meravelles i n'hi haurà qui no hi creurà. Ara com abans, la gent creiem en coses. Avui també es contenen llegendes i històries fantàstiques. Es tenen com a certes les notícies d'aparicions i les històries d'éssers fantàstics. Aquestes contalles s'estenen per les xarxes socials a una velocitat superior a com abans viatjaven els contes i els romanços de canya i cordill.

Avui hi ha qui creu en el canvi climàtic i hi ha qui no hi creu. Hi ha qui creu que la terra tremola més estranyament i sovint, i que el temps està boig. I cada cop n'hi ha menys que creuen en la fiabilitat de les ciències econòmiques. Potser haurà arribat a la fi el moment de fixar l'atenció en l'antropologia com a ciència crítica i comparativa?

Agafem, doncs, un branquilló d'avellaner i un càntir d'aigua fresca amb anís, i deixem-nos seduir per la lectura d'aquesta etnografia amb la vareta màgica a la mà.

JOSEP FORNÉS I GARCIA, antropòleg i director del Museu Etnològic de Barcelona

Presentació de la recerca

Aquesta publicació és el resultat d'un estudi sobre els saurins a Catalunya fet durant la segona meitat del 2008; és una aproximació a una activitat tradicional molt arrelada al món rural, que encara es fa i de la qual queden alguns, cada cop menys, seguidors. El treball de recerca va ser becat pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC) del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació.

Ha estat una recerca molt gratificant, amb molts bons moments, escoltant els saurins i practicant amb ells, veient el que feien i contagiant-me de la seva passió per aquesta activitat. La curiositat i les ganes de saber sobre el tema m'han portat fins aquí, a compartir tot el que he recollit sobre els saurins, un món sorprenent ple d'experiències i coneixements.

Entrevistes

Es van fer un total de vint entrevistes,¹ amb informants de dotze comarques diferents, de les quatre províncies catalanes. Per motius de facilitat de contactes i desplaçaments, una part important de les entrevistes s'ha fet a les comarques tarragonines, i d'aquestes la comarca amb més persones entrevistades ha estat l'Alt Camp.

En la major part de les entrevistes, els informants són saurins que han explicat en pròpia veu la seva experiència, i sols en tres entrevistes es tracta de persones que tenien un familiar o coneeguts que ho havien estat.

Les persones entrevistades han estat:

Josep Maria Amatller Rebell, de Santa Coloma de Queralt (Conca de Barberà, Tarragona). Nascut a Aguiló el 1951.

Antoni Amigó Pons, d'Artesa de Segre (Noguera, Lleida). Nascut el 1934.

Josep Lluís Castelló de Moxó,² de Samalús (Vallès Oriental, Barcelona). Nascut a Barcelona el 1948.

Josep Clavell Gras, de Vallgorguina (Vallès Oriental, Barcelona). Nascut el 1914.

Francisco Descarrega Pascual, de la Fatarella (Terra Alta, Terres de l'Ebre). Nascut el 1926.

Josep Maria Domènech Gatell, de Valls (Alt Camp, Tarragona). Nascut el 1945.

Josep Gabarra Solé, dels Omellons (Garrigues, Lleida). Nascut el 1957.

Joan Ferrando Santó, de Cabra del Camp (Alt Camp, Tarragona). Nascut el 1926.

Pere Ferré Saumell, de Montferri (Alt Camp, Tarragona). Coneixedor de saurins de Puigpelat i de Solivella. Nascut el 1929.

Olga Fortuny Martí, de Cambrils (Baix Camp, Tarragona). Centre Terapèutic de Cambrils, terapeuta i experta en fengshui.

Josep M. Marimón Amenós, de la Glorieta (Conca de Barberà, Tarragona). El seu rebesavi Francesc Amenós Minguell era saurí de la Glorieta (Passanant).

Oriol Maymó Gatell, de la Pobra de Montornès (Tarragonès, Tarragona). Nascut a Barcelona el 1976.

Josep M. Niñerola Pla, cap de la Unitat Singular de Planificació i Coordinació Hidrològica de l'Agèn-

cia Catalana de l'Aigua (Barcelona). Llicenciat en ciències físiques. Especialista en hidrogeologia, i autor de diferents articles i ponent en congressos.

Carlos M. Requejo, gerent de l'empresa Domobiotik JCC Calidad Ambiental, SL, de Barcelona, expert i autor de publicacions i articles sobre geobiologia,³ i membre fundador de GEA (Associació d'Estudis Geobiològics). Professor i coordinador del primer postgrau en Geobiologia i Salut de l'Hàbitat (Universitat Politècnica de Catalunya).

Ramon Roset Pérez, del Pla de Santa Maria (Alt Camp, Tarragona). Nascut el 1940.

Pere M. Sanromà Fortuny, de Vespella de Gaià (Tarragonès, Tarragona). Nascut el 1947.

Antoni Suárez Pujol, d'Aguilar de Segarra (Bages, Barcelona). Nascut el 1936.

Joaquim Turón Juanhuix, de Sant Hilari Sacalm (la Selva, Girona). Nascut a Santa Margarida de Valls el 1936.

Pere Vallicrosa Casellas, de Tordera (Maresme, Barcelona). Nascut el 1924.

Maria Villar Targa, de Cabra del Camp (Alt Camp, Tarragona). Nascuda el 1926. Vídua de Ramon Alcalde Valle, saurí de Cabra del Camp.

En aquesta publicació, a banda de les referències als saurins entrevistats, també es fa menció d'altres saurins del territori català que havien estat entrevistats per a articles o reportatges de premsa, treballs inèdits de recerca o programes de ràdio i televisió. Ells són: Pere Espígol,⁴ de la Cellera de Ter (Girona), Josep M. Blanch,⁵ de la Farella, Joan Rovira i Pere Urpí,⁶ de la Bisbal del Penedès, Josep Vilà, Ramon Oliveres i Josep Basada,⁷ de Valls.

Cal destacar que s'han pogut fer més entrevistes de les que inicialment es van preveure en el projecte. Poder localitzar i contactar saurins ha estat menys difícil del que en un primer mo-

ment podia semblar. La disponibilitat i bona col·laboració dels entrevistats també ha estat clau.

El nombre d'entrevistes és una petita mostra dels saurins que tenim a Catalunya. S'ha buscat que entre els informants hi hagués el màxim de diversitat possible, i no sols geogràfica, sinó també de perfils: saurins que col·laboren amb empreses perforadores, altres que tenen les seves pròpies empreses de perforació i alguns que ho practiquen sols per afició. Tot i que s'ha buscat, no ha estat possible entrevistar cap monjo o capellà que fos saurí (interessava conèixer l'experiència d'algun d'ells). Però sí que hem pogut entrevistar una dona saurina (tot i la dificultat per localitzar-ne una) i un jove saurí.

Per conèixer l'opinió dels hidrogeòlegs, es va contactar amb l'Agència Catalana de l'Aigua (serveis centrals de Barcelona) i es va fer una entrevista al cap de la Unitat de Planificació i Coordinació Hidrològica.

S'ha vist que hi ha un interès creixent per la qüestió de les persones anomenades neorurals, que estan veient en aquesta activitat un potencial a incloure en el seu estil de vida i de relació amb el medi, alhora que afegir-la a les teràpies o tècniques que ja practiquen. Igualment és una qüestió d'interès per a les persones que s'apropen a les teràpies alternatives i la medicina natural o que hi treballen: fengshui, reiki, flors de Bach, kinesiologia, etc., com en el cas de la saurina entrevistada, que és terapeuta i té el seu propi centre terapèutic.

Les entrevistes s'han fet seguint una pauta del tot flexible, que es va anar millorant i adaptant, sobretot a partir de la informació de les primeres que es van fer. Gran part de les entrevistes es van enregistrar de forma sonora, i algunes també en format audiovisual (han quedat filmades també les demostracions dels saurins buscant aigua,

amb els estris que utilitzen, com els agafen i molts detalls interessants). Tots els enregistraments es van fer en format digital, per facilitar-ne l'arxiu i el tractament.

La durada de les entrevistes va ser variable, al voltant d'una o dues hores en la seva majoria. Han estat entrevistes temàtiques en què s'ha intentat obtenir el màxim d'informació sobre la pràctica dels saurins.

Perfil dels Saurins Entrevistats

Tots els saurins entrevistats, excepte una dona, han estat homes, i tots tenen més de 55 anys (excepte un jove de 33 anys). La majoria són persones molt arrelades al seu poble, quasi tots han nascut i viscut en el mateix municipi. De professions diverses: un pastisser, sis pagesos, dos treballadors d'una empresa de perforació de pous, un pouaire, dos constructors, un tècnic de so, un arquitecte, un geobiòleg, un lampista i un terapeuta, molts ja jubilats.

Un d'ells, Josep Clavell, de Vallgorguina, de 95 anys, el saurí de més edat que s'ha entrevistat, cura també de l'espatllat. I Antoni Suárez, d'Aguilar de

Josep Clavell de Vallgorguina, el saurí de més edat que va ser entrevistat.

Segarra, cura les cremades amb les mans: "Si et cremes i hi poso la mà a sobre, ni notaràs que t'has cremat." Altres dels saurins entrevistats també s'han interessat per la detecció de malalties i per la seva guarició (com a curanderos).

És difícil establir similituds i diferències entre ells. On més coincidències hi ha és en com s'inicien en l'art saurí: quasi tots ho han après de grans; sols en algun cas ho van començar a provar de petits i han seguit (com Oriol Maymó, de la Pobla de Montornès). La majoria s'hi van iniciar per curiositat perquè ho havien vist fer a d'altres, ho van provar i així van seguir. Alguns abans, fins i tot, se n'havien burlat.

En el cas del saurí jove cal fer esment que, detectar aigua subterrània, sols ho fa per distracció i molt de tant en tant. Els altres saurins tenen molts anys d'experiència i la majoria han marcat bastants pous (dos dels saurins amb qui hem contactat n'han marcat més de tres-cents).

En quasi tots els casos els saurins entrevistats són els únics del seu municipi que ho fan. Alguns tenen familiars que també ho fan i altres no.

En preguntar a Josep M. Niñerola, de l'Agència Catalana de l'Aigua, pel perfil dels saurins que al llarg dels anys ha tractat diu: "No n'he conegut cap de menys de 50 anys, tots ja grandets", i tots són gent que viu al camp, pagesos i de moltes altres ocupacions. De ciutat va conèixer algun religiós que era saurí (entre ells un canonge de la catedral de Barcelona).

Com ja recull el treball *El saurí del Priorat*, "cadascun d'ells té la seva pròpia personalitat, treballada dia a dia, que van començar havent obtingut innumbrables satisfaccions i tanmateix sense donar gaires tómbos amb el què, com, quan, pot produir aquests fenòmens" (Martí, p. 6).

Certament, cadascun d'ells té el seu propi estil, una experiència, un aprenentatge i una manera

de fer, amb punts en comú i d'altres de diferents, però estan tots units per un entusiasme i una passió per aquest art, ciència o com se li vulgui o pugui dir. El fet de ser saurins els fa sentir en certa manera especials, diferents, "escollits", i això a tots els agrada.

Buidatge bibliogràfic i documental

S'ha trobat més bibliografia de la que s'havia previst inicialment. El que més s'ha localitzat i consultat són diversos llibres sobre radioestèsia i teleradioestèsia, i sobre l'ús del pèndol (tant d'autors espanyols com estrangers), i també alguns manuals més científics sobre les aigües subterrànies, que inclouen algun apartat sobre els saurins o el que també anomenen mètodes de la rabdomància.

Part de la bibliografia consultada i utilitzada en aquest treball és de fa anys (sobretot de les primeres dècades del segle xx), quan més es publicava sobre el tema. Un dels llibres més interessants que s'ha buidat ha estat *Descubrimiento de aguas subterráneas*, de W. F. Barret (professor de física experimental del Real Col·legi de Ciències d'Irlanda), publicat el 1924 a Barcelona, on es fan interessants reflexions sobre el tema. I com a publicació curiosa cal destacar el llibre del religiós i rabdomàntic Luciano Estrada Camps *Los secretos zahoríticos*, publicat a Barcelona el 1929, amb diverses referències geogràfiques de Catalunya.

En la recerca de material bibliogràfic, s'han trobat dos treballs inèdits de molt d'interès. Un de Montserrat Rabionet Serra, que va fer el treball de recerca a l'Institut Castell d'Estela, d'Amer (Selva, Girona), el 2000-2001 sobre *Els saurins (història i pràctica)*. I l'altre treball, *El saurí del Priorat*, és el que van fer els alumnes Joan M. Martí, Ricard Montseny, M. Pilar Pujol i Montserrat Sabaté, de la branca d'administratiu de l'Institut de Formació

Professional de Falset, a finals dels anys vuitanta (es desconeix l'any exacte), i que s'ha pogut consultar a l'arxiu de l'Associació Carrutxa de Reus. Material també molt remarcable és l'entrevista feta a dos saurins que l'any 1991 es va publicar a la revista local *La Cabana*, de la Fatarella, i també el reportatge sobre tres saurins publicat a la *Revista Cultura*, de Valls, el 2001.

S'ha trucat a diversos museus de Catalunya (entre els quals el Museu del Montsià, on em van passar el contacte d'un hidrogeòleg de Tortosa; el Museu Etnològic del Montseny, el Museu Comarcal de la Conca de Barberà, el Museu Comarcal de la Garrotxa, el Museu Etnològic de Barcelona, el Museu de Tàrraga, el Museu Comarcal de Cervera, etc.) per saber si disposaven d'algun fons documental o material sobre els saurins; en tots la resposta ha estat negativa. Alguns han mostrat interès per tenir accés als resultats d'aquesta recerca.

També s'han consultat arxius i historiadors per obtenir informació sobre els saurins en el passat, però no hem trobat cap informació. Com molt bé diu l'historiador Josep M. Grau, aquesta pràctica i la seva transmissió no deixen rastre en la documentació, ja que s'ha transmès oralment de generació en generació.

Cal destacar que en algunes de les entrevistes els informants ens han facilitat retalls de premsa sobre entrevistes o reportatges que els han fet. Informació que ha estat molt útil per completar l'entrevista i tenir més material recollit.

Altres aspectes a destacar

La pràctica dels saurins és una qüestió molt més àmplia del que en un primer moment semblava. Tot i que l'estudi s'ha centrat bàsicament en la seva activitat per buscar aigua subterrània, també hem recollit altres experiències o pràctiques relacionades. Per Internet es pot trobar (com en

tot) moltíssima informació, de tot tipus, i sorprèn la quantitat de material sobre els saurins lligat a les ciències ocultes i a tot el món esotèric.

Un dels aspectes que ha plantejat més dubtes ha estat el referent al lèxic. Hi ha al voltant de la pràctica dels saurins tot un vocabulari molt específic. S'ha cregut necessari incloure un glossari a la part final d'aquesta publicació.

Es va crear també una base de dades de fotografies fetes als diferents saurins mentre feien demostracions o mostraven els seus estris. Cal

subratllar que, tot i haver consultat diferents arxius, no s'ha pogut trobar cap fotografia antiga de saurins buscant aigua.

En aquesta publicació es presenten les dades obtingudes en l'estudi, prioritzant la informació obtinguda directament de les entrevistes, i més en segon lloc l'obtinguda del buidatge bibliogràfic, volent donar en tot moment veu als saurins, més que analitzar a fons el que explicaven. Una dificultat en la presentació de la informació recollida ha estat la diversitat de maneres de fer dels saurins.

El do de l'aigua. Els saurins a Catalunya

«Un té el do de curar, l'altre d'escriure, l'altre de cantar, i així tots. I nosaltres tenim el do de l'aigua, el do de trobar el que no es veu. Ens diuen *saurí*; som buscadors d'aigua, de l'aigua amagada». Així ens parlava un dels saurins entrevistats.

«Qui busca, troba» era el titular d'una revista que el saurí Pere M. Sanromà, de Vespella de Gaià, ensenyava ben satisfet, tan sols començar l'entrevista; un titular que es feia ressò d'un important pou que havia marcat feia uns anys.

I és que els saurins són en primer lloc buscadors i en segon, trobadors. Busquen i troben el que des de sempre s'ha necessitat: l'aigua, l'aigua com a bé preuat, com a font de vida, i com a element essencial per a la supervivència. L'aigua és el gran tresor, i cada cop ho serà més, que quan està amagat cal que sigui trobat, i la tasca dels saurins és precisament fer-lo aflorar perquè pugui servir per reduir les necessitats d'aigua sempre presents.

L'aigua superficial dolça del planeta és molt poca, i n'hi ha en molta més quantitat de subterrània. L'aigua de sota terra és difícil d'imaginar; hi ha qui creu que està com en grans olles, o que hi circula com en rius que corren ràpidament, però els que es dediquen al seu estudi afirmen que el moviment de l'aigua subterrània sol ser molt lent, i en una part important del subsòl l'aigua hi és com en una esponja, tot i que també hi ha coves o llacs subterranis que tenen grans quantitats d'aigua acumulada d'anys.

Al llarg del temps, els procediments seguits per descobrir l'aigua subterrània han estat diversos:

els procediments i aparells basats a reconèixer la humitat del sòl, l'endevinació o vidència (on trobaríem els saurins) i l'ús d'aparells automàtics (que cada cop s'han anat perfeccionant més) basats en aspectes com el magnetisme terrestre, la radioactivitat, els corrents tel·lúrics, la conductivitat del sòl, etc.

«És curiós d'observar que, tractant-se de precisar l'existència no visible de la substància més necessària al ser humà, la ciència s'ha declarat fins ara impotent i ha deixat un ample camp a les fantasies, supersticions i teories sense comprovació científica. Avui dia es pot precisar amb la telegrafia sense fils l'existència d'un vaixell a alta mar allunyat cents de quilòmetres i no es pot assenyalar amb exactitud l'existència de l'aigua a vint metres de distància» (Menéndez, 1902, p. 97). Fa més d'un segle es feien reflexions com aquesta, que segueix sent ben igualment vàlida en els temps actuals.

Els saurins no sols han buscat i busquen aigua; en la seva pràctica són buscadors del que es troba amagat, del que no és visible i han arribat a buscar de tot. En la mineria, buscant metalls, també han tingut molta importància. L'encert i l'error són la seva cara i la seva creu, la satisfacció de veure brollar aigua de sota terra, i la pena d'haver errat el lloc. Davant l'estranyesa de molts, la perplexitat i la sorpresa dels qui veuen i comproven els seus bons resultats, hi ha també la incredulitat de tants, i la total desconfiança de molts científics, hidrogeòlegs i d'altres.

Es considera saurí.⁸ L'home que amb una vareta a la mà o amb altres mitjans endevina o pretén endevinar l'existència d'aigües subterrànies o d'altres coses ocultes. En castellà és conegut com a *zahorí*. Etimologia: de l'àrab *zuharí*, que vindria a significar "il·luminat". Nom que es donava als endeviners d'objectes amagats a la terra o geomàntics.

Una altra definició ens diu: "Saurí és una persona que per dedicació o bé per passatemp busca aigua, minerals, persones o altres objectes dels quals no es coneix la situació exacta. Aquesta pràctica s'anomena radioestèsia [...]. Tot i l'estranyesa, és acceptada com a ciència per organismes internacionals com és el cas de la UNESCO, com a percepció extrasensorial, en el número 6110. Destaquem, però, que la majoria dels practicants prefereixen anomenar-la art, no ciència" (Rabionet, 2000-01, p. 2). I per molts d'altres entraria dins els camps considerats com a pseudociències, on alguns també situen l'astrologia, l'alquímia, la grafologia, la telepatia, etc.

Els saurins han estat considerats persones amb una gràcia o do especial per captar corrents i mines d'aigua amb una extremitat del cos o a través de la vibració d'una vareta o d'un pèndol, per captar físicament o mentalment les aigües subterrànies. No sols se'ls ha considerat buscadors d'aigua, sinó també de tot el que està amagat (però buscar aigua ha estat la part més coneguda, la més popular i per la qual més se'ls coneix). Tenen el do de l'aigua, però també el do de trobar el que no es veu. Els saurins desprenen un aire esotèric, tot i que alguns s'hi dediquen professionalment i fins i tot tenen empreses perforadores.

Aquest grup de buscadors han estat inclosos dins el grup de persones que es considerava que tenien un do o un poder adquirit (una mena de privilegi o exclusivitat que la majoria no té), i que

folkloristes com Joan Amades van descriure, com els caterins (guareixen de les cremades i són nascuts per Santa Caterina), els setens (poder que té el setè fill d'una sèrie de fills del mateix sexe; curen especialment cremades i mossegades de gossos), els saludadors (els nascuts la nit de Nadal i la de Sant Joan; tenen un poder curatiu general), els oracioners (poder innat que tenen els nascuts per Setmana Santa; curen de tot recitant lletanies), els endevinetes (hi veuen a través dels cossos opacs; guareixen de tots els mals, en especial de la ràbia), entre d'altres. Als saurins, durant temps, se'ls ha vist com uns bruixots amb poders, amb similituds amb els mags, endevins, exorcistes, astròlegs, parapsicòlegs, etc. i els seus descobriments han estat sovint atribuïts al dimoni o a forces sobrenaturals.

Els saurins defensen que amb el seu do són capaços de detectar els corrents subterranis d'aigua i de dir-ne el cabal i la profunditat a la qual es troben, servint-se d'instruments molt senzills i rudimentaris, com pot ser una vareta de fusta o un pèndol (que els fa d'amplificador). Alguns defensen que la detecció es basa en la suposada energia que genera l'aigua subterrània que es detecta en passar-hi per sobre, que provoca en la persona i els instruments un moviment espasmòdic. El saurí captaria el corrent i el magnetisme que desprèn l'aigua, que sols certes persones creuen que poden arribar a captar.

És una activitat molt arrelada en el medi rural i en la tradició dels nostres pobles, i que ha estat poc abordada en recerca etnològica. Una feina molt propera als guaridors, als endeviners del futur, als vidents i als bruixots..., personatges amb poders i oficis insòlits. Tot el que envolta els saurins no està mai exempt d'opinió ni de posicionaments; tothom hi diu la seva, tant els que els defensen i queden meravellats amb els seus resultats com els

que els tracten de farsants i mai els agafarien per marcar un pou.

“Perseguits com a bruixots en el passat, menystinguts com a entabanadors en els temps moderns, els saurins complien i compleixen una important funció social: la de localitzar, diríem que per art d’encantament, pous que facin més suportable la sequera dels camps i que impedeixin que els cultius es morin. Ara, en el tercer estiu consecutiu de sequera, els agricultors d’Espanya que tenen set han tornat a cridar-los, perquè si l’aigua no cau del cel cal anar a treure-la de les entranyes mateixes de la terra. Els saurins, doncs, són aquí una altra vegada, si és que alguna vegada se n’anaren, i entre ells hi ha tant pagesos il·letrats com enginyers agrònoms i sacerdots” (Valenzuela, 1982).

Montserrat Rabionet⁹ considera que “aquest art, acceptat com a ciència per certes agrupacions, és quasi tan antic com la vida. Per aquesta raó, em decanto a pensar que, si una cosa ha durat tant al llarg dels segles, el més segur que podem afirmar és que no es tracta d’una farsa. [...] La majoria som capaços de trobar aigua sota el sòl terrestre i, quan tinguem més pràctica, serem capaços de realitzar qualsevol de les altres aplicacions de la radioestèsia, que són moltes i la majoria desconegudes per la gent del carrer. Tan sols la de buscar aigua, pel fet de ser un element necessari i molt sovint escàs, ha arrelat suficientment en la gent perquè s’ho creguin, tot i que no molt convençuts” (Rabionet, 2000-01, p. 43).

La pràctica dels saurins ha anat lligada amb la bruixeria, la màgia i l’ocultisme, ben farcida de misteri i de suposats secrets. I a la màgia de la radioestèsia cal sumar-hi la màgia de l’aigua; com diu Josep Niñerola, “no coneixem la màgia de l’aigua, i en l’aigua subterrània també hi ha molta incertesa”. Els saurins desperten molta curiositat, però també molt de rebuig, la incredulitat

de molts i la confiança d’altres en el seu coneixement; per tant, compten amb admiradors del que fan i amb detractors que desconfien plenament de la seva capacitat humana per detectar i trobar aigua subterrània. Sorprèn el rebuig i alhora la gran atracció que desperten.

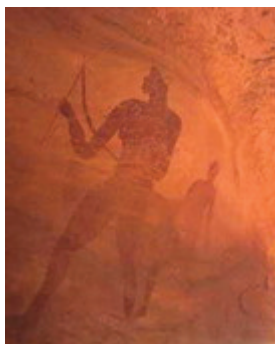
Apunts històrics

“Els saurins han existit sempre. Ja en època dels romans s’encarregaven de buscar l’aigua. I ara, per molt que hagin avançat les ciències, encara un gran percentatge dels pous es fan a través dels serveis dels saurins”, afirma Pere M. Sanromà, de Vespe·lla. La localització i extracció d’aigua subterrània ve de lluny, de segles enllà; en diverses cultures i societats, els homes se les han enginyat de diverses formes per poder localitzar i treure aigua del subsòl, fent pous, mines, etc., i fent brollar l’aigua amagada. Els saurins apareixen amb la necessitat de tenir aigua, una necessitat sempre present al llarg de la història, i en la necessitat els saurins han continuat fent el que feien en les civilitzacions més llunyanes: trobar (o “endevinar” com alguns d’ells diuen) on és l’aigua subterrània.

Josep M. Niñerola (Agència Catalana de l’Aigua) explicava que fa només uns cent cinquanta anys aproximadament que es va acabar d’establir el cicle hidrològic. Abans la gent no tenia clar com funcionava, i hi havia diferents creences i explicacions sobre l’aigua del subsòl. Durant l’edat mitjana hi va haver moltes idees fantàstiques sobre el cicle de l’aigua; una d’aquestes, amb arrels gregues, era que l’aigua dels oceans vessava en caveres submarines que la conduïen a la terra ferma, on era objecte de destil·lació i pujava a la superfície per alimentar les fonts i els rius (Nace, 1970, p. 8).

També Niñerola deia que quan l'aigua és sota terra cal treure-la amb unes obres de captació, excavació i aprofundiment, però cal abans saber on és l'aigua, i el com es busca és la clau de la qüestió. "Avui en dia hi ha metodologies científiques, temps enrere hi havia intuïció i molta observació de la natura, i també sempre hi ha hagut d'alguna manera la màgia, l'individu que percep qüestions estranyes, i entremig els saurins [...]. Des de la més remota antiguitat s'han fet obres molt importants: els xinesos feien entubaments amb canyes en pous de més de mil metres de fondària, a París al segle XIX es feien pous molt fondos, a l'Orient Mitjà hi ha excavades galeries subterrànies que van molt lluny a trobar l'aigua" (Josep M. Niñerola).

Les primeres referències històriques que es coneixen sobre els buscadors d'aigua subterrània i d'objectes i metalls ocults, segons les publicacions consultades, es trobaven en les antigues civilitzacions; els seus orígens són, doncs, molt llunyans. L'ús de la vareta amb propòsits màgics hauria estat present entre els grecs, romans, egipcis, babilonis, israelites, perses, etruscos, druides, hindús, polinesis, xinesos, peruans, indis, entre molts d'altres. En unes pintures rupestres d'Algèria, hi ha representada una persona amb una vareta, suposadament buscant aigua, que seria la referència més antiga que s'hauria trobat.

El 1933, uns exploradors francesos van donar a conèixer les coves de Tassili, al desert del Sàhara (Algèria), unes cavernes amb grans pintures rupestres sobre la roca. Van trobar molts murals, entre els quals una pintura que s'ha interpretat com "un saurí rodejat per altres membres de la tribu buscant aigua amb una vareta"; la pintura estaria datada aproximadament en uns vuit mil anys d'antiguitat. www.probicosl.com

«Per les tribus nòmades àrabs, l'endevinació mitjançant varetes, rames d'ametller, mànecs d'instruments i bastons era una part integral, sagrada i màgica de les seves vides» (Nielsen, 2002, p. 23).

De l'antic Egipte s'han trobat dibuixos de sacerdots amb varetes enforquillades i pèndols. "Els primers indicis de l'ús de la radioestèsia els trobem en els documents que mostren les piràmides d'Egipte. Les investigacions fetes a la vall dels Reis han descobert una sèrie d'instruments semblants als pèndols i a les varetes actuals" (Rabionet, 2000-01, p. 3). En algunes tombes s'han descobert dibuixos de sacerdots amb varetes forçades, i també dipositats en els sarcòfags s'han trobat pèndols de pedra i de fusta com a ofrena mortuòria. De la reina egípcia Cleòpatra es diu que tenia al seu servei rabadomàntics que buscaven or. En aquests temps llunyans, la pràctica dels endeviners d'aigua o objectes ocults quedava en mans de sacerdots, astròlegs i savis d'un rang elevat, a qui el poble atribuïa un poder sobrenatural. Eren part d'una categoria social superior, que tenia el coneixement i el poder.

A la Sagrada Escripura es poden llegir referències d'aflorament d'aigua subterrània: "trobem insinuacions en alguns passatges de la Bíblia com, per exemple, quan Moisès, utilitzant una vara, va fer brollar aigua de la vessant d'una muntanya per calmar la set del seu poble" (Rabionet, 2000-01, p. 3). Moisès és considerat, per alguns autors, com un gran saurí. Moisès, segons sant Pau, "va ser un gran mag i estava instruït en totes les ciències i els secrets dels egipcis. Això li va permetre, entre altres prodigis, fer brollar aigua de la roca de Horeb, trobant-se en ple desert. Per a això en va tenir prou amb colpejar la pedra amb el seu bastó de fusta d'ametller. És a dir: una autèntica acció de saurí" (Müller, 1982, p. 17). Es creia que la vara de

Moisès podia prendre l'aparença d'una serp (també considerada símbol universal de les venes d'aigua subterrània). També al patriarca bíblic Abraham se li atribueix el do de trobar aigua.

A l'Antic Testament, al llibre d'Osees, el profeta reprova la corrupció d'Israel: "El meu poble fa consultes a un bocí de fusta; d'un tros de pal, en rep revelacions, perquè un esperit de fornicació l'ha seduït: adoren els ídols, abandonen el seu Déu" (Os, 4,12). A la Bíblia, tot i amb alguna excepció, l'endevinació és condemnada i prohibida, i és considerada una mala pràctica del món pagà (amb relació als encanteris, endevinacions que poden adoptar moltes formes, creences...). Al Levític (Lev, 19, 26) trobem: "no menjareu res que tingui sang, no practicareu l'endevinació ni la màgia". Al llibre d'Ezequiel llegim: "el rei de Babilònia s'ha detingut en una cruïlla, on els dos camins es divideixen, per consultar la sort. Ja sacseja les fletxes, interroga els seus déus penats, observa el fetge" (Ez, 21,26), fent esment que tiraven a l'aire bastons o fletxes i feien deduccions segons la posició en caure, i també escrivien en les fletxes el nom de les diverses ciutats que havien d'atacar, les barrejaven i la que sortia decidia la ciutat que atacarien.

A les antigues tradicions de la Xina es creu que l'ús de les varetes endevinatòries era una pràctica molt utilitzada. "El primer document que se'n coneix és un gravat sobre fusta que data del 147 de l'era cristiana, on es representa l'emperador Yu El Gran [conegut per haver regnat de l'any 2205 al 2197 abans de l'era cristiana], de la dinastia Hisa [...], amb unes branques a les mans en forma de diapasó. Aquest emperador va ser cèlebre pels seus coneixements dels jaciments miners i d'aquífers subterrànies" (Rabionet, 2000-01, p. 3).

A l'antiga Roma a la vara se li donava també l'ús de trobar aigua.¹⁰ És d'aquella època que es troben algunes referències escrites. L'historiador Tertu-

lià va descriure els processos practicats aleshores per descobrir corrents d'aigua subterrània i minerals, amb una vareta de fusta que anomenaven *virgula divina* o *virgula mercurialis*. Dels romans s'ha dit, també, que en les expedicions de les seves legions enviaven abans els seus saurins perquè trobessin aigua allí on acamparien, i poder així assegurar l'abastiment dels seus exèrcits. I també s'utilitzaven els saurins en la localització de jaciments minerals i d'aigües termals. En aquella època, un dels tipus de pèndol utilitzat era un anell d'or suspès per un fil.

Josep Lluís Castelló considera que a Espanya la introducció dels coneixements de la radioestèsia i rabdomància es va donar a través de Galícia amb els druides celtes¹¹ i a través del Mediterrani amb els àrabs, tot i que els grans transmissors van ser els ordes religiosos del Temple, i en especial els templers, i també els cistercencs.

Durant l'edat mitjana és té constància que aquest coneixement també estava molt estès. Alguns llibres diuen, però, que no va ser fins al segle XVI quan arribà a ser molt popular i es consolidà aquesta pràctica per buscar aigua i minerals. També es va estendre dins les comunitats monàstiques (que sempre han tingut un bon coneixement del territori habitat i dels punts d'aigua). Aquest mateix segle XVI es publicà un primer llibre sobre la vareta endevinatòria, al qual en varen seguir d'altres, durant els segles posteriors, sobre l'art endevinatori amb varetes i les seves aplicacions en la recerca de minerals i corrents d'aigua subterrània.

Una de les primeres mencions escrites és la que es troba en un document de l'any 1430 escrit per un inspector de mines. "Al Museu de Ciències de South Kensington [Anglaterra], hi ha una col·lecció d'instruments emblemàtics utilitzats per les confraries de miners de Saxònia [Alemanya]

entre el 1664 i el 1749. En aquests objectes hi ha gravades escenes d'operacions mineres i altres. Una d'aquestes representa un home amb una vareta d'endevinació i un altre amb una segona vara, situats enfront d'un tercer home amb un pèndol molt gran" (Nielsen, 2002, p. 32).

El jesuïta de Lovaina Martín Delrio¹² el 1599 va publicar l'obra *Disquisitionum Magicarum*,¹³ on fa menció dels saurins que hi havia a Espanya: "És coneguda a Espanya una raça d'homes als quals diuen *zahuris*; nosaltres podem anomenar-los *lynxes*; quan vaig estar a Madrid el 1575, vaig veure un noi d'aquests. Es diu que aquesta gent veu coses que estan amagades a les entranyes de la Terra, venes d'aigua i tresors metàl·lics i cadàvers col·locats dins de sarcòfags. Això és acceptat generalment i molt conegut. No sols Píndar, Tzetzes i altres poetes ho han cregut possible, sinó també filòsofs, alguns dels quals atribueixen aquest poder a una bogeria melancòlica [...]. Jo crec que ells coneixen les venes d'aigua pels vapors que exhalen aquests llocs al matí i a la tarda. Coneixen les venes de metall per l'herba de qualsevol classe que creix allí. Els tresors i els cadàvers podria creure's que són indicats pels dimonis. Estan acostumats a limitar aquesta facultat de visió a determinats dies, el tercer i el sisè de la setmana, la qual cosa és senyal d'un pacte secret. En un altre cas, la vermillor dels ulls que s'observa particularment en els *zahuris* perjudicaria més que ajudaria la claredat de la visió" (Barrett, 1924, p. 227).

Al diccionari *Tesoro de la lengua castellana o española*,¹⁴ publicat a Madrid el 1611, es definia *çahorí* com "el que diu veure el que està sota terra o darrere una paret o tancat en una arca", i afegeix que "aquesta és una gran burleria i manifest error, perquè els saurins, sense intervenció de pacte amb el dimoni, no poden veure el que està amagat sota terra".

A l'Europa medieval, la *inquisició* va condemnar aquesta pràctica, incloent-la dins les pràctiques de bruixeria i paganisme, i va portar algun dels seus practicants a la foguera. El culte a la vareta i al pèndol va rebre acusacions de "pacte amb el dimoni" (i d'embruixament inspirat per Satanàs) a més de la condemna de l'Església. Però malgrat tot això, els seus practicants, entre ells diversos religiosos i comunitats monàstiques, continuaven actuant i transmetent aquest coneixement. Els saurins van seguir de forma més oculta, i va ser possible la seva continuïtat.

També Martí Luter, un dels líders de la Reforma protestant a Alemanya, va condemnar, al segle XVI, l'endevinació de corrents d'aigua i de minerals com una forma de "màgia negra". De fet, va declarar que l'ús de la vara violava el primer manament: "No tindràs altres déus davant meu". Els protestants el 1658 van declarar oficialment que els moviments de la vareta del saurí eren una obra de frau o de pactes amb el dimoni" (Nielsen, 2002, p. 30-31).

El científic alemany Georg Bauer¹⁵ (conegut amb el pseudònim Georgius Agricola), en la seva important obra de l'any 1556 *De Re Metallica*,¹⁶ afirma que "els bruixots, a més de l'ús de diversos anells, miralls i vidres, busquen també jaciments amb una vara endevinatòria en forma enforquillada", tot i que manifesta no creure en les propietats de la vara esmentada, sinó més aviat en els conjurs que aquest bruixot utilitza. Continua dient que la vara endevinatòria fou posteriorment utilitzada pels homes "honrats, senzills i sense falsedats, com els miners, que van rebutjar els conjurs i la utilitzaren en la recerca de venes" (Blanco, 1992, p. 262). Juan Francisco Blanco afegeix que "un miner alemany resident a Guadalcanal [Sevilla] informava el 1570 de l'especialització que s'havia produït en la prospecció minera, utilitzant la vara de freixe

En el cadiratge del cor de la catedral de Burgos trobem un “zaoriz” amb el seu pèndol, junt amb un astròleg, un arquitecte i un músic (Blanco, 1992, p. 262).

per al coure, la de pi per al plom i l'estany, la d'avellaner per a la plata i la de ferro per a l'or” (Blanco, 1992, p. 262-263).

Al llibre de màgia *El drac vermell*¹⁷ (1521) apareix el següent conjur per obtenir una vara o baqueta: “Des del moment en què el sol apareix a l'horitzó, agafa amb la mà esquerra una vara verge d'avellaner salvatge i la talles amb la mà dreta fent tres talls mentre dius: ‘Jo et recullo en nom d'Elohim, Mitraton, Adonay i Semphoras, per obtenir la virtut de la vara de Moisès i de Jacob, per descobrir tot allò que jo vulgui saber’; i per fer-la moure és necessari dir, mentre l'aguantes amb força amb les mans pels dos extrems que formen la forqueta: ‘Jo et conjuro en nom d'Elohim, Mitraton, Adonay i Semphoras i vull que em revelis...’” (Rabionet, 2000-01, p. 5).

El bisbe de Salamanca Felipe Beltrán en un edicte de la segona meitat del segle XVIII “fa una explícita sol·licitud d'informes als seus clergues sobre la salut supersticiosa del seu ramat diocesà [...] [i] diu: ‘Manem als beneficiats, capellans, rectors i tinents que amb la brevetat possible i la més escrupolosa exactitud ens donin avís i notícia de les falses creences, cultes superflus o perniciosos, vanes observances, endevinacions i altres espècies de supersticions que sabessin estar admeses i practicar-se en els pobles de les seves respectives parròquies [...] amb el fi de buscar el manteniment amb l'engany i amb la vana ostentació de potestats

que no tenen i fan creure [...] fent-los creure que per mitjà d'una vara que diuen endevinatòria els descobriran en les seves terres copioses deus d'aigües i rics tresors amagats.” (Blanco, 1992, p.264).

A França, alguns noms han passat a la història com a radioestesistes cèlebres, entre ells Jacques Aymar, que al segle XVII va prestar valuosos serveis a la justícia del rei. I també aquest mateix segle sobresortien noms com el de Martine de Bartereau i el seu marit, Jean de Chastelet, com a descobridors d'importants mines.

“Als segles XVIII i XIX [...] hi va haver un gran nombre de científics, filòsofs, monjos i altra gent amb estudis que va intentar trobar una explicació a l'estrany fenomen de la radioestèsia. [...] Un dels destacats en aquesta època és el pare Benito Jerónimo Feijoo i Montenegro,¹⁸ que va escriure sobre la diversitat d'opinions i pensaments que van sorgir” (Rabionet, 2000-01, p. 8). En la seva important obra *Teatre crític universal* (1729), al tom tercer, discurs cinquè, tracta sobre la vara endevinatòria i els saurins.

El 1856 l'abat francès Paramelle va publicar l'obra *Arte de descubrir los manantiales*, sobre com localitzar les deus d'aigua. “D'aquest llibre es van vendre ràpidament tres edicions; el professor de geologia de Freiberg va fer la traducció alemanya, a la qual va seguir una traducció espanyola, i tan apreciada va ser l'obra que el ministre espanyol va ordenar a tots els municipis que en comprassin un exemplar” (Barret, 1924, p. 221).

Al segle XX, a escala mundial, van destacar els abats francesos: Alexis Mermet (impulsor de la teleradioestèsia) i l'abat Bouly (es considera que va ser el que va introduir el nom de radioestèsia); també sobresortiren els jesuïtes Atanasio Kircher, Gaspar Schott i Federico Von Spee, i també l'historiador i geògraf Henri de France i Antoine Luzy. En aquells moments, es van anar creant diverses

associacions per agrupar els practicants de la radioestèsia (Societat Britànica de Saurins, Societat Americana de Saurins, també a Bulgària, a diversos països llatinoamericans i a Alemanya, on es va fundar la primera, entre d'altres).

A Catalunya es coneixia la Societat de Radioestèsia de Barcelona. El 1967, a *La Vanguardia*, en una carta signada per Rafael Wirtch se'n fa menció: "L'única associació de saurins que existeix a Espanya està localitzada a Barcelona; compta amb cent cinquanta associats. Aquesta entitat té per objecte prosseguir, aprofundir i estendre l'estudi de tot el que concerneix la radioestèsia. Per desenvolupar les seves activitats les canalitzen a través de tertúlies, conferències, exercicis pràctics, excursions, butlletins i publicacions varies. En el seu reglament, l'article 12 precisament indica que cap membre de l'Associació —tal vegada per evitar possibles perills d'interpretació— podrà fer manifestacions, intervius o reportatges en nom d'aquesta, sense l'autorització prèvia del president. No obstant això, i malgrat que sols hi estan inscrits un centenar i mig de socis, segons ens informa el senyor Sans, a Espanya hi ha una autèntica afició a la recerca d'aigua subterrània utilitzant un pèndol o una vareta" (Wirtch, 1967 p. 28).

Arreu del món i sobretot a Europa, s'han anat fent congressos, publicacions (seria incalculable la quantitat de llibres que s'han editat, en especial a països com França i Itàlia), experiments i pràctiques ben diverses. I diversos governs i organismes han requerit els seus serveis. Durant la Primera i la Segona Guerra Mundial es van utilitzar els mètodes de la radioestèsia per detectar mines i obusos sense esclatar situats sota terra i també amb altres finalitats. Va néixer, aleshores, el que alguns anomenaren la radioestèsia militar.

L'interès per la radioestèsia durant el segle xx va ser creixent; als països americans també s'ex-

perimentava i es buscava explicacions al fenomen. Josep Niñerola explica que al segle passat als "Estats Units en una escola de mines hi havia un professor que cada tongada d'alumnes els posava a prova, els feia passar concentrats per un trajecte amb varetes i pèndols. L'home trobava que a determinats indrets que ell ja tenia identificats un determinat nombre d'alumnes sempre detectaven en aquell punt una anomalia o altra, o sigui, pujava o baixava la vareta o hi havia quelcom que passava. La raó era que hi ha persones que tenen una sensibilitat especial a determinats canvis del terra [...], a petits corrents elèctrics, una petita modificació del component del camp electromagnètic o algun tipus de variació d'algun paràmetre físic que alguna persona és capaç de sensibilitzar d'alguna manera. Qualsevol fenomen local provoca pertorbació difícilment mesurable, però que determinades persones tenen una certa sensibilitat per detectar-ho".

A Argentina, entre els maputxes, la figura del saurí hi és molt present, i a més es dona el cas que tots els xamans maputxes són també saurins. Aquest poble indígena ha estat nòmada i s'ha establert sempre en llocs amb aigua. Feien un pou i es proveïen de l'aigua d'aquest; de la superficial no en volien beure ni utilitzar-ne pel risc d'estar contaminada. Així ho explica el saurí Josep Lluís Castelló, que ha viatjat diverses vegades a l'Argentina i l'ha conegut. Castelló considera que a tot arreu del món hi ha hagut saurins, però que el bressol n'ha estat França, on també es va garantir la supervivència d'aquest coneixement, superant l'època negra de la inquisició. Afirmar que Israel és l'únic país on s'ensenya radioestèsia a la universitat. A Catalunya, Carlos M. Requejo ha dirigit un màster a la Universitat Politècnica de Catalunya en què la radioestèsia pràctica era una assignatura obligada. Requejo considera que en alguns

països la radioestèsia, l'anomenat "mètode biofísic", té un alt reconeixement en ambients científics i també com a disciplina universitària.

El conegut periodista i escriptor català Sebastià d'Arbó explica, en algunes entrevistes, que el seu avi, a mitjan segle xx, era saurí a les terres de l'Ebre i es dedicava a buscar vetes d'aigua subterrània amb una vareta d'avellaner; destaca que les seves prediccions eren espectaculars i diu que va ser això el que va motivar el seu interès per tot el món de l'ocultisme. El gran científic Albert Einstein la considerava una pràctica fascinant. I també altres grans científics del segle xx van demostrar el seu interès per la radioestèsia.

L'Església ha tingut una relació contradictòria amb la radioestèsia i els saurins, ja que, tot i que una part dels millors buscadors d'aigua han estat religiosos, va condemnar aquesta pràctica com a pacte amb el dimoni i sempre hi ha tingut moltes reserves. Fins i tot en l'actualitat, tot i haver-hi monjos i capellans que practiquen la radioestèsia, en preguntar-los-hi costa molt que ho reconeguin i en vulguin parlar (d'aquí ve la dificultat de no haver pogut entrevistar cap religiós que sigui saurí). Cal destacar algun cas del tot excepcional com el sacerdot jesuïta José Maria Pilón, que té publicats diversos llibres sobre radioestèsia i sobre temes paranormals. El professor francès Yves Rocard destacà "l'abundància de pares jesuïtes que, amb major o menor fortuna, es dedicaren a la pràctica de la 'vareta endevinatòria' o s'enredaren en disquisicions dialèctiques sobre el seu ús, ja fos per condemnar-la o per alabar-la" (Pilón, 1990, p. 18). Un dels saurins entrevistats, Josep M. Amatller, de Santa Coloma de Queralt, considera que "els rectors i els monjos durant un temps han estat els que més en sabien; ells tenien els llibres més interessants sobre aquest tema".

En l'article "La verdad sobre la radiestesia", publicat a *La Vanguardia* el 17 de març de 1954, José G. Siñeriz, acadèmic pontifici i director de l'Institut Geològic i Miner d'Espanya, comenta el decret pel qual es prohibeix i limita l'ús de la radioestèsia entre els religiosos. "Amb la finalitat d'informar-se degudament sobre les activitats dels radioestesistes, el Sant Pare va manar constituir una comissió de savis especialitzats en les matèries científiques que poguessin tenir relació amb aquelles. L'informe de la dita comissió, integrada en la seva major part per membres de les acadèmies i catedràtics de les universitats italianes, fou elevat a la Sagrada Congregació del Sant Ofici, la qual, per decret¹⁹ de 26 de març de 1942, publicat en *L'Osservatore Romano* i en el *Boletín Oficial del Obispado de Madrid-Alcalá*, núm. 1731, corresponent al 15 d'abril de 1942, sense que la seva relació vulgui tocar les qüestions científiques sobre la radioestèsia, en prohibeix als clergues i religiosos la pràctica, i afegeix a aquesta prohibició advertència de sancions penals."

L'interès per la pràctica ha continuat present, durant segles, en el si de l'Església, i com a exemple tenim la presència de representants del Vaticà al Congrés Internacional de Radioestesistes celebrat a Locarne el 1956.

En un escrit a *La Vanguardia* de 1959, José Artero, per reforçar que la pràctica dels saurins no és un engany, mencionava: "Bona prova n'és que entre els radioestesistes es troben sacerdots, religiosos i persones de la més alta condició social, els quals en cap moment han recorregut a les seves extraordinàries facultats amb la idea del menor lucre. Cèlebre era en els primers anys d'aquest segle l'abat belga Boulenger, i en els dies actuals existeix a Catalunya més d'un sacerdot que ha actuat amb el major dels èxits en diversos llocs. No gaire lluny de Barcelona, a Hostalric,

segons notícies que ens ha proporcionat persona de complet crèdit, fou descobert un magnífic pou per un d'ells, la capacitat del qual era tan gran que podria abastir una ciutat de més de cinquanta mil habitants" (Artero, 1959, p. 6).

El gravat *El saurí desemmascarat*, que apareixia a *Das entlarvete Idolum* (1704), de T. Albinus, és una imatge molt il·lustradora de com part de l'Església i de la societat creia que darrere el saurí hi havia el dimoni.

Font: Nielsen, 2002, p. 31.

Sant Magí de la Brufaganya és considerat el més popular i antic saurí de Catalunya. En tots els gravats el sant porta el seu bastó, i en molts hi ha representada la sortida d'aigua als peus del gaiató.

Va ser un monjo tarragoní del segle III, de qui es diu que en morir els seus pares va repartir entre

els pobres les seves propietats i va decidir fer vida solitària i de penitència en una cova de les muntanyes de la Brufaganya, a la Conca de Barberà, on va estar-se durant uns trenta anys com a ermità. És copatró de la ciutat de Tarragona, i un sant molt venerat a les comarques de la Conca de Barberà, la Segarra, l'Anoia, l'Alt Camp i el Tarragonès.

A ell el llegendari li atribueix l'origen de la font del santuari de Sant Magí. S'explica que sant Magí la va fer néixer a la roca d'un cop de gaiata per

Estampa record de Sant Magí de la Brufaganya

sadollar la set dels seus perseguïdors, que l'havien arrossegat des de la cova fins al torrent i, morts de set, pregaren al màrtir que els donés aigua. El sant, oblidant les injúries i patiments que li havien infligit, posà el seu bastó a terra i, en oració, va fer aparèixer una font en un lloc que era totalment

sec. Aquesta aigua té la consideració de miraculosa, i se li atribueixen virtuts guaridores.

L'imaginari popular també assigna a sant Magí l'origen del riu Gaià. Es diu que la zona per on circula el riu Gaià, abans que hi hagués el riu era una terra molt pobra en aigües. Els seus habitants no paraven de demanar a sant Magí que els concedís aigua en abundància, per no patir gana i tenir millors collites. Un dia el sant, volent protegir els seus feligresos, llançà tan lluny com pogué la seva gaiata dient: "On el meu gaiato caurà, un riu naxerà!" I així va ser: allí on va caure va néixer un riu que es digué Gaià que vol dir 'gaiato', en record d'aquest origen.

Rabdomàntics, saurins, radioestesistes. Com els anomenem?

Les paraules per denominar les persones que busquen i busquen aigua subterrània s'han anat barrejant i confonent a vegades. Entre les utilitzades, a més de *saurí* (que considerem la denominació més tradicional i més coneguda), tenim *radioestesistes*²⁰ (nom més recent), *buscadors d'aigua*, *rabdomàntics*²¹ (nom lligat a l'endevinació amb una vareta), *sensitius*, *endevinadors d'aigua*; en castellà també se'ls ha anomenat *varilleros*, etc. I també trobem els hidrogeòlegs²², les persones que s'encarreguen de l'estudi de les aigües subterrànies, que és com es denominen els buscadors científics, amb estudis universitaris, geòlegs especialitzats en els estudis geològics per conèixer l'aigua del subsòl i poder localitzar els millors llocs per fer-hi pous i extraure l'aigua.

En algunes de les entrevistes s'ha observat que la persona no utilitza cap mot per referir-se a ell o a altres persones que tenen la capacitat de trobar aigua subterrània, com Oriol Maymó, que sap

trobar aigua, però deia que no sabia que qui tenia aquesta "capacitat" i la practicava era anomenat *saurí*. Alguns dels llibres consultats parlen que la denominació més antiga és *rabdomàntic*, més tard *saurí* i finalment *radioestesista*. El saurí Josep Lluís Castelló diu que a l'Amèrica Llatina els saurins se'ls anomena rabdomàntics. A Califòrnia i als Estats Units també han estat coneguts com a *water witches*, o sigui, 'bruixots de l'aigua'.

La *radioestèsia*, en què quedaria emmarcada la pràctica dels saurins, prové de la paraula llatina *radius*, que significa 'radiació', i el mot grec *aisthesis*, que vol dir 'sensibilitat'. I el que la practica seria la persona sensible a les diverses radiacions. La radioestèsia se centra en la captació d'energies; alguns autors han diferenciat tres tipus de pràctiques: la *radioestèsia* o *rabdomància*, com a pràctica que detecta, a través d'un instrument, les radiacions emeses per qualsevol cos o forma d'energia com el cas de minerals amagats o corrents subterranis d'aigua. La *radiònica*, que seria la tècnica utilitzada per a la localització d'objectes, persones, animals... a distància, coneguda com a *teleradioestèsia*. I la *radiònica mèdica*, que practica la curació a distància, i que es coneix també com a *telecuració*: diagnòstic pendular o *telediagnòstic*. El pèndol s'ha utilitzat com a instrument de diagnòstic mèdic en diferents èpoques; s'afirmava que, de la mateixa manera que es poden trobar corrents subterranis amb el pèndol, es poden localitzar també els òrgans malalts de les persones. Totes aquestes pràctiques esmentades tenen arrels molt antigues, tot i que s'ha aprofundit en el seu coneixement sobretot en el segle XIX.

Hi ha també una divisió de la radioestèsia en dues grans branques o escoles: la física i la mental. La física considera que el saurí és receptor d'ones que són amplificades pel pèndol o la vareta. I en canvi la mental considera que és el pensament el

que ho permet, amb la concentració i la força mental. La radioestèsia es considera físicament com la reacció d'algunes persones als camps electromagnètics, però no se sap per què funciona ni com. Tot i que no es pot mesurar amb aparells científics o proves de laboratori, molts creuen que s'han vist els seus resultats comprovables a la pràctica, en la mesura que l'encert és alt. "Com diuen nombrosos estudiosos i practicants de la radioestèsia, és una col·lecció de fets en busca de teoria" (Rabionet, 2000-01, p. 44).

Segons l'opinió de Carlos M. Requejo, expert en geobiologia, les aplicacions de la radioestèsia són quasi il·limitades, ja que és útil en moltes àrees, i posa els exemples següents:

- Seguir un rastre (policia, caçador)
- Localitzar avaries en màquines (mecànic)
- Buscar aigua, petroli o minerals (geòleg)
- Descobrir les energies de la Terra (línies Ley)
- Trobar el camí en el desert (guies tuaregs)
- Localitzar el cadàver d'una persona assassinada (P. Pilón)
- Trobar el rumb en l'oceà (navegants samoans)
- Resoldre el disseny d'un circuit electrònic (investigador)
- Mesurar l'aura d'un arbre i saber el seu estat de salut (D. Susani)
- Captar altes vibracions en temples antics (Camí de Sant Jaume)
- Decidir quin fons d'inversió és més segur o rendible (*broker* Nova York)
- Escollir el bon lloc, el disseny i materials d'una casa sana (geobiòleg)
- Resoldre un diagnòstic clínic, escollir el medicament adequat (metges).

Requejo afirma que coneix metges, geòlegs, policies o enginyers que mai reconeixeran en públic

que fan servir la radioestèsia, però en realitat la utilitzen cada dia en la seva feina.

Descoberta-aprenentatge. Iniciació

Un diari presentava així el saurí Pere M. Sanromà, de Vespella: "Un do de naixement. Un saurí neix, no es fa. Pere M. Sanromà considera que és una espècie de do, una capacitat de tenir una sensació que li indica on existeix una bossa d'aigua subterrània, i que segons afirma està present, com a molt, en una de cada deu persones, però has de practicar molt, per saber interpretar les voltes que dóna el pèndol" (Villa, 2005).

Sanromà, sobre com s'aprèn, diu que això es porta dins, que depèn del sistema nerviós i que cal practicar molt. Sobre com va començar, explica: "Jo era el primer incrèdul, però després vaig detectar que tenia aquelles sensacions i que era una cosa molt normal. [...] Ho vaig aprendre sol. Jo havia vist saurins, inclús els havia vist treballar. Hi ha saurins eficaços, però també n'hi ha alguns que no ho són. Un dia vaig començar a practicar i vaig comprovar que aquesta tasca no se'm donava malament." Creu que "aquest treball no es pot ensenyar. Cal tenir una sensibilitat especial, moltes ganes i confiança en un mateix" (Sans, 1999, p. 2). Com ja s'ha fet esment, la majoria ho han descobert (o après) de grans, i pocs ho han après de la pròpia família, per transmissió familiar.

Al treball *El saurí del Priorat*, se'ns diu: "Cap dels saurins s'ha trobat aquestes aptituds com a part d'una herència, sinó que les ha anat descobrint des que les ha posat en pràctica. La majoria han coincidit que ho tenen com a do no heretat, però amb la pràctica han arribat a resultar francament bons, és a dir, creuen que tothom podria haver arribat a assolir els mateixos resultats a través d'un

bon aprenentatge i pràctica. [...] Tot i que s'ha insistit molt que no hi ha un caràcter específic de buscador d'aigua, sí que creiem que es pot deduir que hi ha una sèrie de característiques comunes a tots els saurins, que es resumeixen en una sensibilitat molt més a flor que la resta. [...] Cada saurí té una personalitat ben definida i, per tant, sempre el farà diferent d'un altre quant a les formes de buscar aigua, instruments a fer servir, reaccions internes, etc." (Martí, p. 8-10).

En quasi tots els saurins la iniciació en aquest art és a través de la curiositat, de voler fer el que veuen fer a algú altre, la curiositat per quelcom extraordinari i per voler ser un dels "escollits". Ha estat la curiositat el que els ha portat a provar-ho i a practicar-ho.

Lluïsa Villar explica com el seu marit, Ramon Alcalde, va veure també com un saurí ho feia, i va dir que ho volia provar: "li agradava fer el que veia fer als altres", i ho va provar en una finca que tenien. Allí no trobava aigua, però sabia que quan n'hi havia el bastó s'aixecava. I ho va anar provant, i es va convertir en un saurí molt sol·licitat. Joaquim Turón, de Sant Hilari, ja diu que "quan ho fas, tot-hom vol provar-ho, però n'hi ha pocs que els marqui". Seria el que en francès es diu "ce que j'ai vu, ce que j'ai fait" (el que he vist, allò que he fet). Molts d'ells fan esment de la cara de gran sorpresa que fa algú la primera vegada que la vareta o el pèndol roda entre les seves mans; l'expressió no té preu, els sembla que la vareta està viva.

Joan Ferrando, de Cabra del Camp, explica que el seu pare ho sabia fer (ho havia vist fer a un saurí de Puigpelat que va pujar a Cabra a marcar un pou, i ho va provar i li sortia, tenia la sensibilitat), i que ell s'havia discutit moltes vegades amb el pare per això: "li deia: 'amb un bastó trobar aigua, això no pot ser'", i ell al cap d'un temps també ho va provar, i també se li movia. "I és cert, que alguna cosa hi ha;

és estrany", diu encara amb un punt d'estranyesa després de molts anys de fer-ho. Va acabar donant la raó al seu pare, després de moltes discussions.

Antoni Amigó, d'Artesa de Segre, diu que abans ell es pensava que això era una estafa: "Jo ho trobava estrany; sembla que no pugui ser, sembla cuento." "Ho vaig aprendre de casualitat. Vaig fer fer un pou i vaig trobar molta aigua; d'aquesta feta m'hi vaig aficionar." Va ser un saurí que era amic el que li va assenyalar el pou. Ell era incrèdul i el va posar molt a prova i va veure que sí que hi havia aigua on deia; i així va començar a interessar-s'hi, ho va provar i va veure que també a ell li marcava. Des d'aleshores la vareta i el pèndol sempre l'han acompanyat. Afegeix: "Sempre m'ha agradat fer el que he vist fer a un altre, i això amb tot, si puc i m'ha interessat, i això ho vaig intentar i em va marcar."

Josep M. Blanch, de la Fatarella, va començar amb el seu pare quan tenia uns deu anys. "No ho sé, d'on ho va traure ell. Ho feia amb el rellotge, li marcava, i un dia ho vaig provar i també marcava. I després ho he anat provant. A una filla meva, l'Esther, li marca i a l'altra no. Ho provem al lavabo, posant-hi una mica d'aigua i agafant el tap per la cadena que faci de pèndol. L'Esther, només posant-s'hi damunt, em diu: "Mira papa, mira", i li va voltant. És clar, el lavabo el tapem amb un altre tap" (Font, 1991, p. 10).

Francisco Descarrega, també de la Fatarella, va començar per casualitat. "Havia sentit dir que hi havia gent que buscava aigua amb un totxo, i ho vaig provar en un bancalet; em va marcar i des d'aquell dia ençà he continuat. Quan vaig començar ja tenia cinquanta anys" (Font, 1991, p. 10). Explica també com al primer lloc on va marcar aigua va pujar-hi un saurí de Benissanet per confirmar-ho, i va marcar al mateix lloc i va coincidir també la profunditat que ell havia dit. Comenta que a un

fill i a una filla també els marca, i a dos néts també, però que no sap si s'hi aficionaran com ell. La seva senyora diu que no ho ha volgut provar mai. A Josep M. Amatller li va començar a marcar quan es va morir un veí i amic seu que era saurí. L'explicació que hi dóna és la casualitat, o bé que has d'estar molt en contacte amb la naturalesa; o un canvi que va fer ell, que va començar fa uns vint-i-cinc anys.

En l'article de Noemí Bofarull sobre els saurins es recull els inicis dels tres saurins que va entrevistar. Josep Baseda: "Vaig començar a nou anys, per curiositat. Coneixia un home que venia sovint a casa i mirava això dels pous utilitzant un rellotge com a pèndol. Després de dinar se solia adormir. Jo, per curiositat, li prenia el rellotge i me n'anava a veure si a mi també se'm bellugava. I sí que es bellugava: allà on havien dit que hi havia aigua, el pèndol es balancejava. Li vaig agafar el rellotge moltes vegades, fins que al final em va descobrir. Més tard, vaig anar a la mili i quan vaig tornar m'hi vaig dedicar més seriosament, i cobrant; però llavors el pèndol m'havia deixat de marcar i ho feia per intuïció, i fins avui. Però ara ja no m'hi dedico, només alguna vegada... molt poques." Josep Vilà també ho va descobrir per casualitat i per curiositat: "Un dia, provant, provant, vaig veure que el pèndol se'm bellugava. A partir de llavors em vaig començar a interessar pel tema. A base d'interessar-m'hi, d'estudiar aquest fenomen i d'investigar-lo em vaig anar perfeccionant. Això sí, sempre ho he fet amb el pèndol, que és el mètode més fiable." Ramon Oliveres: "Sóc fill de Siurana i allà era ben habitual de requerir els serveis dels saurins. Jo simplement em vaig proposar que seria saurí, i vaig veure que el pèndol em responia... Jo ho faig amb el pèndol" (Bofarull, 2001, p. 7).

Josep Lluís Castelló explica que ell era banquer de professió i que un dia casualment va conèixer

un saurí, una trobada que li canviaria la vida: "Un dia passejant pel camp vaig apropar-me a un pastor que marcava aigua amb unes varetes. Em va dir a l'acostar-m'hi que li xuclava energies, que m'apartés i que després m'ho explicaria." Després el pastor li va dir: "Tu serveixes per trobar l'aigua en moviment, marcar l'aigua profunda, per a grans profunditats, que jo no la marco, i tu la podràs marcar." "Vaig començar amb un pèndol fet amb una cadena de bidet al vèrtex i monedes de 25 pesetes de les d'abans." Considera que, quan busques aigua, "estàs fent d'antena, captant el senyal que dóna l'aigua quan està en moviment" (entrevista a COMRàdio).²³

Josep M. Domènech, de Valls, s'hi va iniciar quan en dues finques que va comprar va voler-hi trobar aigua: "Vaig tenir relacions amb tota classe de persones que hi entenien: saurins, hidrogeòlegs, estudis radioelèctrics... Eren dues finques molt complicades i així m'hi vaig anar aficionant, fa quaranta anys." Després va crear una empresa perforadora que tenia tres màquines de fer pous (una era una rotativa), i havia arribat a tenir quaranta-cinc pous en llista d'espera. Amb el temps ell ha anat deixant de banda les pràctiques de saurí (ja quasi no fa servir el pèndol) i aplica tot el coneixement que ha anat adquirint sobre geologia i coneixement del terreny. Afirmar que "no totes les coses que no pots demostrar no hi pots creure cegament, però tampoc pots deixar de creure-hi del tot i entre elles això dels saurins". De l'interès que desperta l'activitat dels saurins esmenta: "No hi ha cap pou que hagi marcat i fet que, quan acabo, el pagès no ho estigui ja mirant amb un pèndol o vareta." S'ha trobat anant a mirar finques i li diuen el que han dit altres saurins, i sovint s'enduu la sorpresa de saber que algun d'aquells altres és el pagès a qui fa uns mesos va fer el pou i que no sabia ni que existien els saurins. "Ho fan sense re-

paros ni dubtes, a veure qui la fa més grossa, o qui la diu més grossa." Considera que és una cosa que està molt prostituïda.

Josep Gabarra, dels Omellons, ho va "descobrir" amb vint-i-cinc anys. "Es prova, i si també marca, així un comença." Carlos M. Requejo s'hi va iniciar en un curs sobre geopaties l'any 1984: "descobreixo que les varetes 'es mouen soles' en les meves mans; això es convertiria després en la meva activitat principal". I Olga Fortuny s'hi inicià com a pacient de teràpies alternatives, i anys després a través del fengshui. Josep Clavell, de Vallgorguina, va veure fer-ho a un "hermano" de Caldetes en una casa on treballava de paleta, i quan aquest va anar a parlar amb l'amo, ell va agafar-li les varetes i ho va provar, i va veure que se li movien. "Jo no sabia res ni sabia que això existís."

Oriol Maymó, de la Pobla de Montornès, explica que ho va descobrir per casualitat quan era petit, sobre els deu anys aproximadament, intentant imitar el seu avi, que també ho podia fer. "L'única habilitat que tinc és trobar aigua subterrània, sempre que sigui aigua corrent; si està estancada no la puc marcar. Respecte a trobar objectes amagats, no ho he provat mai ni tampoc sabria com fer-ho. El meu avi i el meu germà també ho fan, però ni mon pare ni ma mare ni ma germana en tenen l'habilitat." Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, va iniciar-s'hi, quan era jove, arran de veure-ho fer a un paleta del poble. Va provar-ho i diu: "En veure que em marcava ja vaig anar per lliure. M'ho vaig anar estudiant jo." Té comprats diversos llibres que l'han ajudat.

Ha sorprès que en la transmissió i aprenentatge d'aquest coneixement hi ha, en la majoria de les iniciacions, una absència del mestre (de la persona que ensenya i transmet), i al contrari del que en un inici es creia, en pocs casos és el pare o l'avi. Així doncs no es dona, normalment, dins el

context familiar, sinó a fora, en el que un veu; ho prova i ell mateix acaba practicant, perfeccionant i millorant la seva pràctica. Com a molt, de tant en tant parlen amb algun altre saurí i comparteixen les seves experiències. No és, però, habitual un intercanvi de coneixements i experiències. Alguns d'ells, tanmateix, han coincidit a dir que els agradaria que es fessin trobades o concursos. La iniciació ve motivada per la curiositat i per voler imitar: és el punt de partida. Es creu que antigament potser el context familiar tenia més pes en la transmissió de l'art dels saurins.

Explicació que els saurins donen a la seva capacitat, do o poder

La majoria no tenen explicació a la qüestió; diuen que tampoc hi pensen gaire; ho fan, els agrada i se senten útils. Com diu un dels saurins, "això són coses de la ment, que no sabem del tot com funcionen". I més d'un fa esment del sisè sentit. Per a alguns és una capacitat, per a d'altres un do o un poder que tenen, un instint o una virtut que han descobert que tenien. Per a Antoni Suárez és quelcom que "d'explicació en té i no en té".

Pere Ferré, de Montferri, ho atribueix a la mateixa naturalesa de la persona, més que no una cosa que es passi de pares a fills. Antoni Amigó, d'Artesa, considera que "és la sensibilitat de la persona amb la radioactivitat de la terra la que provoca aquesta força sobrenatural". "Tinc un nebot que voldria que seguís aquest ofici i no li fa res, no li funciona." Aquest mateix saurí considera: "Tens una habilitat més tremenda que els altres. Coses que no sé sap per què." Oriol Maymó, de la Pobla de Montornès, sobre l'explicació al perquè del que ell anomena "habilitat" diu: "No m'hi he parat a pensar mai. Només se m'acudeix alguna predisposició

genètica ja que no crec en fenòmens més enllà de la ciència." En preguntar-li si es considerava saurí, respon que ell es considera una persona normal.

Joan Ferrando, de Cabra, diu que "hi ha gent que diu que són rucades i se n'enfumen", però ell està convençut que hi ha alguna cosa, que es té o no es té, i que no s'estudia ni es va a buscar. Hi ha coses que no es poden explicar i aquesta en seria una. També afirma que "té coses rares això, i que ho has de fer amb sentiment i amb el pensament". La vídua del saurí Ramon Alcalde, de Cabra, ha constatat que "hi ha molta gent que no s'ho creu o els costa creure-s'ho, ja que no a tothom se li aixeca el bastó. Jo primer tampoc m'ho creia." Per a Pere Vallicrosa, de Tordera: "És una especialitat, una força que es té al cos, de la sang o no sé de què és; no tothom és bo."

Sorprenen també les explicacions que donen al fenomen la gent des de fora, els que ho han vist fer i els que n'han sentit parlar; hi ha comentaris de tot tipus. La pregunta recurrent per a molts és si la localització de l'aigua és per casualitat, per un do, per coneixement i observació de l'entorn, o perquè és una ciència no reconeguda. Els que defensen que és una qüestió de capacitat mental comenten: "Es diu que una persona que tingui una ment adequadament ensinistrada, capaç de concentrar-se i enfocar el seu pensament intencionalment en un objecte, idea, persona, substància o idea determinada, arriba a posar-se en sintonia amb aquest. La persona 'toca' l'objecte buscat en la seva pròpia freqüència. Les cèl·lules nervioses comencen a vibrar en ressonància, i aquesta vibració té una freqüència (ritme vibratori) i una longitud d'ona que li donen qualitat, un to o color exclusius. [...] El sistema nerviós tradueix després aquesta qualitat i causa el moviment corresponent en el pèndol" (Nielsen, 2002, p. 37).

El fatarellenc Francisco Descarrega diu que

l'ús del pèndol i la pràctica dels saurins "és molt seriós, més seriós del que pensem de tot això. És molt delicat i hi ha coses que més val no saber-les" (Font, 1991, p. 11). Considera: "És de cap, això. Al pèndol li has de demanar el que vols. És pensar el que vols fer, és de cap. Si agafes el pèndol i no penses en res, no trobaràs res, ja pot passar aigua, ja. Si penses 'busco aigua, busco aigua', en trobaràs. El pensament ha de ser d'aigua."

A Pere M. Sanromà en una entrevista li preguntaven si allò seu era cosa de màgia, i ell responia que això deien, però que ell no ho creia. I en preguntar-li què era, doncs, ell els respongué que cosa de la naturalesa. Considera que és part de les ciències ocultes. "És que en aquest món hi ha moltes situacions i fets relacionats amb les ciències ocultes" (Sans, 1999, p. 2). "Segur que aquest moviment no el fa vostè?" Pere Sanromà està acostumat a la pregunta i afirma que ell mateix no es creia que els moviments dels pèndols dels saurins no els causen ells mateixos. Fins que li posaren un pèndol a la mà: "Vaig notar una sensació estranya i vaig veure que el pèndol es movia sense fer jo res" (Villa, 2005). Per a Josep Gabarra, dels Omejans: "És una cosa de tindre molta intuïció, un do d'una cosa que als altres no veig [...]. Normalment ja es nota que alguna cosa hi ha; es prova i, a veure, aquí ha marcat, doncs també em marca. Anava als pous que ja sabia els metres, per saber si em sortia igual; era un entrenament."

En l'entrevista que Noemí Bofarull va fer a tres saurins que practicaven a Valls (Josep Baseda, Ramon Oliveres i Josep Vilà) diu: "Els he preguntat on rau el misteri de poder trobar aigua així com així. Segons les seves explicacions, deduïm que el que fan els saurins és captar el corrent estàtic que porta l'aigua. L'aigua, com a font d'energia, desprèn un corrent, un magnetisme, que certes persones poden arribar a notar" (Bofarull, 2001, p. 4).

Montserrat Rabionet, en el seu treball de recerca, referint-se al saurí Pere Espígol,²⁴ de la Celler de Ter, diu: “[Aquest] té una creença total en el que fa i assegura que no té cap vincle amb la bruixeria, sinó amb les parts que encara desconeixem del nostre cervell. Afirmar que totes aquestes ciències que anomenem ocultes existien ja en el primer home i que les conserven, encara, els animals. Els humans quasi les han perdut. El que ha passat és senzillament que les hem anat deixant d'utilitzar amb l'aparició de la mecanització i la tecnologia” (Rabionet, 2000-01, p. 24).

Aquí Antoni Suárez explica com “els cavalls són els animals que troben els millors llocs per jeure, i també els gossos; ben al contrari dels gats, que els agraden més els llocs dolents.” Per Josep M. Niñerola, en la pràctica dels saurins “la lògica no hi és; pesa més una espècie de fe, una filosofia, una espècie de cosa oculta, de màgia, de fe.” A l'entendre d'alguns experts en radioestèsia, es tracta d'una saviesa interna, en la qual cal iniciar-se abandonant prejudicis i entregant-se a un bon entrenament. I per a d'altres és fruit d'una intuïció prodigiosa.

Per què uns sí i els altres no?

Hi ha saurins que creuen que tots podríem arribar a marcar (amb la pràctica suficient), i d'altres, la majoria, que creuen que és un do o sensibilitat que sols alguns posseeixen. Francisco Descarrega, de la Fatarella, diu que ho pot fer molta gent, tothom no, però si moltes persones. I Josep M. Blanch, també nascut a la Fatarella, comenta: “Jo havia sentit dir que era pel grup de sang, però exactament no ho sé” (Font, 1991, p. 10). Josep Maria Amatller, de Santa Coloma de Queralt, creu que “ho pot fer tothom; una altra cosa és la sensibilitat de cadascú”.

El saurí Pere M. Sanromà creu que no tothom pot ser-ho, sols algunes persones, les que són més

sensibles. El senyor José de Sans i Coret, que era president de l'Associació de Radioestesistes de Barcelona l'any 1967, “puntualitza que quasi totes les persones, aproximadament un vuitanta per cent, tenen qualitats per ser saurí, però, d'altra banda, és aquest un treball que requereix una gran tranquil·litat en el moment que s'està analitzant la recerca. Tranquil·litat d'esperit, despreocupació total per altres problemes, dedicació exclusiva al que en aquell moment es fa” (Wirth, 1967, p. 28). Part dels defensors de la radioestèsia diuen que el motiu pel qual no tots servim per portar a cap amb èxit aquestes pràctiques es deu que tan sols hem desenvolupat les funcions racionals que es duen a terme en l'hemisferi esquerre del cervell.

“El saurí no és que tingui un do natural; a fer de saurí tampoc no se n'aprèn a les escoles; el saurí senzillament és una persona capaç de notar l'energia, el magnetisme de l'aigua... [...]. Ens sembla cosa de màgia. Tot plegat és molt curiós i a la vegada apassionant. Veritablement és tot un misteri el fet que algunes persones puguin deduir on hi ha aigües subterrànies i que després, en perforar-hi un pou, en surti aigua. Un misteri que cada vegada que actua un saurí es va perpetuant” (Bofarull, 2001, p. 7).

Pere Espígol, de la Celler de Ter, considera “que la radioestèsia la pot practicar gairebé el 90 % de la gent, com en tots els oficis. Pot ser que uns se'n surtin millor que d'altres, però això passa amb tot. Ara bé, hi ha un fet comprovat: la gent que tant fa servir la mà dreta com l'esquerra o els que tenen l'esquelet completament igual no poden practicar la radioestèsia. Això és perquè qui capta les distorsions de l'objecte que es busca és el cervell, i si la persona està ben equilibrada no pot notar-les”. També afegeix: “La vida moderna que portem ens anul·la les facultats, però si agafem una cabra, li fem passar set i la tanquem sobre una veta d'aigua,

aquesta cabra va a foradar just a sobre l'aigua. I no necessita vara per trobar-la. Els exèrcits romans les feien servir per trobar aigua quan anaven a fer expedicions. I encara avui les tenen al seu escut" (Rabionet, 2000-01, p. 29).

Josep Lluís Castelló considera: "És una sensibilitat més desenvolupada en unes persones que en d'altres. Jo penso que la tenim tots. Els primers que la tenen són els animals." Diu que no serveix tothom, però que tots tenim la sensibilitat, que en la majoria es troba en estat latent; ell sap qui serveix només donant la mà: "Ho saps al donar la mà a una persona; es nota de seguida; tens la mateixa sensació que quan busques aigua." Segons ell, "hi ha persones que serveixen innatament, alguns que sols els caldria una mica d'experiència i altres que no serveixen". Ell mateix, en una entrevista a un programa de COMRàdio, deia: "Així que dones la mà ja ho saps. Enguany va néixer la meva primera néta, i així que vaig agafar-li el dit ja vaig saber que serviria per marcar aigua." Castelló té vuit fills, a dos dels quals els marca i tenen molta sensibilitat. En aquest programa de ràdio l'entrevistador li preguntava si hi tenia alguna cosa a veure el signe del zodíac, si els de signes d'aigua servien més per buscar aigua. Ell va contestar que no necessàriament hi ha cap relació, i que ni ell ni els seus fills no són signes d'aigua, i marquen molt.

Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, creu que la capacitat es dona en persones que no tenen l'esquelet i la simetria del cos ben igual, amb diferent polaritat; com ell diu: "els que no estem ben fets, i no som simètrics", i per això considera que els marca més. Aquest mateix saurí explica que una vegada el van fer anar expressament a Barcelona a fer unes proves, li van mirar les mans i li van dir: "Si vostè vol pot ser un dels curanderos bons que hi pugui haver, però a mi això no m'ha agradat mai."

"La pràctica d'aquest art-ciència no requereix ni

disposicions congènites, ni un temperament especial, ni un 'do' natural. Cert és que alguns individus tenen, evidentment, facilitats particulars per convertir-se en grans radioestesistes. Però també és veritat que la majoria de les persones (un 80 % aproximadament), exercitant-se amb perseverança, poden convertir-se en experts practicants. [...] Són molts els que, des del primer intent, reben ja una resposta favorable de la seva vareta o pèndol" (Müller, 1982, p. 46). Carlos M. Requejo considera: "La capacitat radioestèsica és innata en tots els sers humans; sols ha de cultivar-se. He ensenyat radioestèsia a molts alumnes, i mai n'he trobat un que no pugui fer-ho."

Antoni Suárez passant el pèndol per sobre la mà de qualsevol persona pot saber si un serveix o no; pregunta al pèndol si és apte per practicar la radioestèsia. Pot saber si un és neutral o, al contrari, si té força per practicar-ho.

"Se senten comentaris com 'a mi no em va' o 'no em va gaire' quan és l'hora de fer anar el pèndol: és possible que sigui el mateix escepticisme o la falta de credibilitat en un mateix el que motivi aquesta

El saurí Antoni Suárez mirant si una persona és apta per a la pràctica de la radioestèsia.

reacció. Potser és per això que ens hem trobat que pocs són els joves que segueixen els passos dels saurins, tenint en compte també l'avanç tecnològic dins d'aquest camp" (Martí, p. 22).

Un sisè sentit?

"El sisè sentit tothom el coneix. Però ningú no el reconeix. Els nostres sentits oficials són l'oïda, la vista, el tacte, l'olfacte i el gust. Però el sisè sentit ni tan sols té nom. Malgrat això, existeix." Paul Reboux (Font, 1991, p. 9)

Es diu que el saurí, a través d'un sisè sentit, manté percepcions extrasensorials originades en l'hemisferi dret i que permeten captar les radiacions. És considerat una persona sensitiva que està dotada de la capacitat de detectar o percebre corrents d'aigua, vetes de minerals, etc., a qualsevol profunditat en què es trobin, donat que l'organisme capta les radiacions emeses per altres cossos o objectes. Aquesta sensibilitat es considera com una facultat supranormal. "Alguns radioestesistes notables pretenen que, practicant el seu art-ciència, s'invocaria un sisè sentit, i fins i tot un setè sentit del saurí, atrofiat per falta d'exercici" (Müller, 1982, p. 24).

"La persona, com els animals, té el sext sentit. No el veiem, no es toca (com el gust o la vista). Com que no el veiem, no el sabem traduir. Hi ha animals que l'han traduït a la seva manera" (Josep M. Domènech, de Valls). En aquest sentit cal fer esment de com s'orienten determinats animals, com els coloms missatgers, o un gos, que a centenars de quilòmetres i sense referències pot tornar a casa seva. Aquests fets ens semblen sorprenents, però podrien ser deguts que fan ús d'aquest sentit que ells tindrien més desenvolupat.

Segons Montserrat Rabionet: "Tot i no tenir una teoria clara i segura de com funciona, es té per segur que és el nostre 'sisè sentit', per anomenar-lo

d'alguna manera. Encara que sembli estrany, podem comparar els saurins amb els tastadors de vi, amb els cecs que tenen l'oïda més desenvolupada o amb qualsevol altra persona que per problemes físics o bé per causes del treball realitza i desenvolupa més un dels seus sentits. L'única diferència que hi ha entre un saurí i una d'aquestes persones és que el saurí desenvolupa un 'sentit' que no s'utilitza de forma conscient" (Rabionet, 2000-01, p. 2). Alguns creuen que el secret dels saurins està més en la seva ment que en agents físics exteriors.

Estris que s'utilitzen

Hi ha qui estableix un símil dient que el saurí seria com una bombeta que s'encén quan fa contacte amb l'energia dels corrents d'aigua subterrània, i els estris són els que ho permeten. "Per notar aquest corrent energètic, els saurins utilitzen diferents mètodes; cadascú fa servir el que li funciona més bé. Hem rebut explicació sobre tres dels mètodes [instruments] que fan servir els saurins: el del pèndol, el de la vareta (verga) i el de la intuïció" (Bofarull, 2001, p. 4-5).

Els instruments són els elements que "manifesten els símptomes nerviosos i musculars del saurí" (Martí, p. 11). Amb tot, hi ha saurins que no utilitzen cap estri, i ho detecten amb el cos i amb les mans. Les mans "les fa servir aquell qui té el temperament nerviós més acusat. Els moviments que realitzen les mans són semblants als dels altres instruments i estan relacionats amb el cabal d'aigua del travesser, de la mateixa manera que utilitzant els diferents instruments" (Martí, p. 12). Josep Maria Amatller explica: "Hi ha gent que no necessita instruments; ho saben amb la mà, ho noten per la temperatura. A altres els piquen els ulls, altres és com si s'enrampessin; és la sensibi-

litat de cadascú." Carlos M. Requejo a vegades no necessita cap instrument: "M'és suficient la mà, la vista o les sensacions corporals (respostes cinestèsiques)." I afegeix: "Generalment utilitzem també proves de cinesiologia i test de doble cec per verificar les respostes radioestèsiques i evitar errors subjectius. També utilitzem diversos gràfics, taules i escales auxiliars per a la localització geològica, determinació del cabal i profunditat, qualitat de l'aigua (contaminants), etc."

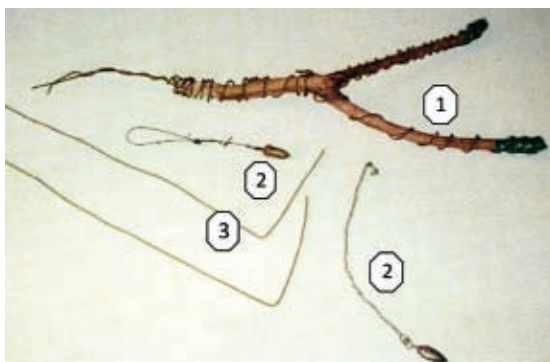
Uns tenen més fe en un instrument que en un altre. Francisco Descarrega, per exemple, diu: "El forcat [vareta] no em va gaire; tinc més fe en el pèndol." Pere Vallicrosa utilitza sols el pèndol de fusta; Josep Clavell utilitza la vareta de fusta per

Pere Vallicrosa amb diferents estris que utilitza.

buscar aigua i el pèndol per fer preguntes i per confirmar, etc. Tots han anat provant diferents instruments i de materials diversos, i comprovant el que més els funcionava.

A banda del pèndol i la vareta, hi ha altres instruments d'invenció personal dels mateixos saurins i que també són utilitzats per respondre preguntes o localitzar aigua, com la "caixa elèctrica" feta pel

Instruments utilitzats pels saurins: 1. Vareta de fusta. 2. Pèndols. 3. Varetas metàl·liques.

saurí Josep Maria Amatller, de Santa Coloma de Queralt, i que respon sí o no a preguntes molt concretes (a l'interior hi ha una antena cargolada i a fora se li penja un pèndol). Més d'un li ha dit que aquest aparell sembla un detector de mentides.

Estri utilitzat per Josep Maria Amatller per fer preguntes al pèndol.

Vareta de fusta del saurí Joan Ferrando, de Cabra del Camp.

Diferents varetes que utilitza l'Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra.

També s'anomena verga, forcat, *varilla*, vagueta o bastó.

És considerat l'instrument més antic. El tipus de vareta és pot classificar en:

Varetes naturals: fetes de branques d'arbres o arbustos tallades en el moment de mirar-ho (buscant una branca en forma de Y).

Varetes elaborades o artificials: hi trobaríem les fetes d'altres materials i que es construeix el mateix saurí o fa fer a una altra persona; aquestes són a la venda i es poden comprar.

La vareta pot ser de fusta i metàl·lica. Com a excepció, el saurí Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, també en té dues de plàstic. Es recomana que tinguin uns 4 o 5 mil·límetres de diàmetre i que la distància entre els dos extrems superiors no sigui major de 40 cm. Els llibres de radioestèsia diuen que una vareta mai ha de ser de vidre, que aquesta no serviria. De les de fusta, es creu que les d'uns arbres o arbustos determinats són millors. "La branca d'avellaner és l'element més natural de tots. És una eina pràctica i comuna entre tots els buscadors d'aigua. Segons les persones que han estat font d'informació, la branca d'avellaner és una eina que dona bons resultats. El moviment és cap amunt i cap avall quan es localitza el traves-

Vareta de plàstic utilitzada per l'Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra

ser; sempre s'acostuma a agafar per la part prima" (Martí, 11).

A banda de les varetes d'avellaner, se'ns dubte les més referenciades, també s'han utilitzat i utilitzen d'altres arbres o arbustos, com les d'ametller, garrofer,²⁵ cirerer, oliver... "Mai m'he preocupat per esbrinar quantes classes de fustes poden utilitzar-se, però el presseguer i el castanyer d'Espanya em serveixen tan bé com l'avellaner" (Barrett, 1924, p. 104). El que sí que cal és que sigui d'un tipus de fusta flexible i resistent. Per Joan Rovira, de la Bisbal del Penedès, "el que és important és que no sigui d'un arbre resinós com el pi o l'abet, perquè no es doblega sinó que s'esquinça i es trenca. I de fet, sí, pot ser d'avellaner, d'ametller, d'olivera..." (Borreda, 2009, p. 10).

Antoni Amigó, d'Artesa de Segre, les utilitza de lledoner (un arbre abundant a la seva zona). Solen ser varetes seques, i s'utilitzen diverses vegades fins que es trenquen (no són d'un sol ús). Quan són verdes se'ls pot donar la forma, ja que es donen, de manera que tinguin forma de Y, ben igualada de cada banda. En un dels llibres consultats un saurí afirma que "la vareta seca no pot accionar [...], la seca no és conductora d'electricitat [...]; la vareta verda és més lleugera i elàstica i va millor" (Barrett, 1924, p. 94). També hi ha algun saurí que utilitza varetes de fusta verda d'un sol ús; no les guarda i, quan ha de tornar a buscar aigua, en fa una de nova. També n'hi ha de filferro. Algun saurí també ha utilitzat la vareta de fusta amb fil de coure enroscat, creient que el coure millora la sensibilitat de l'instrument. Oriol Maymó diu: "Sempre ho he fet usant una verga de cep amb forma de Y tal com em va ensenyar l'avi." També d'altres utilitzen varetes d'oliver o cirerer "malgrat que hi ha qui diu que no té importància l'arbre del qual provinguí la branca" (Bofarull, 2001, p. 5). Molts saurins coincideixen a dir que el ma-

terial de què està fet l'estri no té cap importància. D'altres, però, creuen que sí.

Dels arbres, es diu que també són bones les varetes fetes de garrofer: tenen la virtut de descobrir, assenyalar i "obrir" els llocs on trobar aigua. En terres valencianes es deia que calia utilitzar les varetes de les garroferes que portaven un fillol bord, el *jodio* (com es coneix en alguns punts de València).

*Un bastó de garrofer
a les mans del saurí,
en el lloc que se li planta
l'aigua es troba per allí.*

(Josep Manuel Borràs Mercé, de Càlig,
València)²⁶

El rabadòleg Luciano Estrada en el seu manual esmenta: "Les utilitzo de rebrots d'olivera, per més que he provat amb èxit la formada per altres rametes de diferents arbres i també la formada amb vímets. Així és que poden utilitzar la que més compleixi amb el seu deure, provar-ne de diferents i quedar-se amb la que sigui més sensible" (Estrada, 1929, p. 25). Josep Lluís Castelló, de Samalús, utilitza unes varetes que li va regalar un xaman a la Patagònia. "Són unes varetes fetes amb els radis d'una bicicleta i un tros de tub de rec o de no sé que va fer el xaman." El saurí Ramon Roset, del Pla de Santa Maria, ho fa agafant plantetes, herbes com una roella, i fa com si fos una vareta, igual amb la mateixa forma i posició de Y, i també se li aixequen en localitzar aigua.

Josep Clavell, de Vallgorguina, diu que la primera vareta que va veure va ser la d'un "hermano" de Caldetes i era d'os de balena; ell, però, sempre les ha tingut de fusta. "Ha de ser un bastó que faci una mica de força; serveix qualsevol bastó recte que se'm blinqui; tot em va bé, ferro també... El bastó

va més bé per buscar aigua, el pèndol és més per endevinar coses, per demanar coses, o per confirmar si hi ha aigua o així.”

Quan es trenca, tots els saurins coincideixen a dir que és millor fer-ne una altra, no enganxar-la. “No ha de tornar a enganxar-se una vareta trençada perquè segurament haurà perdut el seu poder” (Müller, 1982, p. 33).

La branca en forma de Y s’agafa amb delicadesa, però també amb fermesa pels dos extrems i el seu vèrtex es dirigeix apuntant a terra, adoptant la forma d’un manillar. “Antigament, el saurí, per buscar aigua, tallava una rama d’avellaner silvestre en forma de forca (Y) i prou flexible per no trencar-se. Aquesta rama, d’uns trenta o quaranta centímetres de llarg i d’un diàmetre de tres a cinc mil·límetres, era mantinguda amb les palmes cap

Manera d’agafar la vareta.

amunt, els braços apartats i els colzes a prop dels malucs, en una posició més o menys estable” (Müller, 1982, p. 27).

El saurí d’Artesa de Segre Antoni Amigó explica: “Tot ho faig amb la *varilla*; el pèndol no em va gaire bé. [...] Millor la de fusta, que no sigui ni massa doble ni massa prima, perquè pots controlar més la pressió. [...] Les d’*alambre* patinen més. Els llibres

expliquen que has de treballar amb el que et va millor. [...] La *varilla* és més incòmoda de portar, però amb el pèndol quan fa vent o tempestes no pots treballar perquè belluga tot.” D’altres, al contrari, les varetes les fan servir poc, com el Josep

Vareta metàl·lica utilitzada per l’Antoni Amigó, d’Artesa de Segre.

Vareta de fusta de lledoner utilitzada per l’Antoni Amigó, d’Artesa de Segre.

Maria Amatller, de Santa Coloma, que explica que, com que les aguanta fort, li pelen els dits, i prefeix utilitzar el pèndol.

Joaquim Turón utilitza unes varetes d’aram i diu

que com més velles són millor; igualment si hi ha passat molt corrent elèctric: “Com més llum hi ha passat molt millor. Aquestes són de les que portaven la primera llum que va venir a Sant Hilari i portaven la llum a la font Picant; tenen més electricitat.” També coincideix Antoni Suárez a dir que són millors les varetes de coure per les quals ha passat electricitat.

La vareta de saurí té molt a veure amb les varetes màgiques que sempre s’han associat a les fades, bruixes i bruixots, i també amb el ceptre de poder, el bàcul episcopal o el bastó de comandament (vareta simbòlica de l’autoritat), la vareta com a instrument de poder. Joan Soler en referir-se a la vareta màgica ho fa de la manera següent: “Té virtut màgica o encantadora. Hi ha objectes que hi tenen relació per la forma i el simbolisme: el ceptre real, el fus, la maça de combat... fins la vara d’alcalde, la

Joan Ferrando, de Cabra, utilitzant una vareta de fusta.

batuta de director. Trencar la vareta d’una encantada —o un fus— és destruir-ne el poder. El caràcter màgic original li ve d’haver estat esqueixada d’un arbre viu: transmet el poder de fecunditat, d’abundància i de vida. Són arbres especialment indicats la pomera, l’avellaner, el faig i el vern, que també són els que empren els saurins en les varetes de trobar aigua” (Soler, 1998, p. 608).

Moviment.

A la majoria de saurins, en trobar aigua, la vareta se’ls mou cap amunt, picant cap al pit o donant voltes. A d’altres, com a Josep M. Domènech, de Valls, se li mou cap a baix. Antoni Amigó considera que “hi ha la part positiva i la negativa, com l’electricitat; hi ha gent que en lloc de voltar cap amunt els volta cap a baix; la positiva roda amunt i la negativa roda cap a baix”.

Joan Ferrando, de Cabra, considera que les varetes de fusta les fan servir més els saurins que són pagesos; els saurins que són senyors i van ben vestits no les fan servir de fusta, fan servir més les varetes de ferro o els pèndols: “Els senyors no hi van amb un bastó, que fa de poc senyor.” Josep Lluís Castelló utilitza les varetes de fusta sols per a la

Francisco Descarrega amb les varetes de coure.

localització d'aigües superficials i, com a molt, que estiguin a setanta o vuitanta metres de fondària.

Francisco Descarrega, de la Fatarella, ho fa amb dues varetes de coure en forma de L: "S'agafen una a cada mà per la part curta, posant la part llarga cap endavant" (Font, 1991, p. 10). Aquestes varetes les va fer fer al ferrer del poble.

També Olga Fortuny (per a les pràctiques de fengshui) i Carlos M. Requejo utilitzen aquestes varetes metàl·liques, que anomenen varetes de radioestèsia, però diuen que igual els serviria un penjador de filferro o una simple vareta d'avellaner. L'Olga explica que en general les dones va millor que utilitzin unes varetes més curtes, ja que solen ser més baixetes que els homes. Les varetes que hi ha a la venda, com a productes de radioestèsia i fengshui, ja en diferencien dos tipus, de més llargues o de més curtes.

Pèndol

"El pèndol pot ser qualsevol cosa que pengi; no és res especial; pot ser fins i tot un rellotge de butxaca o una plomada. En realitat, el pèndol no fa res; és la persona la que importa. Cal aprendre la tècnica, saber interpretar els moviments del pèndol: si gira en rodona, en vertical, més ràpid, més lent..." (Sans, 1999, p. 2). Consisteix en un pes sostingut per una corda o cadena lleugera.

El cos que penja ha d'estar suspès d'una cadeneda, cordill, fil... Diferents saurins consideren que és recomanable que la cadena no mesuri més de 25 cm. En general, un pam, però hi ha persones que l'han d'agafar més curt o més llarg. En Josep Gabarra, dels Omellons, fa esment que com més curta és la cadena o el fil, més sensibilitat té el pèndol, i a més llargada perd sensibilitat. També alguns diuen que cal que acabin en punta per ser més exactes, sobretot per quan treballen sobre plànols.

Pèndol utilitzat per Joan Ferrando.

Pèndol utilitzat pel saurí Josep Gabarra, dels Omellons.

El pèndol s'agafa de l'extrem de la corda o cadena i es posa perpendicular al terra. Sol agafar-se entre els dits polze i índex. "En mans d'una persona ensinistrada, el pèndol llegeix amb exactitud les estructures d'energia [...]; és un instrument de percepció" (Nielsen, 2002, p. 9).

Tipus de pèndols i materials

El pèndol pot ser de diverses formes:

Pèndol amb cubeta, és on a dins es posa el material que es vol trobar (or, plata, aigua, etc.).

Francisco Descarrega, de la Fatarella, n'utilitza un. "També ho faig amb un pèndol, per saber el cabal i la profunditat. [De dins] és buit, per poder posar-hi diferents tubets segons les coses que vols buscar"

Pèndol amb cubeta de Francisco Descarrega.

Interior d'un pèndol amb cubeta.

(Font, 1991, p. 10). "El vaig comprar a Cardedeu; aquest pèndol no em falla. N'hi anaven tres, un per a metall, un per a aigua i un per a no sé què."

Plomada de nivell. Peça de plom posada al cap d'un cordill que serveix per assenyalar la línia vertical, i que també s'utilitza com a pèndol.

Rellotge de butxaca. Josep M. Domènech (quan feia servir el pèndol) utilitzava el rellotge que li va donar el seu pare, un rellotge per a ell molt especial. Del saurí Ramon Alcalde, de Cabra, es diu que a més de la verga utilitzava el rellotge com a pèndol i que aquest "agafava una velocitat terrible". També Pere M. Sanromà, de Vespella, utilitza rellotges de butxaca com a pèndols.

Pere M. Sanromà i Joaquim Turón utilitzen un rellotge de butxaca com a pèndol.

Pèndol fi del Josep Gabarra.

Pèndol fi per a la localització en mapes. Són pèndols amb punta que permeten fer localitzacions molt precises. La punta facilita la concreció sobre plànols o croquis. S'utilitzen sobretot per practicar la teleradioestèsia.

N'existeixen altres variacions quant a formes (solen ser rodons, cilíndrics o allargats) i a materials del cos que penja (de fusta, metall, pedra, plàstic...). És bàsic que siguin simètrics. "La forma esfèrica té l'avantatge que no l'influeix tant el vent [...]. La majoria [...] trien la forma cilíndrica per la seva exactitud" (Nielsen, 2002, p. 40). Alguns saurins, com Olga Fortuny, consideren que el pèndol de quars és el més sensible. Carlos M. Requejo pot utilitzar diferents tipus de pèndols: metall, vidre, pedra, i tots li marcarien.

Hi ha també tot tipus de pèndols fets amb objectes casolans: un botó amb un fil, una medalla o un anell amb un cordill, un tros de plom, un tap de dutxa amb la cadeneta, etc. Algú també ha arribat a utilitzar un manyoc de claus lligades a un fil. El pèndol pot ser qualsevol artefacte quotidià al qual es doni l'ús com a pèndol, amb un cordill o cadena i un objecte que pesi lligat a un dels extrems. Podria

Antoni Suárez amb un pèndol de pedra de riu.
Pere Vallicrosa utilitzant un pèndol de fusta.

ser fins i tot una pedra i un fil lligat com utilitza Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, que creu que "són millors els pèndols naturals fets i polits per la mateixa natura". Pere Vallicrosa se'n va fer un de fusta agafat a un cordill; diu que per buscar aigua li va molt bé i no té equivocacions. Josep Maria Amatller té un pèndol de fusta d'avellaner que sembla com si tingués esculpida la cara d'un moro.

Cal que el material d'on pengi sigui flexible i pugui balancejar-se lliurement, i que alhora sigui resistent (el fil de cosir no serviria). S'utilitzen sobretot cadenetes o cordill (també serviria fil de pescar). Pere Sanromà utilitza un pèndol amb una corda; té el dit endurit: "Amb la cadena de metall al final m'hi surt sang, rata, rata; amb la corda no em fa sang." Si va a llocs que hi ha senyors d'"alto copepe", doncs treu l'altre amb la cadena metàl·lica.

Josep Clavell, de Vallgorguina, explica: "No tots els pèndols són iguals. Me'n van regalar un de petit de plata (que vaig perdre). Ara faig servir un rellotge espatllat de cadena, però el que em va anar més bé era un de bala d'escopeta del 12 de plom, que vaig foradar i hi vaig ficar un cordill. Una pedra amb un fil ja serviria. [...] Tot el que fa de pèndol és un pèndol. Em penso que potser hauria de ser pel que pesa la persona i ser més gros o més petit. Amb el pèndol de la bala és amb el que havia endevinat més coses."

Quant al pes, creuen que és recomanable que pesi entre 20 i 40 grams. Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, n'utilitza un de pedra que pesa 30 grams i un altre també de pedra que en pesa 60 (aquest més pesant li va millor per comptar les voltes). Per a la pràctica de la teleradioestèsia s'acostumen a utilitzar pèndols més petits, de 5 o 10 grams. Però tant pel que fa al pes com al material del pèndol, ha de ser el saurí el que vegi el que li va millor, que no serà per a tots igual, i fabricar-se'l a mida ell mateix, com han fet saurins

com Pere Vallicrosa, de Tordera, Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, i altres. Sobre el color del pèndol creuen que no té massa importància, tot i que algú sí que ho creu rellevant. Pere Espígol, per exemple, explica: "Uso molt els colors. Si vaig vestit blau, tinc més fàcil trobar l'aigua; en canvi, si vaig vermell, la capto més malament. Pots portar una peça de roba o bé posar-ho al pèndol [lligar al pèndol un tros de roba o alguna cosa amb el color escollit]" (Rabionet, 2000-01, p. 28).

Tipus de moviment

El moviment del pèndol és de tres tipus:

Oscil·lacions. Moviments en sentit horitzontal. El moviment és longitudinal quan detecta travessers.

Rotacions. Moviments circulars del pèndol. Poden ser positives, quan giren en sentit de les agulles d'un rellotge, o negatives, quan ho fan en sentit contrari.

El·lipses. Són les voltes tancades que traça el pèndol quan canvia de moviment, la transició entre les oscil·lacions i les rotacions o viceversa.

Quasi tots els saurins entrevistats consideren que el moviment és directament proporcional al cabal d'aigua que du el travesser. Es considera que com més moviment més aigua marca. De la força de les oscil·lacions del pèndol, de la velocitat, dedueix el saurí de Vespella, Pere M. Sanromà, si la bossa d'aigua és suficientment gran per justificar fer-hi un pou. Diu que quan hi ha molta aigua el pèndol va com un ventilador. Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, diu que segons el que mira fa un nombre determinat de voltes: si troba ferro, fa sis voltes; si troba or, onze voltes (també pot dir si una peça d'or és autèntica o no ho és; en general, l'or donarà sempre onze voltes), etc.

"Quan el saurí troba una veta, o sigui, un corrent d'aigua subterrània, el balanceig del pèndol

Francisco Descarrega, de la Fatarella, utilitzant el pèndol.

Joan Ferrando amb el seu pèndol i unes varetes metàl·liques.

segueix la direcció de la veta, i és més o menys intens segons la quantitat d'aigua que hi hagi. Quan el pèndol es mou en cercles vol dir que justament en aquell lloc hi ha, tal com diuen els saurins, un encreuament de vetes. És en aquest encreuament on es troba més aigua" (Bofarull, 2001, p. 5). D'altres també diuen que el moviment circular es dona quan es troba aigua en repòs (estancada) o bé una bossa d'aigua.

Tots consideren que és important la interpretació, atorgar significats, llegir el moviment. "S'ha de fer un conveni de signes; és a dir, si s'utilitza una vara, en arribar al punt en qüestió, si la vara es mou cap amunt té un significat positiu i si va cap avall un de negatiu. Per exemple. Si el que s'utilitza és un pèndol, s'han d'acordar més moviments. Si gira en sentit de les broques del rellotge és positiu o negatiu, si fa moviments pendulars cal assignar-li un significat..." (Rabionet, 2000-01, p. 14).

La gran majoria de saurins utilitzen el pèndol, i el consideren un bon instrument ja que no es trenca, és fàcil de portar, no pesa, i alhora és molt sensible. I també perquè deixa una mà lliure, que permet portar un testimoni. Segons molts saurins, "el pèndol és el mètode que funciona millor i també el més fiable" (Bofarull, 2001, p. 5), i el que té més mitjans d'expressió, alhora que permet millorar (o, com diuen, afinar més) el treball fet amb la vareta; de fet, són, per diversos saurins, dos instruments complementaris.

Josep M. Domènech diu que amb el pèndol pot recórrer quilòmetres, cosa que no podria fer amb la vareta ja que s'agafa en una posició no normal, estranya i forçada. Per a alguns, el pèndol suposà una evolució de les varetes de fusta, és un instrument de més precisió, i que fa que sigui més fàcil treballar-hi. Amb tot, molts saurins encara segueixen utilitzant la vareta i combinen el seu ús amb el pèndol.

Josep Turón mostrant les monedes utilitzades per calcular la profunditat.

Monedes

Anys enrere, per fer el càlcul de la profunditat, era molt habitual que els saurins utilitzessin monedes (ara ja quasi no es fan servir). “Les monedes han de ser de coure. Les actuals, com que no són d’aquest material, no van bé” (Martí, 14). El saurí Joaquim Turón, de Sant Hilari Sacalm, diu que abans ho feia amb les monedes antigues, i que ara ho fa sols comptant les voltes del pèndol. Els que les utilitzen en solen portar un bon grapat. Amb la profunditat actual dels pous, el saurí Pere M. San-

romà, de Vespella, feia esment que si es fes com abans, que es comptava amb monedes i que cada metre equivalia a una moneda, caldria anar ara amb una carretonada de monedes.

Pere Vallicrosa, de Tordera, segueix calculant la fondària amb les monedes, però per fer-ho més fàcil té diferents paquetets de monedes: de vint monedes, que equival a 20 metres, de deu, de dues (utilitza els paquets sencers sense separar les monedes, per no estar llençant tantes monedes). Posa els paquetets a terra, i va traient-los i posant-los segons el moviment del pèndol i quan aquest es para vol dir que són els metres de profunditat totals. Utilitza monedes de 10 cèntims de fa setanta o vuitanta anys.

També en el treball sobre els saurins del Priorat es diu que igualment s'utilitzen pedretes per dir els metres (i que no es poden utilitzar aquelles de material cuit no compacte).

Testimonis

Un testimoni no és res més que una mostra del que es busca. Per buscar aigua, el testimoni podria ser una ampolleta petita d'aigua del tipus que es busca. Si es busca un mineral, serà una petita mostra del mineral a buscar. Es parteix del principi que el semblant atreu al semblant. Testimoni deriva de *testemunhos*, que significa mostra o representacions d'allò que es busca, i ajuden el saurí a connectar i a crear sintonia amb el que es busca. El testimoni pot ser “real” o “artificial”. Real quan és un bocí o una mostra del que es vol trobar, per exemple, la botelleta amb l'aigua, i artificial quan és una imatge, com, per exemple, el testimoni gràfic: una foto, un dibuix, etc.

Pere Vallicrosa, de Tordera, té testimonis ben diversos: mostres de potassa, calç, sofre, mercuri, amoníac, petroli, alumini, aigua, etc. Són ampolletes que s'han de portar a la mà quan es busca.

Pere Vallicrosa, de Tordera, ensenyant les mostres que utilitza de testimoni.

Josep Gabarra, dels Omellons, mostrant un potet d'aigua que utilitza com a testimoni.

El testimoni ajuda a trobar el que es busca, sigui, com diuen alguns, per sintonia o per un fenomen subjectiu. "Quan busques aigua, és millor portar-ne una ampolla a la mà, així et marca més" (Font, 1991, p. 10).

Es considera que al segle XVII el jesuïta alemany Gaspard Schott va ser el primer que va realitzar pràctiques radioestèsiques amb testimoni.

El testimoni es porta a la mà, sigui en la que es manté el pèndol o en l'altra. I també en una de les mans si s'utilitza la vareta. En la recerca en plà-

nols també s'agafa amb la mà. "Un radioestesista experimentat, no obstant això, prescindeix dels testimonis i reemplaça el testimoni material per un testimoni mental. És a dir, pensa intensament en el que busca i forma en el seu cervell una imatge mental de l'objecte de la seva investigació" (Müller, 1982, p. 36). Són testimonis: ampolletes petites d'aigua, fotografies, cues d'animals, peces de roba, mocadors, etc. i tot tipus d'objectes o imatges relacionades amb el que es busca.

Com es procedeix (ritual, concentració, prospecció)

Abans de començar la seva pràctica els saurins acostumen a explicar als espectadors el que faran i com ho faran. Si hi ha gent mirant, sempre donen una explicació prèvia de com busquen l'aigua. Com més experimentats són els saurins més aviat se situen sobre la zona on passen les vetes; una primera mirada al terreny els ubica per saber per on han de començar a buscar.

Buscar aigua per part d'un saurí és un ritual digne de presenciar. El saurí camina a pas lent amb la vareta (o el pèndol) agafada amb les dues mans, estesa horitzontal davant seu. Se'l veu concentrat, segueix caminant... i de sobte la vareta es comença a moure. Aleshores camina més lentament, i augmenta el moviment de la vareta, es mou amb força cap amunt, li pica contra el pit. El saurí sembla que lluiti contra una força estranya, com si estigués posseït, o com si la vareta hagués cobrat vida... En el punt on l'instrument s'ha mogut, es traça, amb la puntera del peu, un senyal a terra (o s'hi posa una pedra) i es prossegueix caminant uns passos més enllà, i la vareta torna a caure a la posició inicial i allí es torna a marcar el terra. La localització està feta, i els espectadors queden sorpresos i encurio-

sits. Aleshores és quan es procedeix a calcular els litres i els metres de fondària.

Alguns diuen que va bé fer-ho descalç. Francisco Descarrega, de la Fatarella, coneixia “un saurí de Vilalba [Terra Alta] que ho feia descalç; deia que tenia més sensació” i notava millor si hi havia aigua. Però ell creu que “és igual calçat que descalç; el que és important és que quedin els peus ben plans, i que s’estigui ben centrat, ben dret”. Josep M. Domènech, de Valls, en va conèixer un que anava descalç que havia estat amb els frares de Montserrat, i també un de tot ben mudat que també ho feia descalç.

Un dels entrevistats considera que hi ha saurins més “teatrerros” que d’altres. Antoni Amigó, d’Artesa, creu que n’hi ha que fan molta comèdia. “Jo no en sé fer, de comèdia. Hi ha qui fa molt de teatre, i qui creu que és una força que li ha donat Déu. Jo no sé si ve de Déu o del dimoni; és una força que la tenim naltros.” Josep M. Domènech, de Valls, diu que n’ha conegut que feien “tota la comèdia haguada i per haver”, alguns eren de Valls. Josep Niñero-la comenta que “hi havia la persona que apareixia per allà i feia teatre pur i dur, i es rebojava per terra, i així, i hi havia el que era més sensat o més moderat i no feia tant d’espectacle; hi ha el que s’ho coneixia, solvent i que val, i el *teatrero*”.

Per on comencen a mirar un terreny

Quan un saurí és cridat per un pagès o un propietari i va a la finca on es vol trobar aigua, normalment ho mira pel perímetre si és una finca petita (detectant tots els corrents subterranis que travessen la finca), o amb el mètode antena; en aquest punt l’experiència sembla que hi ajuda molt.

“Si el terreny on s’ha de fer la prospecció és molt gran, es pot fer servir el mètode de l’antena, és a dir, posar el braç que no aguanta el pèndol (amb la vara no es pot fer) completament horitzontal i

dirigir-lo cap a diferents direccions. Si en alguna de les direccions es troba l’objecte o material que es busca, el pèndol ho marcarà. D’aquesta forma se simplifica la feina” (Rabionet, 2000-01, p. 15). Sobre això, Josep Gabarra, dels Omellons, explica que busca “el punt més alt, i amb la mà enlaire, vas donant la volta, a manera d’antena, i llavors allí on t’ha marcat, fas amb la vareta i vas girant girant, mentalitzant-te i es dispara, i preguntes a quants metres està. També amb el pèndol. Les finques petites les mires amb el perímetre”. Antoni Suárez, d’Aguilar de Segarra, si pot quadreja la finca o a vegades ho pregunta al pèndol des d’alguna punta.

Josep Lluís Castelló (entrevistat a COMRàdio)²⁷ explica com troba aigua també des de llocs elevats, des d’un tercer o quart pis, i que fins i tot per al Govern d’Argentina marca aigua des de dalt d’un helicòpter. Els saurins entrevistats diuen que marca igual estigui o no asfaltat, i que també es podria localitzar aigua o corrents des d’un pis a molta alçada (com explica Josep Gabarra, dels Omellons). Francisco Descarrega, de la Fatarella, ho mira primer en un plànol des de casa i després, si ho creu necessari, va sobre el terreny per confirmar-ho.

Tots remarquen la importància de marcar amb precisió, i que la màquina perforadora foradi exactament on s’ha dit, ja que a vegades l’èxit del pou pot dependre d’uns centímetres, i sobretot en els pous que es fan en l’actualitat, que tenen un diàmetre molt petit.

La concentració

Es molt important en aquesta pràctica (en aquest punt coincideixen tots els saurins), tant a l’inici com en tota l’activitat. Algun saurí abans de començar es concentra de tal manera que sembla que quedi totalment absorbt, i d’altres demanen als espectadors, si n’hi ha, que s’allunyin per no

ser distrets ni sentir sorolls. “Has d’estar molt concentrat i no pensar en res, ni coses d’interès; posat molt seriós i que no hi hagi soroll ni res” (Josep Clavell, de Vallgorguina).

Igual d’important que la concentració és la “convenció” mental, mentalitzar-se i demanar a l’instrument el que volem que ens indiqui. “Quan agafo les varetes ja penso que busco aigua; si les portes a les mans i no penses en res no et marcaran. Més que res és el pensament l’important. Les varetes serveixen per marcar-ho” (Font, 1991, p. 11). Una de les màximes del saurí seria: “Pensa en aigua i trobaràs aigua.”

Per utilitzar les dues varetes metàl·liques, cal posar-se dret amb l’esquena completament recta (com assenyala el saurí Josep Gabarra). Subjectar les varetes amb els braços estesos. Hi ha algun saurí que diu que és convenient portar una brúixola per dirigir els passos cap al nord. Cal mentalitzar-se i concentrar-se que es busca un corrent d’aigua que està situat sota terra. I caminar. En el moment que es trobi una vena d’aigua, es notarà com les varetes es creuen entre si. En cas d’utilitzar la vareta de fusta en forma de Y, seria el mateix procés que amb les metàl·liques, sols que en el lloc on es trobés aigua aquesta es mouria cap a dalt o cap a baix.

Algun saurí, com el cas de Josep Gabarra, dels Omellons, diu que no li cal concentrar-se quan busca aigua, que el que fa és caminar més lent del normal amb la vareta i va parlant amb el pagès i quan s’atansa al corrent ja diu: ja ve! Comença a sentir els corrents abans d’arribar-hi, uns metres abans. I un cop a sobre el moviment del pèndol o la vareta és ja incontrolable. Carlos M. Requejo considera que sempre són útils les tècniques de relaxació i control mental (Raja ioga, zen, etc.), ja que l’operador radioestèsic ha d’eliminar tota tensió corporal i centrar l’atenció d’una manera especial

(nivell Alfa, laboratori, etc.). A l’Església hi ha hagut diversos monjos i capellans que han estat molt bons saurins. Per alguns aquest fet és atribuïble a la gran capacitat de concentració mental que tenen, adquirida a través de la pregària.

Convencions mentals

Amb la concentració cal entrar en situació de recerca i fer una prèvia mentalització, abans de la “prospecció” d’un terreny. Alguns formulen interiorment afirmacions o preguntes. “Desitjo trobar aigua en aquesta finca”; mai s’ha de pressuposar (com diuen alguns dels saurins). Demanar, preguntar a l’inconscient i dirigir el pensament. “El cardenal Mercier recomanava ‘penseu en el que feu, mes no forceu els fets. Si busqueu aigua, digueu «Hi ha aigua aquí?», però mai digueu «Aquí hi ha aigua»... No ho sabeu. Penseu en el que feu... Penseu «Busco aigua» i no «Aquesta nit aniré al teatre» o una altra cosa qualsevol” (Müller, 1982, p. 29). Interpretar dient “jo faig” i no “jo afirmo”.

El “testimoni”, igual que els instruments, “no posseeix cap virtut particular, mentre una convenció mental apropiada no li hagi conferit una missió precisa” (Müller, 1982, p. 34). “Concentrar el pensament en l’objecte que es desitja trobar i la pregunta que vols respondre, com, per exemple: on és? Per, així, allunyar tots els altres pensaments” (Rabionet, 2000-01, p. 14). Les respostes del pèndol o la vareta han de ser interpretades en funció del moviment de l’instrument, un llenguatge prèviament establert i fet a partir de les convencions mentals (acords previs). Josep Maria Amatller considera que la ment domina el pèndol i que cal una bona experiència per utilitzar-lo correctament.

Observació de l'entorn

En començar la prospecció el saurí se sol col·locar en un lloc alt per situar-se davant la finca on cal buscar aigua. Els serveix, a alguns, també, com a punt de partida i orientació inicial observar la mateixa natura, nius de formigues, el creixement de les plantes, etc. Josep M. Domènech, de Valls, destaca la importància d'observar bé l'entorn; ell es fixa també en les pedres dels marges (donen pistes de la formació de part del subsòl), pins cremats per llamps, arbres... Joaquim Turón, de Sant Hilari Sacalm, diu: "Quan vaig a un lloc, hi dono un cop de vista i ja dic l'aigua ha de venir d'aquí i d'allà."

"Un gran creixement cancerós en un arbre és el senyal que en aquell precís lloc dos corrents subterranis d'aigua creuen a diferents profunditats. Aquests creuaments també atrauen els llampecs. [...] Les abelles, les formigues i les formigues blanques fan sempre els seus nius en llocs de forta radiació. Les abelles produeixen molta més quantitat de mel damunt de corrents d'aigua subterrània, i els virus i bacteries es desenvolupen millor en aquestes zones d'interferència" (Bachler, 2005, p. 10).

W. F. Barrett en el seu llibre menciona Vitrubio, famós enginyer de Cèsar August, que va fer un extens relat dels senyals superficials que s'utilitzaven en el seu temps per trobar aigües subterrànies: "algunes resulten fantàstiques, però d'altres s'utilitzen encara en l'actualitat" (Barrett, 1924, p. 206). A Francisco Descarrega, de la Fatarella, en una entrevista que li van fer per a *La Vanguardia*, li preguntaven si el sistema per trobar aigua sota terra és infal·lible. Ell responia que "això no és cosa de màgia. Cal conèixer el terreny, veure per on baixen els barrancs, llegir la terra i interpretar la vegetació. Sols aleshores es pot començar a buscar" (Barril, 1994, p. 44).

Calcular la profunditat, el cabal, la qualitat i la direcció de l'aigua

És considerat un bon saurí el que aconsegueix "endevinar" el cabal, la qualitat i la profunditat de l'aigua subterrània. No n'hi ha prou de marcar el punt i saber que hi passa aigua; cal saber-ne més, i com més millor. Josep Clavell, de Vallgorguina, afirma: "El que sempre m'ha costat més és saber els metres i el cabal; això és molt difícil." "Saber la profunditat és difícil, però es calcula bastant bé", diu Antoni Amigó, d'Artesa.

"Em va donar propaganda i molta fama, endevinar-ho. Endevino els metres, la quantitat, la direcció, endevino si és aigua salada o dolça." Així explica Josep Gabarra el que pot saber de l'aigua subterrània. Ell, com d'altres, busca l'aigua amb la vareta, però per filar més prim i saber els litres, els metres, la qualitat i la direcció fa servir el pèndol.

Com es compten els metres?

Hi ha diverses maneres, pel que ens han explicat els saurins, de saber els metres de fondària a què es troba l'aigua subterrània un cop localitzada. Una és comptant amb el pèndol i monedes o també pedres; l'altra comptant les voltes del pèndol o de la vareta, i també comptant els batecs del cor, a més d'altres formes que seguirien altres saurins, com guiant-se per la distància entre on comença el moviment del pèndol i vareta (punt d'entrada) i on aquest acaba (punt de sortida). Com diuen, l'èxit principal de qualsevol mètode utilitzat és la confiança i seguretat que s'hi dipositi.

Per fer el càlcul de la profunditat amb monedes, un dels saurins ens explica que es col·loquen sobre el punt que han marcat, amb el pèndol agafat amb la mà dreta; aquest comença el seu moviment fins a arribar a un balanceig, i aleshores van agafant amb la mà esquerra les monedes (o tirant-les a ter-

ra): cada metre és una moneda; quan el pèndol es para és que han arribat als metres que caldrà perforar per trobar l'aigua. "Es col·loquen les pedres o monedes sota el pèndol en moviment i fan que aquest es quedi en repòs. Es compten, afegint-n'hi dues o tres més per tal d'assegurar-se'n, i se sap el nombre de metres. Si es vol, una vegada comptats els metres, s'afegeixen més monedes o pedres, repetint el mateix procés per tal de saber si es troba un altre travesser sota el primer" (Martí, p. 15).

Joan Ferrando, de Cabra, havia sentit a dir que la fondària es mirava amb el pèndol i monedes de les d'abans de 10 cèntims, agafades en una mà (cada moneda era un metre o deu metres), fins que es parava o no anava tan de pressa. Amb la fondària, reconeix que no acaba d'encertar i tampoc en la quantitat. El cabal el calcula per la força que fa la vareta: com més força més aigua. També Pere Ferré, de Montferri, diu que el càlcul de la profunditat es feia amb monedes de 10 cèntims de coure col·locades en una mà. Cada moneda era un metre, més o menys; es podien equivocar d'un metre o dos, no més.

Francesc Amenós, de la Glorieta, per localitzar l'aigua "utilitzava un forcat de metall (probablement d'un aliatge de coure) i, un cop localitzada l'aigua, una bola a manera de pèndol per saber la profunditat. Funcionava de la següent forma: El pèndol es posava en moviment en direcció a l'aigua; quan el seu moviment formava un cercle perfecte i el moviment era constant, tirava a terra monedes de coure de 5 i 10 cèntims de l'època fins que el pèndol quedava immòbil. La quantitat de cèntims utilitzada per immobilitzar el pèndol equivalia a la profunditat de l'aigua en pams" (explicat pel seu rebesnét Joan Marimón).

Antoni Amigó, d'Artesa, calcula la profunditat del corrent *amb les voltes de la vareta*: cada volta compta 10 metres, i així de 10 en 10 fins que es

para. Diu que podria arribar a trobar corrents de 500 i 600 metres. Ha marcat un pou a 400 metres. A la seva comarca, la Noguera, els pous d'ara solen ser de 70 a 150 metres. A Antoni Suárez, d'Aguiar de Segarra, la vareta li dóna més exactament els metres que el pèndol, i a mesura que els compta mentalment fa com si anés baixant sota terra amb una barrina (si són dues persones, prefereix que compti les voltes de la vareta l'altra persona). També Pere M. Sanromà, de Vespella, ho compta per les voltes del pèndol: cada volta és un metre.

Francisco Descarrega fa aquesta consideració: "El cabal i la profunditat sí que es poden calcular. Ho pots *demanar al pèndol*. Per a la profunditat, per exemple, pots pensar que cada volta del pèndol és un metre o cinc, el que vulgues, i anirà voltant fins a trobar l'aigua" (Font, 1991, p. 11). Creu que sols cal demanar-ho, i comptar les voltes del pèndol; cada volta seria el que es decideixi abans: 1 metre o 10 metres o més.

Josep M. Blanch explica que son pare "ho feia d'una altra manera. Amb la mà plana, mirant cap a dalt, aguantava el rellotge i amb l'altra s'hi anava *posant pedretes* fins que parava de voltar; cada pedra era un metre o cinc, segons el cas" (Font, 1991, p. 11). Josep Lluís Castelló (entrevistat al programa *Quèquicom*) ho fa *comptant els batecs del seu cor* fins que les varetes se separen, i així estima la profunditat i el cabal de l'aigua subterrània.

Francisco Descarrega parla també de com condiciona el tipus de subsòl a l'hora de determinar on hi ha aigua i la profunditat: "A les terres argiloses, com Camposines, és molt difícil; està molt humida i sempre marca; en canvi, als Hospitals i al terme de Corbera, que tot és calar, no t'equivoques d'un metre" (Font, 1991, p. 12). Per calcular la profunditat, Josep Clavell explica: "Quan començo a trobar aigua reculo endarrere, endarrere fins que se m'abaixa el bastó i llavors compto els metres, amb les passes."

Segons el saurí Pere Espígol, “un altre sistema és l’angle de 45 graus. En passar l’aigua per la terra, diuen que puja una ona que forma un angle de 45 graus a la vertical, i que entre aquesta i la vertical hi ha sis senyals més. Aquest setè provoca una reacció més forta del pèndol. La distància que hi ha entre la primera marca i la setena és la mateixa que hi ha entre la vertical del corrent fins al corrent d’aigua. Això és força difícil de trobar. L’angle de 45 graus ha fet confondre molta gent, i en lloc de fer el pou a la vertical del corrent, s’han pensat que l’aigua es trobava a la setena marca” (Rabionet, 2000-01, p. 29).

Els litres

Per conèixer el cabal del corrent d’aigua, Antoni Amigó, d’Artesa, ho calcula amb les voltes que fa la vareta; compta de deu en deu, o de cent en cent, o de mil en mil (si té molt de moviment i marca molt, és millor començar comptant de mil en mil), i cada volta s’incrementa en mil fins que es para.

Segons Francisco Descarrega, al pèndol li has de demanar “ara m’has de dir quants litres passen; és fer preguntes; li dius cada volta quants litres hem de comptar, i doncs pega vint voltes; et diu els litres que hi ha. Amb això es falla bastant, en la quantitat de l’aigua; el caudal és molt difícil; la profunditat no, però el caudal sí”. Diu que ell ha fallat en alguns. Com més quantitat més moviment, “agarra una velocitat, plegarà més coratge”.

Per Pere Vallicrosa, “els litres, és d’imaginació per l’amplada que té, és una aproximació; exacte no puc dir-ho perquè enganyaria la gent. El caudal no m’ha interessat mai i a tots els pous que he dit hi han trobat més o menys aigua”. Antoni Suárez, com bona part dels saurins, compta per hores, litres per hora, no per dies. Cada volta seran deu mil (o el que es decideixi).

La direcció

Per saber d’on ve el corrent, Antoni Amigó diu que cal moure’s en forma de S, per saber la direcció, de nord a sud, d’est a oest. Si la direcció ve de davant, la vareta roda cap a dalt; si fa força cap a baix, és que ve de darrere. Per conèixer la direcció, Francisco Descarrega diu que se sap amb el pèndol: “És el pèndol; ell te porta la guia.” Josep Lluís Castelló (entrevistat al programa *Quèquicom*) el sentit el sap per la sensació que rep el cos, si rep la patacada per la dreta o per l’esquerra.

Josep Gabarra, dels Omellons, ho sap quan és damunt del corrent de l’aigua; si l’aigua et ve de cara mai es mourà el pèndol, sols es mourà si ve d’esquena. Joaquim Turón, de Sant Hilari Sacalm, diu que la direcció la troba aixecant la mà, i sap d’on ve el corrent (explica que ho va aprendre a Vic amb un altre saurí).

La qualitat de l’aigua

Antoni Amigó, d’Artesa de Segre, també “endevina” la qualitat de l’aigua: “També sé dir si és aigua bona o dolenta; hi ha pocs saurins que ho puguin dir [...]. És important saber la qualitat de l’aigua, perquè si ha de sortir salada millor ja no perforar. L’aigua salada sols és bona per regar melons, i per a les vaques, que els va bé aigua salada.” Aquest saurí, per trobar aigua bona, té tres potets petits d’aigua: un d’aigua salada, un d’aigua potable i un d’aigua crua (que diu que és la de terrenys de guix; és seca; com més en veus més t’asseca la boca; no és potable). “Poses el potet de l’aigua que busques en una mà (és igual la mà) i també agafada la vareta, i si al passar per sobre marca, és que coincideix l’aigua de baix amb la que es porta a la mà, és matemàtic. Si s’agafa un altre potet no marca.”

Igualment, el saurí Josep Gabarra, dels Omellons, pot diferenciar si l’aigua és dolça o salada. Explica que el van cridar “uns anglesos a Tarrago-

na que estaven a 300 metres del mar i no trobaven aigua dolça". I afegeix: "Vaig anar amb el testimoni, i els vaig dir que havien de baixar 30 metres i prou, i llavors ja no era salada. També una vegada en un pou la salada quedava dalt i la dolça baix; calia aconseguir treure la salada. La solució que els vaig donar era tapar tot de formigó i tornar a foradar."

Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, diu que si troba aigua salada el pèndol fa entre onze i tretze voltes; abans, però, ha d'haver preguntat al pèndol quina qualitat té l'aigua. L'aigua potable, o sigui, la bona, marca set voltes. A sis voltes se'n troba alguna, però molt poques; ell menciona que sols ha trobat l'aigua de Lourdes, la de la font miraculosa. L'aigua termal li fa vint-i-set voltes, i una de dolenta, vint-i-una. Reconeix que en qualitat de l'aigua fins ara no s'ha equivocat mai, i que també troba allà on n'hi ha de verinosa. Josep Maria Amatller diu que, d'una aigua concreta, pot saber si se'n pot veure o no per les vibracions que dona, mirant-ho amb el pèndol (igualmente pot dir les vibracions d'una persona i, en cas de malaltia, si està molt greu o no).

Josep Lluís Castelló (entrevistat a COMRàdio) diu que si l'aigua és calenta o freda el pèndol gira diferent. "Quan és aigua radioactiva el pèndol es posa en paral·lel (quiet, impressiona molt, com trempat, desafiant les lleis de la gravetat)." Antoni Suárez explica que dalt la carena d'Aguilar hi ha un punt on el pèndol li volta cap a dalt a tota pastilla, volta com un estel, al revés de la posició normal, i diu: "No sé, és una cosa molt estranya." Comenta que també li passa en un lloc darrere de Calaf.

Un saurí recordava haver sentit explicar que hi ha qui busca saber la qualitat de l'aigua amb filtres de colors, posats entre el pèndol i el terra. Cada color indica un tipus d'aigua. En paraules de Pere M. Sanromà, "la qualitat de l'aigua és una cosa que el

saurí no pot garantir. El que sí que fa sempre és recomanar les fonts més profundes, a partir de cent metres, per exemple, ja que les que estan més properes a la superfície presenten més possibilitats d'estar carregades de nitrats, un problema cada vegada més present" (Villa, 2005).

Hi ha consens a l'hora de dir que saber la potabilitat de l'aigua és difícil. D'altres, com el saurí de Sant Hilari Sacalm o el de Tordera, diuen que no ho han mirat mai ja que per la seva zona tota l'aigua subterrània és bona en general. Hi ha alguns saurins que, a banda d'endevinar (com ells diuen) els litres, la fondària, la direcció, la qualitat de l'aigua, poden dir també la *temperatura* de l'aigua subterrània. Seria una pregunta més que farien al pèndol.

Teleradioestèsia. Detecció sobre plànols

La teleradioestèsia és la pràctica de la radioestèsia a distància, per fer localitzacions a distàncies relativament grans. Sobre un plànol o un croquis, el saurí es concentra en l'objecte, animal, persona, corrent d'aigua, mina... a buscar. Per a aquesta pràctica utilitzen el testimoni, o sigui, un objecte relacionat amb el que es busca. Si es disposa d'una fotografia, molt millor, o també d'alguna cosa que hagués estat en contacte amb l'objecte buscat. S'agafa un mapa o plànol i es va dividint en diversos quadrants, posant-hi el pèndol sobre cada un. S'agafa en una mà el pèndol i amb l'altra el testimoni. En el moment que el pèndol comença a moure's girant amb rapidesa, s'ha trobat la zona on hi ha l'objecte buscat. Es creu que per fer-ho va millor un pèndol fi, que marca amb més precisió, i cal tenir, també, en compte l'escala dels plànols utilitzats; pot ser determinant per concretar molt més el lloc trobat.

Josep M. Niñerola va anar a una empresa papera que volia millorar la disponibilitat d'aigua, i es

va trobar el consell de direcció reunit amb un saurí que els buscava aigua en un plànol: "Un senyor amb un pèndol i un plànol 1:50.000 que deia 'cal fer el pou aquí'. Tothom molt convençut, però, és clar, en un plànol 1:50.000 1 cm són 500 metres. Vaig treure el meu plànol d'1:10.0000 (que portava sempre quan treballava); en aquest 1 cm són 100 metres. En dir que marqués en aquell plànol va marcar a l'altra punta del món; si abans marcà aquí, després amb el plànol de més detall no coincidia. Els altres s'ho creien; venia per recomanacions. La gent necessita; hi ha necessitat." Altres diuen que "l'escala a què estigui el plànol no influeix en els resultats que s'obtinran de la prospecció" (Rabionet, 2000-01, p. 16).

S'aconsella practicar la teleradioestèsia sobre una taula de fusta, i fer-ho havent-se tret prèviament el rellotge o altres objectes de metall que es portin, i intentar que sigui lluny d'aparells elèctrics. Els peus tocant el terra, però mai tenir-los encruats. Normalment la mà esquerra és la que està

Plànol utilitzat pel saurí Antoni Amigó, d'Artesa de Segre, amb una vareta de fusta i la foto d'uns porcs senglars morts que utilitza de testimoni.

en contacte amb l'objecte que serveix per buscar.

En buscar sobre un croquis o plànol, cal concentrar-se i enfocar l'energia mental cap al que es busca. Aquest procés s'assembla molt, com diuen, a sintonitzar una emissora. Les persones amb aquesta capacitat han estat cridades per localitzar tresors, persones desaparegudes, vaixells enfonsats, etc. Dels saurins entrevistats, la majoria ho han provat, alguns ho practiquen de tant en tant i d'altres no ho han fet més. Pere M. Sanromà diu que funciona, però que a ell no li agrada; considera que s'ha d'anar al lloc. Amb tot, ha fet proves amb amics, buscant on és la dona d'algun d'ells, i l'encerta. La vídua del saurí Ramon Alcalde, de Cabra, diu que el seu marit també ho va fer en un plànol, però "massa fe tampoc hi tenia, en això".

Pere Vallicrosa, de Tordera, afirma: "Amb un plànol puc dir on són les coses. Ho sé tot." Al plànol, fa una ratlla a tot el voltant que sigui tancada; diu que fa d'antena; llavors ho mira, i per més seguretat va al terreny. També explica: "Si vostè es perdés, sabria on és; necessitaria una espadenya, una sabata... que fos bruta. Una vegada vaig buscar la farmacèutica d'Olot, la Maria Àngels Feliu, però no la vaig poder trobar perquè em van portar coses que les havien rentat i no em va marcar res. Dels meus fills, sense que m'ho diguessin sabia quan venien de permís, quan arribaven a casa..."

Hi ha qui ho marca sobre plànols cadastrals, com, per exemple, Francisco Descarrega, de la Fatarella: "També n'haig trobat, d'aigua, amb el cadastre. A Ulldecona l'haig buscat damunt d'un paper, després hi he anat amb els instruments i ha sortit al lloc on, aproximadament, havia assenyalat damunt el cadastre" (Font, 1991, p. 12). Josep Maria Amatller ara ho mira sempre sobre un dibuix o croquis que fa fer a la persona interessada a trobar aigua; explica com ha marcat pous que no sap ni on són.

En un article publicat a *La Vanguardia* el 1981, fent referència a la teleradioestèsia es deia: “No tot el món té facultats per practicar-la; es necessita una sensibilitat especial, qualitats de clarividència... perquè les ones mentals són difícils de detectar, es necessita molt d’entrenament. Un dels membres de l’Associació de Radioestèsia [de Barcelona] ens demostra la seva sensibilitat amb un exercici senzill. Col·loca el pèndol sobre un plànol de Barcelona, mentre amb l’altra mà sosté la fotografia d’una nena; el pèndol comença a oscil·lar quan s’apropa al lloc on es troba en aquells moments la nena i quan està sobre el punt exacte el moviment és més fort. “Nosaltres hem trobat moltes persones desaparegudes –ens explica el senyor Soriano–, però no ens interessa fer publicitat ni volem posar-nos en política. Tan sols ajudem desinteressadament persones desesperades.” I les anècdotes es succeeixen: un va trobar un nen perdut a Salou, un altre explica com va poder dir a unes mares en quin lloc exacte del riu es trobaven els cossos sense vida d’uns nens que van morir ofegats a causa d’un accident. També ens expliquen com han localitzat una dona, que va dir que marxava a Nova York, en una barriada de Barcelona, i més d’un ha trobat un cotxe robat seguint les indicacions del pèndol” (Vilaseca, 1981, p. 47).

Alguns defensen que aquesta pràctica amb èxit és possible gràcies a una percepció extrasensorial o paranormal de naturalesa no determinada. Fins i tot dins el món de la radioestèsia no s’amaga la perplexitat sobre la detecció i localització de corrents d’aigües i persones i objectes desapareguts a través d’un mapa, i s’atribueix en part a la telepatia. Pere M. Sanromà, de Vespella, diu que el fet de trobar persones desaparegudes és degut a les vibracions de les persones, i que sí que es pot fer i funciona. Aquestes experiències de buscar persones desaparegudes fan respecte a tots els que

ho han provat, com un d’ells m’explicava a l’entrevista, i em va demanar que no el gravés. Hi ha resultats que fins i tot a ells els sorprenen i per als quals no tenen respostes.

La detecció i les sensacions del cos

Tota pràctica pot provocar tensió i desgast; tot depèn del saurí. N’hi ha que diuen que ho noten i els afecta molt més que d’altres, i alguns que quasi no noten res. “Jo no noto res estrany, només veig que en trobar l’aigua el rellotge volta”, eren les paraules de Josep M. Blanch, de la Fatarella (Font, 1991, p. 11). Antoni Amigó diu que no nota res, sols cansament quan ho fa massa hores, i alguna llaga al dit. Hi ha saurins que sense cap instrument també ho noten, i a vegades abans d’arribar a ser sobre el corrent d’aigua. Diuen que el que no utilitza estris ho fa per intuïció: “El saurí que fa servir aquest mètode no fa servir cap estri. Simplement sent el corrent magnètic, nota alguna cosa a dins i com més s’aproxima a la zona on hi ha aigua aquesta sensació se li fa més intensa” (Bofarull, 2001, p. 5).

Joan Ferrando, de Cabra, coincideix que cal estar molt concentrat: “No pots estar distret; t’has de dir ‘ara fas això.’” Nota com li arriba el senyal: “Ara, ara, començo a sentir.” Nota com una tensió que va de menys a més quan està sobre l’aigua subterrània.

Hi ha un saurí a Riudecanyes (Baix Camp) que no pot portar cap rellotge, perquè tots els que porta se li espatllen (explicat per Josep M. Ferré, de Montbrió del Camp).

A un saurí del Pla de Santa Maria, conegut com el “Bella”, li va prohibir el metge que ho practiqués, perquè li deia que no li era bo per a la salut. Pere M. Sanromà, de Vespella, explica el que li passa quan troba l’aigua: “Tinc unes sacsejades i

molta tensió, que et deix marejat completament, et fatiga molt. Alguna vegada he arribat a casa i en lloc d'anar a dinar he hagut d'anar al llit. [...] Et castiga, carrega tot el cos." Es diu que un bon saurí no es limita a veure la resposta en el moviment de la vareta o pèndol, sinó també en el que sent en el seu cos, a la mà, al braç o en tot ell.

Francisco Descarrega explica: "Els nervis es posen en tensió i notes la frescor a la mà; no molta cosa, però ho notes i, si et descalces, els peus se't posen morats quan ets damunt la veta. Quan ho vaig començar a fer no notava gaire cosa, però ara, quan passo per damunt d'una veta d'aigua, diràs que volo. I també sents un cansament. En un dia és millor fer només dues proves, com a màxim tres, ja que a la quarta ja no et pots concentrar" (Font, 1991, p. 10-11). "Notes com si t'enrampessis a tot el cos; quan passes per damunt, si hi ha corrent fort es nota. Em va dir el metge que no ho fes. [...] A Casp, un dia que seguia quatre o cinc pous em va agarrar un cobriment. És igual que si beus un got de vi no et farà res, però si en beus quatre o més, doncs sí." Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, comenta que quan ho fa molta estona nota com un aixafament, que el millor és fer-ho com a màxim tres quarts o una hora i prou.

Oriol Maymó, de la Pobla de Montornès, explica: "Mai he notat cap sensació especial, només la intuïció de si vaig per bon camí o no just abans que es comenci a moure." I afegeix: "Al carrer on vivia amb els meus pares [Torredembarra] hi havia un veí que en tenia l'habilitat, però d'una manera tan forta que en ocasions, quan trobava una veta d'aigua si aquesta tenia molt de cabal, li arribaven a sagnar les mans per la força amb la qual havia d'aguantar la verga (de cep, s'entén). A aquest home a vegades el cridaven per localitzar aigua i fer pous a les vinyes. Fa bastants anys va morir en un accident de cotxe." Josep Gabarra diu que 10 o

15 metres abans que arribi al corrent ja ho nota: "Al pagès o industrial que m'acompanya li dic 'ja ve' i, pam, es dispara la vareta. Abans ja noto com si tingués alguna vibració. Anar atansant, ja noto que la vareta vol fer moviment."

Dels tres saurins entrevistats per Noemí Bofarull, Josep Baseda ens explica com percep la presència de l'aigua: "Noto una mena de força a dins. Una força estranya comença a pesar-me en els ulls i se'm tornen plorosos. Com més a prop sóc de l'aigua més em ploren!" Nosaltres, que n'hem estat testimonis, podem assegurar que la cara li canvia lleugerament de color i que se li infla una mica, els ulls se li engrandeixen i fins i tot li arriben a caure les llàgrimes. Tot això li passa, al saurí, perquè el magnetisme, el corrent d'energia o com li vulguem dir li entra dins l'organisme. Aquesta és la mateixa energia que movia el pèndol i la verga, però en aquest cas no és expulsada pel moviment i és absorbida pel cos del saurí. Josep Baseda ens explica que aquest mètode pot arribar a ser perjudicial per a la salut d'un saurí que el practiqui regularment, que provoca l'envelliment més ràpid i la pèrdua de facultats. Ell mateix havia estat saurí fins que un metge amic seu li aconsellà que ho deixés córrer perquè era molt dolent per al seu organisme. Ara només ho fa de tant en tant. Sembla lògic que l'energia de l'aigua provoqui efectes en aquells que la busquen. Si com més aigua hi ha sota terra més s'accelera el pèndol i més nombrosos són els girs que fa, és lògic que a la persona també li generi canvis. Aquests canvis no tots els saurins els noten d'igual manera: uns els noten moltíssim i altres gairebé no gens. El saurí Ramon Oliveres, en fer-nos la seva demostració, començà a reaccionar de forma estranya quan trobà el punt màxim d'aigua: començà a balancejar-se, a esbufegar, a moure's bruscament, la cara se li inflà i l'expressió del rostre li canvià totalment. Una força ben es-

tranya el féu fer postures, figures i moviments no gens habituals. Després tot ell tornà a calmar-se, però quedà visiblement cansat. Nosaltres també vam quedar cansats i a la vegada una mica espanyats per aquelles transformacions de què havíem estat testimonis” (Bofarull, 2001, p. 6).

Josep Lluís Castelló (entrevistat a COMRàdio) explica que quan està damunt d'un corrent d'aigua agafa les 120 pulsacions per minut. Ha de vigilar quan va a un hotel que no en passi cap per sota el llit; no hi podria estar gaire estona. L'entrevistador del programa li pregunta si el que sent amb l'aigua subterrània és semblant a l'excitació sexual i respon: “Bé, és el mateix que sents quan s'apropa una noia guapa.”

En la pràctica de la teleradioestèsia “s'ha d'anar en compte de no actuar massa vegades seguides, ja que durant la prospecció es produeixen uns fenòmens de constricció dels vasos vasculars que obliguen el cor a fer grans esforços per mantenir un grau d'irrigació sanguínia, i que a alguns operadors els pot causar un cansament cardíac. També cal que el radioestesista es negui a buscar gossos perduts, cotxes, cavalls... que poden estar en moviment i són molt difícils de trobar perquè poden canviar molt sovint de lloc. És recomanable no estar més de quatre minuts seguits fent una prospecció teleradioestèsica per l'alt grau de concentració que s'ha d'assolir. S'ha de descansar uns minuts i després es pot reprendre la recerca” (Rabionet, 2000-01, p. 16).

Si el saurí et toca o t'agafa, el pèndol es mou

Una bona part dels saurins entrevistats coincideixen a dir que, si hi ha algú a qui no se li mou el pèndol o la vareta i ells li toquen la mà o l'agafen pel canell, l'hi va (davant la sorpresa del que ho prova); no li va tant com a ells, però se li mou. Joaquim Turón, de Sant Hilari Sacalm, diu: “Es porten

uns corrents. A tu potser no et marcarà, i t'agafaré aquí a la mà i et marcarà. Amb el corrent que et donaré et marcarà i et deixaré i no et marcarà.” “El saurí ens agafa la mà notem com el pèndol es comença a bellugar i a donar voltes de forma molt lleugera. Entenem que la facultat que té el saurí

El saurí Joan Ferrando, de Cabra, tocant la mà per demostrar com es mou el pèndol.

El saurí de Sant Hilari Sacalm Joaquim Turón amb Joaquim Gibert mostrant-li com amb el contacte de la seva mà es mou el pèndol.

ens l'ha passada a nosaltres a través del contacte amb la mà... Podem ben assegurar que ni nosaltres ni el saurí no movíem la mà" (Bofarull, 2001, p. 7).

Millors dies per buscar aigua

Hi ha diversitat d'opinions per dir si hi ha o no millors dies per buscar aigua. Segons Francisco Descarrega, els pitjors dies són els que fa vent, perquè es mou el pèndol. "Si fa molt de vent, millor no, perquè et molesta pel pèndol, te'l fa anar cap aquí i cap allà [...]. Si ha acabat de ploure, millor esperar dos dies; marca millor sec; la humitat pot influir. L'estat anímic també influeix. A vegades et poses nerviós, que no en pots treure l'aigua clara; t'has de dir 'a vejam què passa' [...]; has de dir 'què passa aquí', esperes una estona i ho tornes a provar."

Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, s'ha trobat que: "Hi ha dies que funciona a la perfecció i altres dies que, per més que t'hi miris, no res, i no saps per què." Joan Ferrando, de Cabra, diu que els millors dies són els dies secs, que no plogui ni hi hagi massa humitat. Buscar aigua en un terreny humit podria confondre el saurí. I els dies que ho facis ben concentrat, no en pla de broma.

Antoni Amigó apunta: "Influeix si no et trobes bé de salut; és recomanable no fer-ho; o si estàs nerviós o constipat. A mi, un dia em van venir a buscar per trobar una fuita i no vaig trobar res; al cap de dos dies, que ja estava tranquil, ho vaig trobar." "Per tant, és aconsellable no practicar la radioestèsia quan ens trobem malalts o bé quan estem molt atabalats. Això pot fer-nos fracassar per complet. És aconsellable fer les prospeccions amb la màxima tranquil·litat i sense exigir massa de nosaltres mateixos per evitar bloqueigs mentals que també ens portarien a respostes incorrectes" (Rabionet, 2000-01, p. 14-15). "També des-

tacaria que, realment, els dies en què un es troba malament no pot concentrar-se prou i això afecta molt el rendiment que es pot extreure de la radioestèsia" (Rabionet, 2000-01, p. 44).

Josep Gabarra, dels Omellons, diu que és important fer-ho quan s'està tranquil i no es tenen mals, i que també cal anar-hi ben hidratat (sense tenir set), i és millor que no faci vent i no faci massa calor; la humitat, segons la seva experiència, no afecta. Ell va a marcar quan creu que és el millor moment. El llibre *Els secrets de l'agricultura* (1617), tot i no fer cap referència a la pràctica dels saurins, diu: "Lo temps més còmode de tot l'any, i de més gran judici, per trobar les venes de l'aigua dels pous, i fonts, és en el mes d'agost o setembre, que aleshores és fàcil cosa de conèixer les forces de dites venes, perquè la terra per les grans calors de l'estiu, no té més humitat que la de les pluges" (Agustí, 2007, p. 144).

Alguns llibres de radioestèsia consideren que de la mateixa manera que hi ha millors dies també hi ha millors hores per buscar l'aigua. "Per causes o raons encara sense aclarir, el període més favorable per a una activitat electromagnètica dels cossos estaria compresa entre les 10 i les 16 hores. [...] Stéphane Dorey, de França, diu que l'estat de l'atmosfera exerceix una influència real sobre tota operació radioestèsica. Sembla que actua sobre el saurí, pertorbant el seu equilibri fisiològic i la puresa dels seus reflexos neuromusculars. També els vents, les borrasques, fan vacil·lar els camps d'acció i pertorben l'eficàcia dels corrents de forces. Un sol bromós, una forta nuvolositat, la pluja, un ambient tempestuós provoquen perturbacions en l'estat elèctric de l'aire pròxim al sòl" (Müller, 1982, p. 51). Tots els entrevistats coincideixen a dir que les llunes no influeixen per buscar i trobar aigua.

L'experiència

Tots diuen que l'experiència sí que ajuda, i molt, a ser més exactes, a entendre millor els instruments, a interpretar els moviments del pèndol, a afinar més en els metres de profunditat, el cabal, a saber on hi pot haver corrents d'aire i en molts més aspectes. Consideren que, més enllà dels seus poders, és vital l'experiència. "La facultat sembla que s'intensifica ràpidament amb l'ús" (Barrett, 1924, p. 97). "Tu fas el que veus que et funciona" (Josep Gabarra, dels Omellons).

La coincidència és plena a afirmar que l'experiència és molt important i és la clau per arribar a ser un bon saurí. Antoni Amigó, d'Artesa, ho compara amb el fet d'aprendre a conduir. "Quan aprens a portar cotxe, o dones massa gas, o vas massa de pressa, o massa a poc a poc, es cala, i igual passa amb la vareta; cal saber-la fer anar i saber què et fa. És com una filla muda, que em diu el que hi ha però jo l'he d'entendre." Pere M. Sanromà diu: "L'experiència fa molt, et poleix i et frena d'algunes coses." I Joaquim Turón afirma que "l'experiència és el tot".

Els llibres també donen pistes quant a l'aprenentatge; el del rabdòleg Luciano Estrada recomana: "No has d'acontentar-te amb el que ensenya aquest tractat, sinó buscar altres secrets. Has de ser observador. No has d'acontentar-te a mirar com li assenyala a 'fulano' tal cosa, sinó que més aviat has de fixar-te en el que a tu t'assenyala o marca la vareta o el pèndol. Fent el que et recomano seràs un bon saurí, no faràs malgastar diners a propietaris i seràs home de profit" (Estrada, 1929, p. 10).

Antoni Amigó, d'Artesa, explica com es comprava llibres de radioestèsia en entrar l'hivern: "Tenia costum de comprar un llibre cada hivern fins que en vaig tenir uns deu o dotze [...]. La pagesia a l'hivern tenim més temps", i podia llegir-los i practicar. "Els llibres explicaven com havia de ser per

ser saurí bo. Vaig veure que tenia les qualitats que deien els llibres, i entre provar, estudiar, doncs sempre m'ha anat molt bé." Explica que amb l'experiència ha anat perfeccionant. Que és com tot, que a còpia de provar-ho es va millorant. Ara pot trobar els corrents des del cotxe estant; segueix les finques amb el cotxe, i marca des d'aquest.

Una gran part dels saurins entrevistats també han comprat llibres de radioestèsia buscant respostes al tema, amb la intenció de millorar i ampliar el seu coneixement. Josep Maria Amatller, de Santa Coloma de Queralt, en té prop d'una trentena, llibres que ha llegit i amb els quals ha fet pràctiques diverses. Joaquim Turón, de Sant Hilari Sacalm, al contrari, explica: "No he llegit llibres; si hagués de córrer món potser sí, però per què m'hi he d'encaparrar més; si fos jove potser sí."

N'hi ha com Oriol Maymó, de la Pobla de Montornès, que no han llegit mai res sobre radioestèsia ni sobre saurins, i que quan ho practica és més per distracció, ell no es considera saurí. Pere M. Sanromà diu que la seva tasca és la d'interpretar les vibracions que rep del pèndol, unes interpretacions que amb el pas del temps diu haver millorat (Huerta, 2001, p. 1).

"Sols a base d'experimentar, el saurí aprèn que tal o tal altre sobresalt de la seva vareta, tal o tal altre gir del seu pèndol, corresponen a un determinat cos. Cal tenir present, no obstant això, que aquesta gamma de moviments sols li serveixen a ell. En efecte, els reflexos musculars de l'organisme, que fan moure la vareta o el pèndol, no es donen igual en una persona que en una altra. Així, per exemple, mentre que el pèndol d'un radioestesista descriu una forma oval en presència d'una font, el pèndol d'un altre girarà a l'esquerra. És evident que cada saurí actua amb el seu codi personal de moviments. Aquest codi mental, elaborat a base de lectures anteriors, desencadena inconscientment

les oscil·lacions de l'instrument (tot i que la mà romanguí immòbil)" (Müller, 1982, p. 22).

Josep Gabarra, dels Omellons, creu que "l'experiència ajuda a saber més els metres i la quantitat; és com un entrenament que cada cop s'afina més". També diu: "El que va molt bé és l'experiència dels altres. Tu en pots saber, però no saber com, i t'ho han d'explicar; per exemple, la direcció de l'aigua."

Els saurins entre ells tenen poca relació; se solen conèixer els de la zona, però tampoc tenen massa tracte. A vegades coincideixen més de dos en una mateixa finca per mirar l'aigua, el propietari els pot cridar per separat o fer-los venir alhora.

Josep M. Domènech diu que "no hi ha cap saurí que no tingui l'atractiu, quan veu una màquina de fer pous, de ser allí sense que ningú el demani", i a vegades allí podien arribar a trobar-se dos o més saurins de la zona. No es fan cursos ni trobades de saurins i, com ens diuen, cadascú va a la seva; no hi ha una competitivitat reconeguda, però tampoc una pràctica que comparteixen. A alguns els agradaria poder explicar com ho fan, i saber el que els va bé als altres. Francisco Descarrega diu: "A Corbera, a Móra, n'hi ha de saurins. És bonic que et trobis, a veure què fan i aprens." Joaquim Turón creu que entre ells no lliguen i que cadascú va a la seva.

Josep Maria Amatller, de Santa Coloma de Queralt, va assistir, fa uns anys, a un curs que van fer al mas Batet, a tocar de Sant Magí de la Brufaganya. Durant dos caps de setmana un total de vuit alumnes van aprendre usos del pèndol i aspectes de geobiologia. El professor era de la zona d'Oscà. "Una cosa m'ha quedat molt clara: cal practicar, practicar i practicar. Així quasi tothom pot ser-ho" (Rabionet, 2000-01, p. 44). "Només hi ha un truc per aconseguir ser un radioestesista amb un tant per cent d'encerts molt elevat: practicar, practicar i practicar" (Rabionet, 2000-01, p. 15).

Per ser un bon saurí i tenir un alt percentatge d'encerts, cal tenir el que ells consideren una bona sensibilitat, una llarga experiència i haver sortit molt al camp. I seguir sempre les pròpies referències (cadascú interpreta les seves troballes a la seva manera), perquè com es diu, i en el cas dels saurins també, "cada maestrillo tiene su librillo" (cada expert té la seva pròpia manera de fer), i el que és bo per a un no té per què ser-ho per a l'altre.

Equivocacions - errors

Les equivocacions són la creu dels saurins, el seu patiment, la seva por, i d'errors, ells mateixos ho reconeixen, n'hi ha com en tota activitat. Alguns diuen d'ells mateixos: "Jo tinc un 90 % d'encerts o un 80 %." Però l'error els fa mal, perquè en qualsevol pou el propietari fa una important inversió de diners. Sol passar que hi hagi més equivocació en l'estimació de profunditat o cabal, i menys sovint que no es trobi gens d'aigua. Antoni Amigó diu que ell té entre un 90-95 % d'encerts: "Si tens més encerts que errors dóna molts ànims."

Josep Gabarra, dels Omellons, afirma: "Jo no asseguro res." Creu que mai es pot assegurar; hi ha un marge d'error que cal tenir ben present. Josep M. Domènech, de Valls, creu que "és més fàcil trobar aigua que no trobar-ne", partint que en algunes zones hi sol haver aigua en gran part del subsòl com una mena d'esponja. Antoni Amigó afirma: "Si no hi ha aigua on ens marca, menys n'hi haurà on no ens marca. Ho tinc ben clar. A vegades també trobem més aigua de la que hem calculat, a vegades també menys, i en surt poca."

A la pregunta²⁸ "l'encerta sempre un saurí, quan busca aigua?", Josep Baseda respon que "cap saurí no dirà que no ha trobat aigua, mai! Ara bé, hi pot haver algun error". Un error total, en argot de sau-

rí, vol dir no trobar aigua al lloc que ell ha indicat, és a dir, recomanar de fer un forat perquè hi ha tants litres d'aigua i no trobar-ne ni una gota. Però també es pot considerar error una situació molt menys greu, com ara el fet que el saurí indiqui de trobar una quantitat determinada d'aigua i que, quan es faci el pou, se'n trobi menys. "També es pot donar el cas d'un altre tipus d'error, cosa que ha passat alguna vegada: trobar en el lloc indicat gas, en lloc d'aigua" (Bofarull, 2001, p. 7).

Antoni Amigó diu: "A vegades no sabem per què tenim algun error, però, és clar, sota terra hi ha moltes capes i classes de terres; alguna cosa ens fa equivocar, corrent d'aire, elèctric, de gas, terres argiloses, terres salabroses, potàssiques, i fa marcar molt, i creus que és aigua i no ho és." Diu també que la por a fallar és molta: "I si falles i si falles, tens una pressió. Si un dia l'encertem, una gran il·lusió; si fracassem, una gran decepció." Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, un cop que un pou no va anar bé, va dir que no ho miraria més, es va enfadar, però a l'any següent ja ho va tornar a fer; el van cridar del seu Ajuntament per la sequera, i ja tornava a mirar-ho.

Francisco Descarrega, quant a l'error, explica: "El més estrany que m'ha passat ha estat aquí a dalt, a [partida de] Raïmat, on vam fer un pou i en comptes d'aigua hi va sortir un corrent d'aire molt fort. Però va ser perquè jo no em vaig adonar que el pèndol girava en sentit contrari, cap a l'esquerra. Em vaig equivocar perquè no ho sabia, però ara no em passarà més" (Font, 1991, p. 12). Afegeix: "És molta responsabilitat perquè són diners que es gasta l'amo; fins que surt l'aigua és un patiment, mentre foraden anar mirant la terra." Tots pateixen mentre es perfora. Josep M. Domènech ho explica així: "Jo pateixo molt quan faig un pou perquè m'hi involucro, em sento responsable final i a vegades no hi ha l'aigua que voldríem. A vega-

des, però, el propietari s'encaparra a voler trobar aigua on no n'hi ha. A alguns ja abans els dic 'agafa la dona i vés d'excursió' perquè ja veig la poca possibilitat de trobar aigua." També Josep Niñerola ha arribat a dir a algun client que vagi a Montecarlo a jugar-se els diners, i que no busqui més aigua en un determinat terreny.

Pere M. Sanromà assegura que un 85-90 % de les seves perforacions tenen èxit i troben l'aigua necessària. Diu que el seu treball no té base científica però a les proves es remet. No té el 100 % de resultats perquè les persones que fan un treball poden tenir un error. Diu que hi ha professionals amb més encert que altres. I ell es considera de la primera divisió dels saurins (ell, que també és un apassionat del futbol). D'alguns es diu que tenen el do d'afinar i la fama d'encertar, i que aquests són els més cridats. Consideren que està àmpliament demostrat que el percentatge d'error entre els saurins és molt semblant al dels professionals que utilitzen la més avançada tecnologia, i que els encerts no es deuen a la probabilitat, sinó seria un tant per cent molt més baix.

Pere Vallicrosa, de Tordera, expressa què feia en cas d'equivocació: "Lluitava per saber per què m'havia equivocat, i no parava fins que trobava la causa." Considera que dels errors ha après molt. Per evitar errors va fer-se un pèndol de fusta de torn de bruc, i des d'aleshores diu que no ha tingut cap més equivocació. També Josep Maria Amatller, de Santa Coloma de Queralt, considera que amb els errors és quan més se n'aprèn: "Necessites molts errors per aprendre, i saber distingir bosses d'aigua, minerals, tipus de terres... Qui diu que ho encerta tot, no me'l crec."

"El problema era que aquest sistema també assenyalaria els corrents d'aire subterrani, que no es podien distingir de l'aigua. Així, sovint es trobaven que, un cop fet el pou, el que hi havia era un

corrent d'aire, que era el gran enemic dels saurins" (Joan Marimón, rebesnét del saurí Francesc Aménos, de la Glorieta). Segons Josep Gabarra, "la clau per no haver-hi errors està a saber detectar el que és un corrent d'aigua, saber el que és un corrent d'aire, una falla, una força tel·lúrica, saber distingir una cosa de l'altra, perquè et marca igual i llavors és l'error [...]. Molts errors vénen per fer-se en moments no apropiats; cal no tenir problemes personals (ara m'han de venir a fer una inspecció d'hisenda, millor anar cap a casa) o mals (em fa mal el maluc o el cap)".

D'entre altres motius d'errors que exposen, hi ha el que consideren l'autosuggestió del mateix saurí i que és difícil d'evitar. I també "la composició de la terra és un dels factors que afecten la tasca del saurí: en segons quin tipus de material, es fa més difícil determinar si hi ha aigua o no; la capacitat d'error serà més alta" (Villa, 2005).

En un article el geòleg Bartomeu Darder fa referència al comentari del professor de geologia alemany Johannes Walther: "La vareta respon innegablement a certes sensacions, però, en aquesta qüestió, l'error i la veritat es troben tan pròxims, que freqüentment és impossible separar l'un de l'altra. Compara la sensibilitat dels saurins, pròpia de certes persones, amb el talent musical." I afegeix que, entre les causes d'error, hi ha especialment la inseguretat d'una veritable interpretació de les causes que han fet girar la vareta (Darder, 1932, p. 157). "Es deia fa més d'un segle, tant a Alemanya com a França i Anglaterra, que els camperols que no embrollen els seus cervells amb dubtes i raonaments [...] són els saurins que tenen més èxits. Això és veritat actualment" (Harrett, 1924, p. 15).

En l'entrevista a Pere Espígol, de la Cellera de Ter, feta per Montserrat Rabionet el 2001, aquest comenta: "El més difícil de tot és saber controlar el

cervell, no voler que el pèndol et doni una resposta, que siguin les facultats de l'inconscient que te la donin, que és el que jo crec; no és provat, però. La radioestèsia la desprestigien les facultats conscients de l'individu. El volem obligar, el pèndol, i això no pot ser; s'ha de manifestar sol, sense interferir, sense buscar una resposta determinada que ens interessa. Si nosaltres agafem el pèndol i volem que ens doni una resposta determinada ens la donarà. Perquè el cervell obligarà a fer manifestar el pèndol on nosaltres volem. Per això molta gent fracassen en la radioestèsia. Per poder ser un bon radioestesista s'haurien de tenir uns bons coneixements de parapsicologia, magnetisme, hipnosi, suggestió, autosuggestió... i haver-ho practicat una mica. Sense saber com situar el cervell, no hi ha possibilitats de practicar la radioestèsia bé. A vegades, quan vaig a buscar aigua, la gent comença a dir cap on creu que és l'aigua, i això pertorba molt el radioestesista i, si no té massa experiència, els resultats de la prospecció són erronis. Per anar bé, el radioestesista ho hauria de fer sol, ja que el cervell de la gent no para d'enviar ones i afecten l'inconscient del radioestesista, que es troba molt receptiu, i provoquen una alteració dels resultats" (Rabionet, 2000-01, p. 27). Aquest mateix saurí afirma sobre el seu tant per cent d'encert: "Jo diria que sobre un 90 % dels casos. Ara bé, ben exacte, amb totes les dades, és molt difícil. Hi ha temporades que vas molt exacte amb la profunditat, per exemple, i altres temporades que vas molt exacte amb el cabal. Això varia; es veu que la natura fa canvis i ho fa variar" (Rabionet, 2000-01, p. 28). També quan li van preguntar com és que a vegades no s'encerta res, tot i ser un expert en radioestèsia, respongué: "Bàsicament, perquè els que es dediquen a buscar aigua es pensen que allà on el pèndol oscil·la hi ha aigua, però a vegades és mentida. Hi ha moltes coses a la terra que fan alterar el

sistema nerviós i fan oscil·lar el pèndol, per exemple, les vetes de barita, les de plom, les sals d'urani, els corrents d'aire sota terra... Tot això pot provocar l'oscil·lació del pèndol. Això vol molta experiència per distingir-ho" (Rabionet, 2000-01, p. 28).

Els errors dels saurins pesen molt, per l'elevada despesa que suposa fer un pou. Per això els propietaris de terrenys prefereixen optar, cada cop més, per més d'una opinió, sigui de diferents saurins o combinat amb estudis geològics. Alguns fan com el pacient que va al metge i alhora va a les medicines alternatives: flors de Bach, acupuntura, etc., i al final es queda amb el que creu que li va millor.

Josep M. Niñerola, de l'Agència Catalana de l'Aigua, ha dirigit i fet molts pous: "De fet, quan fas un pou (jo n'he fet molts i alguns de molt fondos, n'he dirigit de més de 400 metres de fondària) [...] fa que fracassar, pel propietari, sigui no sols fracassar econòmicament sinó també fracassar en expectatives que un té; tenir aigua li canviava el mitjà de vida, si posava indústria o si transformava agricultura de no rendible en una de futur. I, és clar, jo no sabia en aquell moment si hi havia aigua o no, jo sabia que havíem tocat el nivell que havíem de tocar, però no si hi havia aigua."

Engany?

Pere M. Sanromà considera que "el problema és que hi ha molts xarlatans que van dient que són saurins i no ho són". "Entre la multitud de saurins, han abundat sempre els farsants, i és molt difícil descobrir el sensitiu de veritat" (Barrett, 1924, p. III). Referint-se al moviment dels instruments del saurí, s'ha dit que "aquests moviments, completament involuntaris, han estat perfectament comprovats en infinitat d'ocasions, durant segles, com exempts de frau. No vol dir això que no hagin existit, existeixin o existiran simuladors decidits a prosperar amb l'engany, a costa dels eterns in-

cauts. Però de la mateixa manera que ningú pot considerar deshonrada una professió perquè hi hagi desaprensus vividors que arrossegueu pel fang els seus talents i els seus títols, tampoc ha de creure's en la falsedat i deshonor professional, podríem dir, de tots els qui per mitjà de l'esmentat pèndol o vareta descobreixen venes d'aigua i minerals" (Artero, 1959, p. 6).

Antoni Amigó manifesta: "És important que el saurí sigui bo, que sigui de confiança. L'estafa hi pot ser en tot això. Nosaltres treballem amb tot el cor i en tota la confiança, però no tots hi treballen. Algunes empreses perforadores no tenen escrúpols [...], ara, en l'empresa que em crida hi ha lleialtat, confiança, igual que jo, i no estan per estafar la gent."

Josep M. Niñerola opina sobre això: "Hi ha gent que s'ho creu i gent que no, i d'ells mateixos hi ha gent que ho fa i es creu que és veritat i hi ha gent que sap que no. En termes comercials, si un ven obra i l'altre compra aigua i resulta que jo faig l'obra i l'altre no té aigua, doncs, qui en té la culpa; jo he treballat i l'altre no ha gaudit d'allò que esperava del treball de l'altre; necessiten, doncs, un intermediari, un cap de turc", i el saurí els va perfecte, a les empreses perforadores. Les empreses perforadores ja tenen els seus saurins adscrits. "Quan a l'empresa li demanaven aigua, aquesta deia al saurí 'troba aigua a 100 metres a dalt, més o menys'; el saurí anava cap allà i feia la pràctica de la vareta... [...]. Les empreses perforadores, la majoria, tenen saurins perquè els necessiten [...]. L'empresa té una despesa i el pagès també; la mateixa empresa necessita posar un intermediari al mig que rebi la patacada si no va bé, i que estigui desvinculat de l'empresa com un servei extern." Afirma també Niñerola "que sempre hi ha el típic barrut que s'apunta a tot". Hi ha estafadors. Ell en va conèixer un de grandet "que anava amb una

brúixola de vaixell molt vella que deia que era un ionòmetre; anava pel Maresme 'enredant' la gent; deia que veia els ions i que per allà venia el corrent d'aigua. Era un aparell guapo”.

Olga Fortuny considera que hi ha una manera de convèncer els que no s'ho acaben de creure, i de fer-los veure que no hi ha engany. És demanant que sobre una geopatia important posin una brúixola i puguin comprovar com aquesta es torna boja i no marca ni nord ni sud. Igualment, afirma, si posem una brúixola sobre un pou aquesta no marcarà el nord, perquè hi ha una alteració del camp magnètic. Per l'Olga tot és energia i nosaltres les persones també ho som, i les alteracions dels camps magnètics són quelcom comprovable físicament.

Josep Lluís Castelló vol aprofundir en el tema de les fotografies Kirlian²⁹(fotografies energètiques del cos), que es diu que retraten l'aura, i poder explicar per què, en el cas de fotografiar un saurí en el moment que marca un pou, el seu escut protector se'n va i perd l'energia: “Et pot més l'energia de baix que la de dalt.” I a la fotografia la persona surt sense aura, totalment desprotegit.

Consideració social

Un dels saurins comentava: “La majoria de la gent es pensa que això és cosa de pagesos, però hi ha saurins que són metges, enginyers, capellans i altres de carrera; es pensa que és més de la gent del camp, i potser sí que la majoria ho som, però això no vol dir que sigui cosa de gent poc instruïda i sense estudis; és de persones que segueixen els coneixements dels seus avantpassats.” És en el medi rural on la tasca dels saurins ha estat més coneguda, reconeguda i valorada; la gent del camp sempre han acudit a ells. Tot i que molts saurins són pagesos,

hi ha també persones d'altres professions; a Móra d'Ebre hi havia un saurí que era metge (el *Cavero*), se sap d'algun enginyer que també ho practicava, i també d'altres professions ben diverses. Aquesta pràctica, com s'ha dit, no està renyida amb el fet de tenir estudis.

Els saurins interessen i en els diferents mitjans de comunicació on apareixen es destaca la seva vessant més curiosa. Són protagonistes d'entrevistes: el diari de Lleida *La Mañana*, en la seva secció “Personatges Singulars”, va entrevistar Josep Gabarra, dels Omellons; *La Vanguardia*, a la secció “Pulso Ciudadano”, el saurí de Vespella Pere M. Sanromà... Han estat cridats a programes de ràdio: *Fil directe*, de Ràdio d'Artesa de Segre; a televisions locals i també a autonòmiques i estatals.

Segons Josep Maria Ametller, en la consideració dels saurins ha influït molt que en els últims temps s'ha publicat més sobre el tema, s'ha llegit més i la gent hi creu més. “Tres-cents anys enrere nosaltres hauríem anat a la foguera o a la presó.” El saurí de Cabra Joan Ferrando explica com el seu pare li deia que el primer saurí que va veure, que era de Puigpelat, va venir a marcar un pou amb una maleteta i tot d'instruments, varetes de ferro, pèndols... Feia de més senyor i de més savi, anar sense cap bastó.

La vídua del saurí Ramon Alcalde, de Cabra, explica que una vegada el seu home va dir a uns que feien un pou al Mas de Plata (urbanització de Cabra del Camp) que no trobarien aigua, i que aquests deien “ves el Ramon Manso què se sap”; i al final, després de foradar i comprovar que no hi havia aigua, van donar-li la raó i van perforar on ell deia, i allí sí que van trobar aigua i molta. “Si hagués anat amb corbata i traje ja se l'haurien cregut la primera vegada.”

Al món rural els saurins han tingut una bona credibilitat i respecte, a cada poble n'hi havia al-

gun, i eren buscats per tot tipus de persones, de totes les classes socials. En els darrers anys, com que cada cop són menys abundants, alguns s'han fet més coneguts, i han estat cridats de punts llunyans. A Montblanc hi havia un saurí conegut com el Pep de l'Arena³⁰ que havia marcat molts pous també lluny de la vila ducal, i era alhora requerit per clients de l'empresa montblanquina Molins de Vent Tarragó (molins per al bombament d'aigua).

El fet de ser "cridats" per ajuntaments ajuda al reconeixement de la seva feina. El saurí Sanromà explica com ha marcat més de quaranta pous per a ajuntaments de la província de Tarragona i ha contribuït a solucionar la necessitat d'aigua de molts pobles. I Josep M. Domènech, de Valls, n'ha marcat i n'ha fet (la seva empresa de perforació) centenars, i molts per a ajuntaments. Pere Vallicrosa, de Tordera, també en va marcar per a la Renfe, la Diputació de Barcelona, l'empresa d'autopistes i altres organismes i empreses importants. En una reunió informativa de l'Ajuntament de Cabra del Camp per explicar temes del poble, el novembre del 2008, l'alcalde deia que volien fer venir "un d'aquests que busquen aigua amb bastons" perquè trobés una mina que no saben per on passa.

Joan Ferrando, de Cabra, explica també com una vegada que buscava aigua a una finca a Valls hi havia, a banda del propietari, un amic d'aquest que feia broma del que ell feia, però que en acabar li va preguntar que si per fer-ho servia qualsevol bastó. I quan ell el va deixar (el que havia fet anar) va veure com aquest que li havia preguntat, i abans se n'havia mofat, el va plegar del terra i se'l va guardar a la furgoneta.

Cap dels saurins entrevistats s'amaga de ser saurí, al contrari, els agrada explicar-ho i fer demostracions. Antoni Amigó en molts àpats i festes familiars o d'amics acaba traient la vareta i enseyant el seu art, i deixa a tothom bocabadat.

El saurí Josep Lluís Castelló és un dels responsables de l'empresa Waterfinders, ubicada a Samalús (Barcelona), i ha treballat per a governs i particulars, en diversos països, entre els quals Israel, Argentina i França. Ell també és un dels patrons de l'ONG "Agua para los niños", per aconseguir que l'aigua potable arribi al màxim de població possible i evitar que segueixi havent-hi al món zones on moren nens perquè no tenen aigua potable.

El reconegut Bartomeu Darder Pericàs, geòleg i agrònom (que morí a Tarragona el 1944), es declarava ferm partidari de l'ús de la vareta de saurí com a auxiliar no desaprofitable en la recerca d'aigües subterrànies. Aquest geòleg és l'autor de l'article "Discusión de algunos trabajos publicados en Alemania sobre el problema de la varita de los Zahories", publicat a la Revista Ibérica el 1932. D'ell diu Josep M. Domenèch, de Valls, que quan feia de saurí "es posava una bata negra per no sé què del sol [...]. Era un cas mixt de saurí i geòleg". De Darder, Josep M. Niñerola diu que no en tenia prou amb el diagnòstic, que volia anar més enllà: "Quan no el veia ningú anava amb els seus pèndols i varetes i feia la seva pràctica perquè s'ho devia creure. [...] No es pot dir que fos saurí; ell ho feia com a complement de les seves pràctiques professionals", com han fet alguns altres geòlegs i autodidactes.

El seu fill en una publicació menciona com el seu pare va canviar l'opinió que tenia dels saurins a través d'un monjo. "Dintre de les seves recerques destaquen els seus experiments sobre el fenomen dels saurins, del qual el 1923 en una publicació deia que es tractava de suggestions, i a vegades de superxeries. El germà Adrian, de l'orde dels gabrielistes, crec que era a Valls, va visitar mon pare i li digué que si bé considerava molt els seus escrits sobre hidrologia i el que havia sentit en una de les seves conferències, en canvi les afirmacions que

exposava sobre la qüestió dels saurins, en sentit negatiu, no tenien fonament científic, perquè no estaven avalades per dades experimentals. El meu pare va encaixar molt bé el retret i el raonament del germà Adrian, i conjuntament començaren un seguit d'experiments al jardí de l'institut a Tarragona, i a altres llocs. El resultat va sorprendre el pare, i fruit de tota la investigació foren una sèrie de dades que corresponien a equacions ben determinades. Les investigacions continuaren i se'n publicaren els resultats³¹ en distintes revistes científiques d'Espanya, França, Itàlia i Alemanya principalment. El més important fou que també es detectaren moltes causes d'errors imponderables, de manera que l'ús de la vareta de saurí o altres sistemes d'aquest tipus considerava que són útils per precisar un punt concret, sempre en una zona on geològicament les condicions siguin favorables per a l'existència d'aigua subterrània" (Darder, 1994, 19-20).

El saurí Antoni Amigó establia la comparació entre el metge i el curandero, i el geòleg i el saurí, entre la ciència oficial i reconeguda, i la pràctica arrelada al passat, i que recull aspectes no demostrables científicament, però que funcionen i donen bons resultats. L'alt percentatge d'encerts diuen no és per casualitat; seria massa casualitat. Josep M. Domènech també ho compara al que per un lumbago, mal de genoll, torticoli va al pastor i segur que li arregla amb un pegat, "però si tens alguna cosa seriosa, un despreniment de retina o el que sigui, no vagis al curandero, que no aniràs bé, ves al metge".

El rabdòleg Luciano Estrada en el llibre *Secretos zahoríticos* (1929) menciona el que creu que són les causes per les quals s'ha donat poca fe als saurins: "Perquè hi ha hagut algun bergant vividor, i sense ser sensible, coneixent el productiu negoci, que es va posar a frare sense vestir hàbit; perquè hi ha saurins

dotats de poca sensibilitat, i han tingut també els seus fracassos; perquè algun saurí, tot i tenir gran sensibilitat, no ha conegut ni la quantitat ni la profunditat del corrent d'aigua; perquè han vist en el saurí un pagès o un home rude i sense instrucció; perquè es confongueren entre aigua i mineral, i perquè als homes instruïts els ha semblat que seria rebaixar-se o perdre prestigi si cridessin un saurí" (Estrada, 1929, p. 23-24).

L'any 1942 el Ministeri d'Agricultura espanyol va editar uns fullets (dins de "Hojas Divulgadoras") que tractaven de diferents temes relacionats amb el món agrari, i que s'enviaven gratuïtament a tothom que els demanava a la Secció de Publicacions, Premsa i Propaganda. En dotze pàgines es fa una defensa del treball dels saurins i s'explica la seva activitat. L'autor, l'enginyer agrònom Rafael Janini, comença així: "Intento aconseguir dels que em vulguin llegir guanyar el seu ànim, servint-me per a aquest fi d'algunes digressions, perquè almenys admetin que en l'actuació dels saurins hi ha molta veritat; perquè en els que són realment sensitius i actuen de bona fe no hi ha superxeries. És assumpte digne d'estudi, com ho ha sigut ja per a persones molt competents i imparcials; això no obstant encara no s'ha pogut desentranyar l'íntim per què, l'essència, el motiu d'aquests fenòmens" (Janini, 1942, p. 1).

Alguns dels saurins entrevistats es queixen que molt sovint no els prenen seriosament. En Ramon Roset, del Pla de Santa Maria, afirmava: "Si m'escoltessin, no faria cap falta tot això dels transvasaments. Jo resoldria totes les mancances d'aigua de Tarragona i província."

Geòlegs i saurins

La hidrogeologia és la ciència que estudia les aigües subterrànies, i els hidrogeòlegs són científics especialistes en l'aigua del subsòl. Aquests es

basen en el mapa geològic que s'obté a través de sondatges i d'una acurada observació de la superfície de la terra. Des d'aquesta ciència, en part es qüestionen les pràctiques i creences dels saurins.

En l'entrevista³² que Montserrat Rabionet va fer a David Brusi i Belmonte, professor de geologia de la Universitat de Girona, recull aquestes respostes: "*Quina explicació podria donar a aquest fet? Hi ha aigua a molts llocs i és segur que en troba, en més quantitat o en menys. Tothom té uns coneixements determinats i aquesta gent deuen tenir els seus. Estadísticament és molt difícil equivocar-se. Troba alguna base real en la teleradioestèsia? No hi trobo cap explicació, encara menys en les ocasions que el que es busca són persones. Crec que és més per probabilitat que res més. Quina és la seva opinió sobre aquesta "ciència"? La gent la practica amb convenciment i tradició, i jo no sóc ningú per dir-los que el que fan no té cap ni peus. Crec que, si n'hi ha tants, algun sentit ha de tenir. No entenc com s'ho poden fer [...]" (Rabionet, 2000-01, p. 18). Acaba dient que no ho ha provat mai, però que coneix gent que ho fa.*

Antoni Amigó creu que els geòlegs també s'equivoquen: "no per tenir estudis l'encerten més. No són tan exactes com nosaltres". Josep Maria Amatller considera: "Els geòlegs tot això dels saurins ho tenen com a tabú, no ho poden veure. No sé si és perquè tenen por que els traguem la feina." Segons Josep M. Domènech, als geòlegs els falta l'experiència; tenen la ciència, però no tenen prou coneixement del territori; els falta trepitjar-lo més. W. F. Barrett considera que "la gran experiència pràctica dels hidròscops sensitius (saurins), que són excavadors de pous, ha sigut massa menystinguda pels geòlegs" (Barrett, 1924, p. 14).

Josep M. Niñerola afirma sobre això: "Si no hi ha saurí hi ha d'haver un tècnic, i el tècnic tampoc té a la mà la certesa que una perforació donarà un

determinat resultat. Perquè el tècnic fa un diagnòstic, i això és un problema; el problema de la perforació acaba sent el diagnòstic, i tindrà més elements de certesa o no, però sempre hi ha un nivell d'incertesa; pots fer estimacions [...]. Això és com el metge que fa un diagnòstic, 'a vostè li veig una taca aquí i aquesta taca pot ser això o allò', però fins que no fas la biòpsia, fins al final no saps si és blanc o negre, i aquí passa exactament igual. No tens mai l'evidència, sols indicis, senyals, surt com surt, i altres variables, i és com l'operació i diagnòstic del metge, que també canvia de ben feta a mal feta; pot ser que doni o no l'aigua que esperes. Que fent el pou has tapat la sortida d'aigua o modificat les condicions del contorn. Passen coses."

Josep M. Niñerola, tot i admetre que hi ha persones que tenen una determinada sensibilitat, considera que l'aigua subterrània, en general, no genera cap senyal que sigui detectable des de la superfície, pel petit moviment de l'aigua del subsòl i per la gran fondària en què sovint es troba: "L'aigua corre molt lenta al subsòl, corre des de mil·límetres l'any a, com a màxim, cent metres al dia en materials excepcionals impermeables; en un meandre d'un riu l'aigua pot córrer a 100 o 200 metres per dia, però no a tot arreu; hi ha graves netes de riu; en un terreny normal pot córrer 10 metres dia, 1 metre dia o 1 mil·límetre o inclús menys. I això no és capaç de generar cap camp *per se*; el moviment aquest no genera res mesurable. Després cal tenir en compte que els senyals, suposant que això generés cap tipus de senyal, s'atenuen amb la fondària, de manera que, si t'én distàncies, si pujo un metre, ja es perd i molt més a més distància. Per tant, objectivament, tècnicament o científicament o digues-li com vulguis, no hi ha raons objectives per acceptar-ho. [...] Això és com tot; la gent creu amb el curandero o no hi creu; si jo tinc una persona del terreny i té un

coneixement encara que no sigui explícit, però té una intuïció i és una persona normal, intel·ligent, que té una experiència a una determinada zona, pot copsar molt bé en determinats casos on pot fer un pou i que hi surti aigua, i així, de fet, hi ha molt de saurí que és un gran pràctic, que és una persona que està fent geologia implícita encara que no ho sàpiga, perquè coneix el pou d'un i de l'altre, i al final té una composició mental que fa que tingui un coneixement del terreny encara que implícit o no explícit, però aquesta persona la portes a una altra banda i no en té ni idea [...]. Allò que li valia, aquí ja no li val." Considera que hi ha saurins que són persones de molta vàlua, "especialistes del terreny que l'arriben a conèixer molt bé".

També Niñerola esmenta els casos en què els saurins tenen molta sort: "Casos en què el saurí troba aigua i que no trobaria mai un tècnic. És el cas anòmal: allí on no faries mai un pou per la lògica, doncs resulta que el saurí en troba un de molt espectacular. Aquella persona fa un tipus d'aposta que jo no faria mai. El tècnic necessita temps i també s'equivoca quan no fa totes les pràctiques que ha de fer, i aquestes són molt cares. A vegades val més el diagnòstic que no pas l'obra. Perquè fer una prospecció geològica, fer cartografia de detall i tot costa diners i també donen indeterminacions [...]. Són dos o tres mesos o quatre, un temps en funció del projecte, temps i molts diners, i potser fer un pou val la quarta part o una fracció. Resulta més fàcil agafar un saurí i dir 'marca pou'; allí?, doncs allí." També explica que depèn de la clientela, i si són o no projectes d'envergadura; el saurí sol ser més per a petits projectes. Aplicar la metodologia desborda el preu del que es va a buscar.

També, segons l'opinió de Niñerola, els saurins i els hidrogeòlegs "han estat en paral·lel i moltes vegades al tècnic també li ha anat molt bé que hi fossin, perquè, és clar, quan tu estàs fent la teva

feina professional, si n'hi ha un que garanteix el que tu no ets capaç de garantir ('jo no ho dic, ho diu ell'), descarrega una mica davant de la inversió de risc que ha de fer el propietari". El geòleg es descarrega perquè ho diu el saurí: "jo li dic que té un tant de risc".

El senyor José de Sans, que va ser president de l'Associació de Radioestesis de Barcelona, en una carta a *La Vanguardia* (1967) en què repliava al senyor Manuel Ramón Llamas (director del Curs d'hidrologia subterrània de Barcelona) per les opinions recollides en un article de Rafel Wirth, feia les consideracions següents: "No és just tractar d'intrusisme les activitats dels saurins, ja que aquests substitueixen l'expert 'a causa de l'evident escassetesa que existeix d'aquesta classe de tècnics'. [...] El curs que actualment es fa a Barcelona és, segons les nostres notícies, el segon que té lloc a Espanya. Realment, si no hi havia experts en hidrologia subterrània, poc es pot parlar d'intrusisme en una professió quasi inexistent." En l'article de Wirth s'apuntava que "a mesura que augmenta el nombre d'experts en hidrologia subterrània, disminueix el de saurins, de manera semblant al que passa en països poc desenvolupats amb els curanderos en relació amb els metges", sobre la qual cosa el senyor Sans afegeix: "És ben sabut que no tan sols la medicina, sinó també la química i altres ciències foren, en els seus principis, arts que aplicaven preceptes empírics que foren perfeccionant-se a mesura que augmentaven els coneixements científics sobre aquestes matèries. I el mateix amb la radioestèsia." Afegeix també: "En realitat no hi ha antagonisme entre la hidrogeologia i la radioestèsia, ni constitueix intrusisme la tasca dels saurins. La hidrogeologia abraça la totalitat dels problemes de la investigació d'aigües subterrànies, mentre que la radioestèsia és únicament un dels tants mètodes de

prospecció —potser millor, potser pitjor que els altres— i, com a tal, una ajuda molt eficaç per a l'hidrogeòleg que sap utilitzar-la oportunament” (Sans, 1967, p. 24). Aquesta carta i els comentaris que s'hi expressen són el reflex de la relació difícil entre els radioestesistes i els hidrogeòlegs.

Compensacions econòmiques

Un saurí exclamava: “Pels meus serveis no rebo grans quantitats de diners. Sols demano la voluntat, i que em portin i em tornin a casa, i, és clar, la dona em discuteix.”

El treball sobre el saurí del Priorat, que van fer alumnes de l'Institut de Formació Professional de Falset, està dedicat als saurins entrevistats dient: “Ja que poc benefici material n'han tret encara que sí la satisfacció del bé que han fet” (Martí, p. 5). En aquest mateix treball del Priorat, s'afegeix: “Negoci no n'ha fet ningú, buscant aigua. La majoria ho ha fet primer com a curiositat i després com a entreteniment prestant un servei als amics i familiars. Coincideixen que, a causa que aquestes aptituds les tenen innates, no veuen el perquè n'hagin de treure res material. Molt al contrari dels geòlegs, que compten amb uns beneficis ben elevats i donen com a justificació que tenen uns estudis per realitzar aquesta feina. [...] Tanmateix, alguns han cobrat per aquest treball encara que sempre quantitats mòdiques o bé tan sols el pagament de les despeses de viatge. Per posar un exemple, fins i tot els han cridat d'Andorra perquè hi anessin a prestar el seu servei. L'únic benefici obtingut en aquest cas van ser 4.000 pessetes i les despeses, i no parlem de fa molts anys [anys vuitanta]” (Martí, p. 19).

La compensació, deia Antoni Amigó, saurí d'Artesa de Segre, és donar solucions als problemes de

la gent, ajudar-los a trobar aigua, a trobar alguna cosa que han perdut... Aquesta és la millor satisfacció, ser útils. Ell cobra pels serveis que presta a l'empresa perforadora de Tàrrega, i per alguns altres serveis. Diu que quan va trobar la fuita a Montclar, l'Ajuntament li va donar 100 euros, però que va quedar més satisfet per haver trobat la fuita que pels quartos. “No visc d'això; per viure'n no hi ha feina. Si un s'hi dediqués de ple, desplaçant-se molt, potser sí; podries fer propaganda, buscar més coses perdudes; però jo no.”

Lluïsa Villar (vídua de Ramon Alcalde, saurí de Cabra) diu: “El meu marit no cobrava mai res. Si li donaven pel seu gust, que li donessin, com una propina; era el seu hobby i li agradava saber que ajudava.” Josep Clavell, de Vallgorguina, explica: “Mai he cobrat ni per curar ni per buscar aigua. Si m'han fet un regal l'he acceptat, però cobrar no. Alguns als que he marcat aigua els he hagut de preguntar si n'havien trobat i em deien ‘ah, sí, sí!’, que, si no, ni ho sabia. Però jo estic content que em diguin que sí, que no m'hagi equivocat.”

Ramon Roset, del Pla, explica com ha fixat preus per marcar pous. Algunes vegades ha fet un pacte amb el propietari, i assumia el risc de no trobar aigua; si en trobava cobraria per l'aigua, en funció dels litres, i si no en trobava res de res. “Jo tampoc no faig les coses perquè sí. Del meu treball, en vull treure una rendibilitat, i espero que algun dia pugui viure d'aquesta feina” (Guasch, 1986). Francisco Descarrega, de la Fatarella, explica: “Al poble, no havia fet pagar a ningú, però fora el poble sí que ho faig pagar; depèn de per a qui és i com es fa, si es fa a una empresa” (Font, 1991, p. 11). “Al poble mai he cobrat ni cinc cèntims a ningú, ho he fet per voluntat.”

El saurí de Vespella Pere M. Sanromà, que té una empresa de perforació, explica que per fer la inspecció de la finca sols cobra quan no fa ell

el pou; si el fa, no cobra res per mirar-ho. En una entrevista de l'any 1999 deia que inspeccionar una finca podia costar entorn de les 25.000 pessetes (Sans, 1999, p. 2). Josep Gabarra, dels Omellons, ofereix el seu servei sense cap interès econòmic, i com ell Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, i d'altres. És molt semblant al que feien i encara fan alguns curanderos, que pels seus serveis no cobren, en tot cas accepten la voluntat; entenen que per la gràcia que tenen no poden "lucrar-se".

"Diuen els saurins que aquest ofici no els permet de guanyar-se la vida, perquè no se n'obtenen prou ingressos. Els preguntem quan cobra un saurí per trobar aigua i ens expliquen que acostumen a cobrar entre les 15.000 i les 25.000 pessetes [entrevista feta el 2001] [...]. Fer de saurí acostuma, doncs, a complementar una altra feina" (Bofarull, 2001, p. 7). Joaquim Turón, de Sant Hilari Sacalm, diu que cobra 70 euros per mirar-ho, més el que el maquinista li pugui donar. Li diuen que ho fa massa barat, però si va fora cobra més. Pere Vallicrosa, de Tordera, diu que cobrava 10.000 pessetes per mirar-ho (ara ja fa uns anys que no hi va); sols cobrava si trobava aigua, i a vegades li calia anar-hi dos o tres dies a mirar-ho i sols cobrava les deu mil pessetes. Considera que "Déu n'hi do les pessetes que he guanyat, i els propietaris contents".

Pere Espígol, de la Cellera de Ter, quan la senyora Rabionet li va preguntar "Es diu, també, que, si fas servir la radioestèsia per benefici propi, no aconsegueixes bons resultats. Pot ser?", respongué: "Sí. És una cosa que jo he tingut molt en compte perquè he conegut alguns radioestesistes que havien estat molt trempats, van voler-ho convertir en un negoci i al cap de pocs dies ja no ho encertaven. És a dir, l'egoisme es posa davant la radioestèsia. Hi va haver una plantilla de

radioestesistes que van treballar pel KGB i per l'FBI i ho volien utilitzar per al servei d'espionatge, però va ser un fracàs. Van aconseguir algunes coses, però poques. En canvi, els que treballaven a la NASA van obtenir millors resultats" (Rabionet, 2000-01, p. 30). Josep Maria Amatller també creu que en benefici propi no funciona, ni tan sols per marcar un pou per a un mateix, fet que considera molt lògic ja que, quan un vol que surti i hi té un interès, el condiona.

Josep M. Niñerola explica que hi havia un canonge de la catedral de Barcelona que era saurí, "un home que no ho feia per guanyar cap diner ni per estafar; ho feia perquè n'estava convençut". Un dels saurins explica que no els prenen seriosament perquè no cobren pels seus serveis; potser si es posés un preu per pou marcat tothom els donaria més importància.

Com anuncien els seus serveis

Molts creuen que no cal anunciar-se, que ja se'ls coneix, i que el millor és el boca orela. "Un s'ho diu a l'altre, i així és com més ens coneixen", afirma un

dels saurins entrevistats. Antoni Amigó diu que s'anuncia a la revista mensual del seu municipi, a Artesa de Segre, i també ha posat algun anunci al diari *El Segre* quan és la festa del Meló d'Artesa (a l'agost). Té també targetes de visita, en què s'anuncia com a "saurí i descobridor de l'impossible". Diu que també, fa temps, va fer unes conferències a Artesa de Segre per donar a conèixer aquesta pràctica. Actualment, hi ha alguns saurins que també tenen la seva pàgina web on anuncien els seus serveis, alhora que donen informació sobre la radioestèsia.

Al diari *La Vanguardia*, de mitjan segle xx, s'han trobat petits anuncis de saurins que s'anunciaven:

"DESCUBRIDOR de aguas subterráneas, por el Zahorí CERVERA. Tallers, 17. Restaurante." (*La Vanguardia*, 16 desembre 1944, p. 4)

"POZOS ¿Desea saber si hay agua en su finca? Acuda al Zahorí Cervera. Tallers, 17. Restaurante."
(*La Vanguardia*, 29 juliol 1945, p. 10)

"AGUAS SUBTERRÁNEAS EXPLORACIÓN EXACTA. Explotación y emplazamiento de maquinarias: Dirigirse a J. Juanpere "Zahorí". La Selva del Campo (Tarragona)"
(*La Vanguardia*, 10 març 1953, p. 4)

En el cas dels saurins que tenen empreses perforadores, la forma d'anunciar-se és en un àmbit d'empresa i d'activitat econòmica, i ja canvia molt. A més, en el món de la pagesia (on es feien i fan molts pous) els saurins són ja molt coneguts; abans no hi havia pagès que no en conegués almenys dos o tres. Dels saurins entrevistats, quatre m'han donat les seves targetes de visita on es presenten com a saurins. A la furgoneta de treball de Pere M.

Sanromà, de Vespella, hi ha en lletres ben visibles el seu nom i posa també saurí.

I saurines (o dones saurí)?

Ja, en plantejar la recerca, em va sobtar la no-referència a la dona com a saurí, i que tots els saurins dels quals havia sentit parlar o havia llegit eren homes. Al llarg de l'estudi s'ha anat confirmant que buscar aigua subterrània ha estat de segles ençà una activitat del tot masculina. Fins i tot el nom de saurina sona estrany, quasi no s'ha sentit mai, i no s'ha utilitzat. Josep M. Domènech, de Valls, feia una reflexió sobre això i deia que potser hi tenia a veure el fet que abans molts saurins a part de marcar el pou també el feien (com el

Senyora practicant la teleradioestèsia, dibuix d'un dels manuals consultats (Harrar, 1962, p. 36).

Fontanilles de Valls i tants d'altres). A més, l'home, per les seves feines agrícoles i ramaderes, i també de caça, era qui més coneixia i recorria els terrenys.

Pere M. Sanromà, de Vespella, diu que coneix dues dones que ho saben mirar, una cosina seva de Vistabella i una senyora de Riudecols, però veu que les dones és més difícil que "actuïn". I per adquirir la condició de saurí o saurina cal saber mirar-ho i també actuar.

Francisco Descarrega, de la Fatarella, diu que al poble hi havia una dona que també ho mirava. Josep Maria Amatller no té cap dubte que hi ha més homes saurins que dones, però que també hi ha dones bones per fer-ho. Considera que les dones marquen, però no practiquen tant com els homes. Algunes ho fan i s'ho queden per elles. També creu que és més difícil veure una dona amb un pic, per arreglar una fuita que hagi pogut trobar amb el pèndol, per l'esforç físic que suposa, i que potser per això les dones ho fan menys.

I Josep M. Niñerola, de l'Agència Catalana de l'Aigua, de tots els saurins que ha conegut (des de la seva llarga experiència en perforacions) sols ha trobat una dona, i aquesta estava vinculada directament a una empresa de perforació (ella marcava pous). Niñerola fa la reflexió que és com els xamans; tampoc a l'Àfrica hi ha cap dona que sigui xaman, "doncs és el mateix, esquemes socials importants".

També, sobre això i fora de l'entrevista, algun dels saurins feia certa broma amb la sexualitat masculina, un símil entre el penis i la vareta, el moviment de s'aixeca o no s'aixeca, l'excitació, etc., i expressions com "se li aixeca la verga", "li trempa", etc., i, és clar, deia, a les dones no. I esmentava també que el bastó representa la forma sexual de l'home.

Les dones dels saurins entrevistats, que han estat presents a les entrevistes, han coincidit a dir

que a elles no els funciona, que no els marca, tot i haver-ho provat. Alguna mig en broma deia "això és un enredo", "són ximpleries", o que ella no estava per perdre el temps, que prou feina tenia. I un dels saurins les excusa dient "elles són incrèdules amb tot això".

També els experts en radioestèsia parlen de les polaritats que serien diferents entre sexes. "Tot i que la polaritat varia d'un individu a un altre, en l'home és positiva a la mà dreta i negativa a l'esquerra. En la dona, habitualment, la polaritat és inversa. Però pot donar-se el contrari. I sols un radioestesista experimentat podrà indicar-nos de quina polaritat estem dotats" (Müller, 1982, p. 27).

"Són molts els que es pregunten si les dones són millors radioestesistes que els homes. [...] Els soviètics es van entregar a una sèrie de dos-cents experiments per damunt de capes de plom, or, zinc o carbó, a més de 80 metres per sota el sòl. Es va comprovar aleshores amb sorpresa que en el cas de més del 40 % de les dones i sols en un 20 % dels homes la vareta o el pèndol es va posar a girar a penes l'individu va arribar a la vertical d'una d'aquestes capes de mineral. Convé advertir que, generalment, una dona es torna "neutra" durant el període de les seves menstruacions i no obté cap resultat" (Müller, 1982, p. 47). Olga Fortuny, de Cambrils, també afirma que durant la menstruació no és recomanable fer-ho.

Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, creu que les dones poden ser molt bones com a saurines, perquè en general tenen més sensibilitat que els homes. Algú més també considera "que per això les dones tenen més virtut que els homes". Olga Fortuny, l'única dona entrevistada en l'estudi, també considera que en general les dones són més sensibles i que tenen més intuïció que els homes. Ella va estudiar fengshui per qüestió de salut, i això li comportà aprendre radioestèsia (la seva mestra

era també una dona). No ha marcat mai pous, però sí que detecta els corrents subterranis d'aigua per localitzar geopaties, i ho fa amb les varetes metàl·liques en forma de L.

"És un fet curiós que mai he sabut de dones saurines professionals, en contra del que pogués esperar" (Barrett, 1924, p. 12). És ben difícil trobar dones de l'ofici que treballin de marcar pous. Josep Lluís Castelló menciona que a Manlleu hi havia una empresa perforadora i que era una dona qui ho mirava; ara l'empresa ha passat de mare a filla. Del saurí Francesc Amenós, de la Glorieta, explica el seu rebesnét: "En no tindre fills barons, va fer un joc de forcat i pèndol per a cada un dels seus dos néts: el meu avi Josep M., que va continuar a Glorieta, i el seu germà Pio, que es va casar a Pira. Els dos van continuar buscant aigua, fins a la dècada dels setanta del segle passat." A les dones de la família ja no els tocava.

Als diferents llibres de radioestèsia, l'esment de dones radioestesistes és mínim, s'hi mencionen molt poques dones; sobresurt entre elles la belga Martine de Bertereau (segle XVII), esposa de Jean du Chatelet, baró de Beausoleil, però sempre que es menciona es fa conjuntament amb el marit; aquest matrimoni és considerat els millors descobridors de mines del món, i van acabar empresonats a la Bastilla. A França van localitzar més de cent cinquanta mines: d'or, de plata i coure, de ferro i de galena argentífera, de carbó, de turqueses, robins i altres. Ella utilitzava per a les seves exploracions varetes de diferents metalls.

També en la literatura es troben diverses referències als homes saurins, i molt rarament hi ha alguna menció a les dones. Sobre això, però, cal destacar l'obra *Inés del alma mía*, de l'escriptora xilena Isabel Allende, on es relata la història real d'Inés Suárez, una costurera espanyola (1507-1580) que va viatjar al Nou Món i va cofundar el

regne de Xile. Allende n'explica això: "Té un tret pràctic i creatiu, que inclou el do de trobar aigua. Era saurí. I aquesta és una dada real. L'exèrcit de Pedro de Valdivia va poder creuar el desert d'Atacama perquè ella va trobar aigua. El meu avi també tenia aquest do."

Isabel Banal, artista de la Garrotxa va crear una figureta de pessebre que representava una saurina, una dona amb dues varetes metàl·liques. És la manipulació d'una figura dels figuraires Germans Vidal, i solament n'hi ha un exemplar.

Fotografia: Isabel Banal (2003)

Pous i mines

Quan el saurí ha marcat el millor lloc per trobar aigua, cal foradar i construir el pou o la mina necessària per portar l'aigua a la superfície. I la construcció d'un pou o mina, abans quan es feien sense maquinària, era un treball ben complex, pesat i perillós. A Catalunya, Josep M. Niñerola, de l'Agència Catalana de l'Aigua, calcula que hi ha més de cent cinquanta mil pous: "I forats ja no ho sé. Al delta del Ter hi ha més de tres mil pous, al delta de la Tordera, més de mil; per tant, la gent ja sap on hi ha aigua i on no n'hi ha. Fa molts anys que es fan pous. [...] Els pous tenen una vida, s'enrunen, canvien d'ús..."

En molts pobles la figura del saurí i el pouaire anaven del tot lligades, i en alguns casos era la mateixa persona la que marcava i feia el pou (sovint ajudada pel mateix pagès que havia demanat els seus serveis). Dels saurins entrevistats, quatre d'ells han marcat i fet ells mateixos pous a mà. També era molt habitual que el saurí fos alhora pagès i pouaire. Una mica allò que entre tots es feia tot; la mateixa gent del poble "s'especialitzava" i quedava coberta la necessitat, sense caler anar a buscar a fora qui ho fes. També, es donava el cas del pouaire o el pagès que decidien el lloc on fer el pou sense comptar amb cap saurí, sigui perquè no hi creien o perquè estaven ells ja molt segurs d'on trobar l'aigua.

Josep Clavell, de Vallgorguina, havia fet molts pous, alguns de tres metres de diàmetre per regar; havia tingut molts ensurts fent-los, i també havia fet mines. Fer pous era una feina molt perillosa, per les esllavissades que hi podia haver, per la humitat, per la falta d'aire, o per algun gas que no deixava respirar. Aquest "obrir terra endins" era ple de sorpreses; es podia trobar tot tipus de material: roca, sorra... de més tous a roca, com deien,

d'acer, que de tant dura l'havien de dinamitar o no continuar el pou. Normalment a mesura que s'anava baixant es feia paret, s'anava "vestint" amb totxanes per evitar les esllavissades. Els pous abans tenien normalment un diàmetre de dos o quatre metres.

Cal tenir present que construir un pou anys enrere era una tasca molt dura i difícil; es podien baixar pocs metres, i en alguns llocs, amb molta roca, la dificultat era gran. Fer pous era perillós, calia bancar, hi havia molta humitat, i s'avançava molt lentament. I encara avui dia és un treball de risc, com diu Pere M. Sanromà: "Feines brutes, pesades, de risc, de físic; manipules uns ferros que tenen un pes, condicions de treball dures." El tipus de subsòl varia d'unes zones a les altres, igual que la profunditat en què es troben les diferents vetes d'aigua. I la composició d'aquest subsòl és molt important a l'hora de perforar.

Amb tot, el treball, l'esforç i la necessitat de la gent feia que construïssin grans i profunds pous, que ara ens sorprenen per tot el que representaven. Disposar d'aigua podia justificar-ho tot i més. Actualment una màquina de fer pous pot arribar a perforar en un sol dia més de cent metres. Res a veure amb el passat; com explica Josep Maria Amatller, abans per fer un pou a pic i pala de quaranta o cinquanta metres, que era el màxim que solien fer, podien estar dos o tres mesos. De pous a mà ja quasi no se'n fan; algun excepcionalment quan l'aigua és poc fonda. Dels saurins entrevistats, l'únic que en segueix fent de manuals és Ramon Roset, del Pla de Santa Maria; actualment n'està fent un a la muntanya de Sant Ramon, al mateix municipi del Pla; el fa ell sol a mà i ha baixat ja bastants metres.

Pere M. Sanromà considera que "no per anar més fondo es trobarà més aigua. Quan algú fa un pou, el que creu és que fabricarà aigua, que la tro-

barà senzillament perforant fondo. I la veritat és que no és així". Es lamenta de la poca confiança que els geòlegs tenen en els saurins: "Sempre utilitzo els informes geològics, tot i que ells no creguin en els saurins. Dels pous, no saps mai; un pou no són matemàtiques ni ho han estat mai. [...] Cal abans escoltar l'aigua subterrània que parla, no amb el vocabulari que nosaltres parlem [...] sinó detectar i interpretar." També explica que la zona és la mare; hi ha zones millors que altres, i en una zona dolenta difícilment es pot fer un bon pou. De les comarques tarragonines considera una bona zona per fer pous la comarca del Baix Penedès (l'Alt Penedès ja no ho és tant), i com a comarques complicades la Conca de Barberà i la Terra Alta (Villa, 2008, p. 9).

Francisco Descarrega diu: "Al poyer li has de dir el perímetre on ha de fer el pou [...]. I a vegades és molt justet. Un pou aquí el van haver de fer a la partió; no el podien fer a cap altre lloc més [...]. A vegades la veta és ampla i és igual, però, també, trobem vetes molt ajustades i s'ha de perforar just al lloc marcat. Si la màquina forada malament o es desvia, segons el terreny que troba, fa que no surti l'aigua, i cal tornar a fer el pou per trobar-la." El millor lloc per fer un pou és on hi ha l'encreuament de vetes d'aigua. "El punt de l'encreuament seria el punt òptim per fer un pou" (Josep Lluís Castelló). Ho afirmen també els altres saurins.

El saurí de la Glorieta Francesc Amenós, que va fer de saurí a finals del segle XIX, va dissenyar i construir una bomba per treure aigua d'un pou de la seva propietat, que ell mateix havia fet, per poder regar l'hort. El més notable de la bomba és que el tub estava fet amb una biga de pi foradada de dalt a baix (de més de cinc metres). Però, és clar, al cap de relativament pocs anys la biga es va podrir i la bomba va deixar de funcionar (explicat pel seu rebesnét Joan Marimón).

Aquest saurí va construir molts pous als pobles del voltant de la Glorieta. També en va fer en altres indrets més allunyats. Igualment, va trobar l'aigua que encara avui abasteix la font de Glorieta. S'explica que tenia dret a aigua dels pous que feia.

Un dels tipus de pous a banda dels comuns és el pou artesià, que és el que deixa sortir l'aigua cap amunt per la pressió procedent d'un dipòsit natural més elevat. Aquest tipus té el gran avantatge que l'aigua surt més sense necessitat de bombatge. La mateixa pressió hidràulica fa que l'aigua pugui rajar per si mateixa. Abans els pous es feien a molta menys profunditat; ara les màquines poden perforar centenars de metres sense dificultat.

Francisco Descarrega, de la Fatarella, ha marcat més de cent pous, la majoria a la Terra Alta, i també a Maella, Casp i Móra d'Ebre. A la Fatarella l'aigua està, segons diu, "a 100-150 metres, i no n'hi ha massa; abans hi havia més aigua que no pas ara, als 7 o 8 metres trobàvem aigua". Joan Ferrando diu, també, que abans a 10 o 12 metres de profunditat a Cabra es trobava aigua, i que ara cal anar molt més avall, que aquesta aigua superficial ja no hi és, l'han "xupat" els pous més fondos, i les aigües són més fondes. Ell havia fet alguns pous, i n'ha marcat a diferents llocs.

A més, actualment la fondària també és important per assegurar aigua de bona qualitat: la poc profunda, sobretot en algunes zones, pot estar contaminada de nitrats. Josep M. Domènech comenta que l'aigua d'un pou que té a Cabra del Camp "no porta tritis; quan als anys cinquanta els americans van fer les proves atòmiques tot el món va quedar contaminat, també les aigües, i les aigües que surten si no en porten és que són anteriors". En aquest aspecte és refereix també que el cicle de retornament de l'aigua és molt lent i pot estar cinquanta o cent anys, tot i que hi ha una alimentació constant. A més fondària normalment trobarem una aigua millor.

Anys enrere, tant els pous com les mines i construccions relacionades amb l'aprofitament de l'aigua els feia la gent local, i sempre tenien feina, perquè els pous s'assecaven sovint (sobretot en algunes zones) i aleshores calia anar-ne fent d'altres; eren pous amb una caducitat a curt o mitjà termini. Anar al saurí era com anar al veterinari (el manescal d'abans); el pagès el tractava amb certa freqüència, i a més vivien a prop. Els pagesos sempre estaven pendents dels pous; s'assecaven, i això era un gran problema, quan aquest pou podia ser l'abastiment d'aigua d'un mas.

També en les zones on hi va haver la implantació de les indústries tèxtils (entorn del segle XIX) van haver-se de fer molts pous: cada fàbrica necessitava un o dos pous per assegurar-se aigua. Van ser unes dècades en què es va perforar moltíssim.

Es conserven encara alguns renoms de cases que en fan referència, a Santa Bàrbara (Montsià) hi ha a cal Povero, i a la Glorieta (Passanant, a la Conca de Barberà), cal Pouarie, evocant que hi vivia la persona que feia pous, i així en molts altres pobles. A Masdenverge (Montsià) hi trobem el renom de la Saurina.

Cal ressaltar, a banda dels pous, la importància de les mines, galeries subterrànies (túnel horitzontals) fetes per conduir l'aigua de la capa freàtica fins a la superfície, aprofitant la gravetat. Eren obres de gran envergadura; algunes tenien diversos quilòmetres de llargària amb pous oberts cada una sèrie de metres. Les dimensions d'aquestes permetien que hi pogués accedir una persona per a la neteja i el manteniment. Les mines solien ser bancades, amb les parets (i també el sostre tot i que no sempre) revestides amb pedra o totxanes, però també n'existeixen sense recobriment, que són les que s'anomenen mines blanques (les que tenen per parets i sostre la terra o pedra mateixa que ha estat oberta). Als constructors se'ls deia

minaires, però igual que els pouaires, eren gent local que treballaven de pagesos o eren paletes i que s'havien especialitzat. El cost de construir una mina solia ser assumit per diversos propietaris per proveir-se d'aigua. Actualment una bona part de les mines dels nostres municipis estan en desús i malmeses.

Les empreses perforadores des dels seus inicis que han tingut molt de tracte i relació amb els saurins. Part dels saurins entrevistats han presat els seus serveis per a una o més empreses perforadores, a banda dels que ells mateixos han creat les seves empreses. Francisco Descarrega comenta sobre això: "A mi m'han vingut a buscar i no hi he volgut anar, perquè d'alguna manera t'utilitzen davant el propietari que vol trobar aigua perquè li digues que n'hi ha i ells fer la perforació, que és el que els interessa. Necessiten el saurí perquè els digui per on passa la veta; ells sabran la profunditat, però el saurí és imprescindible. Per exemple, a Vandellòs ho va mirar una empresa que va detectar l'aigua, però després van voler que ho mires un saurí i hi vaig anar. És molt delicat, perquè si hi ha algun problema ho paga el saurí" (Font, 1991, p. 11).

Pou fet a Santa Oliva l'any 2004, sortida de l'aigua. A la imatge hi apareix el saurí Pere M. Sanromà. Fotografia cedida per Pere M. Sanromà

Pere M. Sanromà viu de marcar i perforar pous: “Jo em guanyo la vida fent de saurí, i també realitzo perforacions. Si es treballa bé, es pot viure d'això. Fins avui no he estat ni un dia parat. Es va corrent la veu i la gent va trucant” (Sans, 199, p. 2). També Josep M. Domènech ha treballat en la perforació de pous, i n'ha fet centenars. Antoni Amigó diu que les empreses de perforació van a buscar els saurins de cada zona: “Aquesta zona la dominem naltres.” Ell també ha marcat pous a altres zones a Andorra, a la província de Barcelona, Tremp, etc.

Les empreses perforadores solen tenir contacte amb saurins de diferents comarques, i quan han de fer un pou en un determinat municipi acostumen a avisar el saurí més proper. Això té molt de sentit, ja que qui més es coneix una zona és el que hi viu, i qui ja anteriorment ha marcat o vist marcar altres pous, i té informació molt valuosa sobre la qüestió. A més, si ja és del lloc no cal que es desplaci tant i suposa una despesa més petita per a l'empresa.

A més d'aigua, buscant...

Antoni Amigó, d'Artesa, considera: “L'aigua és el més fàcil de trobar; la resta és més difícil, però es podrien trobar moltes coses: petroli, mines d'or, mines de plom, etc., de tot.” Pere Espígol, de la Celler de Ter, en l'entrevista que li va fer Montserrat Rabionet deia que ell aconsellava que cada individu es dediqués a una cosa determinada: “Jo he vist buscar malalties, però una persona, fer-ho tot, no ho aconsellaria perquè la radioestèsia és com una espècie de clarividència i l'individu que la manifesta per malalties, és una cosa, i el que ho manifesta per l'aigua, és diferent...” (Rabionet, 2000-01, p. 26).

Josep Lluís Castelló, de Samalús, recomana: “Si vols marcar masses coses et pots tornar boig, t'estranyaries equivocant, i pots acabar amb una esquizofrènia; s'ha de saber controlar. Tens a les mans una cosa molt potent que es pot girar contra tu o fer molt de mal; s'ha de saber administrar igual que l'aigua.”

Josep Maria Amatller, de Santa Coloma de Queralt, explica com va començar sols marcant aigua: “Potser perquè és el que tocava [...]. L'aigua és la part que tothom coneix i amb la qual tothom comença [...]. I a un mestre i psicòleg d'aquí, a Santa Coloma, que li agraden aquestes coses i està dins aquest món, li vaig dir que m'agradaria trobar altres coses i em va dir: ‘Tu no et preocupis que si has d'aprendre altres coses ja et vindrà sol, tu no cal que ho busquis.’ I així va ser: un amic et deixava un llibre, un altre et deia ‘jo tinc això’, etc.” I així es va anar endinsant en aspectes nous i desconeguts per ell.

Objectes extraviats

El saurí de la Fatarella Francisco Descarrega busca qualsevol objecte extraviat. Ha ajudat veïns del poble a trobar de tot: ulleres, medalles, cadenes, ortodòncies, etc. Recorda el cas que va resoldre en un dinar familiar: “El germà del gendre feia vuit dies que havia perdut la guia de l'escopeta, i m'ho va dir. L'havia perdut caçant, i li vaig preguntar si sabia, aproximadament, on li havia caigut. Li vaig donar un paperet perquè fes el plànol; el va fer i després m'explicà per on havia passat. Amb el pèndol damunt el paper vaig seguir l'itinerari, i em va marcar: ‘Aquí, a la punta del collet de Carnisser, a Sant Pau’, li vaig dir, i es va quedar parat. ‘No hi perds molt; vés dalt, a la punta, agafa el cotxe i pren el telèfon i, si ho trobes, ho dius.’ I sí, sí, alego, alego, sentim el ring, ring: ‘Ja l'haig trobat!’ ‘I on l'has trobat?’, li vaig preguntar. ‘Al mateix co-

llet que m'heu dit.' Vaig tornar a posar el pèndol al mateix lloc damunt del paper i ja no marcava" (Font, 1991, p. 11). Explica, també, un dia que ell mateix va perdre una ortodòncia: "Les dents, les vaig perdre. Vaig anar al terme de Vilalba, me les vaig treure i les vaig guardar a la butxaca. Al marxar al migdia, no em vaig recordar de dents ni de res. Arribo a casa i aleshores m'adono que les havia perdut. Agarro un paper i miro el tros on havia anat, i al tercer avellaner em començà a voltar el pèndol, i arbolat amb el cotxe vaig anar-hi i allí exacte les vaig trobar."

Una pràctica que recomanen als saurins principiants és que algú els amagui objectes, i que els busquin tan sobre el terreny com també a distància (teleradioestèsia).

Minerals i metalls

D'altres expliquen que han buscat minerals i metalls. Per a la localització, el procediment és molt semblant a l'utilitzat per buscar aigua. Cal tenir present, com diu algun dels saurins, el fet que els minerals són barreges de matèria (i no són un cos pur). "Per al metall i les monedes, has de passar tu per damunt, la columna vertebral, no un peu o l'altra columna. El centre del cos ha de passar per damunt; la radiació que dóna el metall és petita", explica Josep Gabarra, dels Omellons.

Petroli

Igual que es pot trobar aigua, diuen que es pot trobar petroli. "Un altre treball que es pot realitzar mitjançant la radioestèsia és la recerca de petroli. José Valls, un dels membres de l'Associació [de radioestèsia de Barcelona], té diversos treballs realitzats sobre la radioestèsia i el petroli. 'A Espanya hi ha petroli; jo n'he detectat en molts punts, fent estudis sobre el terreny, amb mapes: després, comparant-los amb els mapes de les empreses

petrolieres hem coincidit en molts punts. Encara jo afirmo que a Andalusia hi ha molt petroli, però encara no han començat a fer prospeccions.'" (Vilaseca, 1981, p. 47).

Tresors

Els buscadors de tresors també han anat a buscar els saurins, i alhora molts saurins han estat també buscadors de tresors. Entre els buscadors dels llegendaris tresors del monestir de Poblet (al segle XIX), també hi va haver algun saurí. "Feia un quant temps que dos subjectes, un d'ells espanyol i l'altre alemany, que exercien de saurins o endevinaires del subsòl, havien freqüentat les rodalies de Poblet i que havien practicat excavacions en terrenys que antigament havien estat propietat del monestir; però actualment aquelles terres havien estat venudes a particulars. Explicà que fins llavors s'havien limitat a excavar un pou, d'on havien extret —o havien simulat que treien— una pedra picada amb l'escut de l'abat Porta de Poblet. Aquests dos individus havien entrat diverses vegades dins el clos del monestir, com els altres visitants que hi anaven. Aprofitaven les aglomeracions del personal que de vegades acudia a visitar Poblet i l'escassa vigilància que els conserges hi podien practicar en moments de gran concurs, a l'empara de totes les quals circumstàncies pogueren practicar proves que, a llur judici, els indicaren l'existència de quantitats de metalls a quatre localitzacions diverses del monestir." Demanaren poder excavar. No se'ls concedí la petició. La Comissió de Monuments "del 10 de gener de 1928 recull la notícia de com seguïen rondant per Poblet els dos esmentats saurins, amb les inevitables visites a l'interior del monestir. El 10 de març següent les actes de la Comissió enregistren que s'havia rebut la visita personal d'un tal senyor Carbonell, interessat en la recerca dels tresors enterrats a Poblet, amb la

pretensió que li fos permès practicar sondeigs i d'altres experiències i estudis encaminats a detectar-los". Li fou denegat (Fort, 1979, p. 42-45).

En una carta que l'historiador i escriptor Eduard Toda adreça al director general de Belles Arts de Madrid, li comunica: "Ahir a la tarda es va reunir la Comissió de Monuments per ocupar-se de l'assumpte de les últimes excavacions fetes a Poblet buscant tresors. Es va anotar el fet de les actuacions del senyor Montañés, efectuant la recerca a l'Altar Major, i en la Comissió sols pensava parlar de l'acció equívoca de l'arquitecte D. Josep M. Pujol, que va dirigir la recerca, va seguir després les indicacions del saurí alemany introduït a Poblet contra l'acord d'aquesta Comissió, i després d'haver fet els pous i sondatges que vostè coneix, per les còpies que li vaig deixar de la meva carta al capità general Sr. Barrera, projectava continuar les excavacions, amb les quals no hauria quedat racó del monestir sense obrir" (Gonzalvo, 2005, p. 80). El saurí alemany es deia Otto Erbert.

Fora dels murs del monestir el saurí Otto i un excap de policia de Barcelona, anomenat Carbonell, excavaven un pou a prop de la torre dels boigs, un pou per introduir-se a dins del perímetre del monestir i trobar els buscats tresors de Poblet. "Juntament amb Carbonell, situem l'alemany Otto Erbert, que, carregat amb un trípode i un aparell al damunt, era qui havia de detectar la fabulosa riquesa enterrada a Poblet" (Fort, 1979, vol. II, p. 48-50).

En un dels llibres publicats sobre els tresors de poblet, hi ha a la portada un dibuix amb una mà amb un pèndol, instrument dels saurins. (*La llegenda dels fabulosos tresors de Poblet (I)* d'Eufemà Fort, publicada per Dalmau Editors, el 1979.)

El saurí Pere Vallicrosa, de Tordera, es va iniciar amb dos saurins que buscaven tresors; eren el Torner del Taller i el Jaume Mas, de Tordera. A

ell el van anar a buscar perquè coneixia molt bé la zona on creien que hi havia un tresor amagat; era prop de Valmany (terme de Tordera). Vallicrosa va acompanyar els saurins, i va ser aleshores que li van deixar provar els aparells. Va veure que també li anava bé, i així va començar. Ell mateix ha buscat altres tresors: "No he tingut la sort de poder trobar mai cap tresor. Al bosc, per dir un lloc, marcava com a or o alguna cosa, i no trobava res." Fa poc va anar al castell d'Hostalric, on assegura que n'hi ha un d'amagat; també creu que a Serinyà hi ha una muntanya amb molt de mineral i li marca que és or, amb inclús una mina per entrar. També a la part baixa de la muntanya de Sant Hilari troba que és plena d'or. Igualment, afirma que hi ha cases de pagès on hi ha tresors amagats, i que també li marca als mapes: "Ho busco des de casa amb plànols." A Tordera creu que hi ha un tresor important a la rectoria de l'església, a dins d'un pou on es troba or amagat. I també a la Roca Grossa, al convent, afirma que també hi ha or.

Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, diu que ha buscat tresors i que ha trobat alguna cosa com plata. Li ha agradat sempre mirar-ho, tot i que no sempre troba el que busca. Al País Valencià, segons Ferran Zurriaga "altres fan servir les vare-

tes per descobrir tresors, però això depèn de les forces o de les virtuts del portador de la vareta. Conten que la vareta de la garrofera guarda una misteriosa relació amb el llamp de les tronades, ja que, segons la tradició, el llamp sol assenyalar els llocs on es guarden tresors, i les garroferes tenen gran facilitat per atraure els llamps, que els obren 'forats'; així que les varetes fetes de la garrofera on ha caigut un llamp són les millors per assenyalar el camí dels tresors".³³ El llibre *Los secretos zahoríticos* (1929), del religiós i rabdòleg Luciano Estrada, dedica un interessant capítol a la descoberta de tresors.

Restes arqueològiques

"L'arqueologia és una ciència molt complexa, però la radioestèsia pot ajudar a buscar un element qualsevol (tomba, mosaic, moneda, etc.) o a identificar un element descobert (estàtua, got, baix relleu...). El principal inconvenient de totes les investigacions arqueològiques per mitjà de la radioestèsia es troba en el fet que sovint resulta difícil, per no dir impossible, a l'operador procurar-se un testimoni apropiat per fer el seu treball. Es recomana en aquests casos reemplaçar el testimoni per una representació mental per part del radiestesista, a condició que conegui l'element en qüestió gràcies a un estudi apropiat previ. La data aproximada té també gran importància" (Müller, 1982, p. 100).

Josep Gabarra, dels Omellons, explica com ha col·laborat amb el poblat iber dels Vilars d'Arbeca: "Un de la Universitat de Lleida, d'arqueologia, em va dir si podíem localitzar la necròpolis. Ho vaig mirar amb la vareta [...]. Em marcava un lloc de 30 × 30 m [...]. Em van dir que no és normal trobar-ho en filera, que sols s'ha trobat en un lloc o dos, però que podria ser." Al castell de Solivella, un castell molt malmès i en mal estat, se sabia que hi havia

una cisterna però no sabien on, i un saurí del poble la va trobar (explicat per Pere Ferré, de Montferri). Carlos M. Requejo, d'entre el bon grapat d'anècdotes que amb els anys ha anat acumulant, explica com va trobar unes ruïnes medievals en un lloc on hi havia delictes de sang.

Fuites d'aigua en canonades

A Montclar, l'alcalde va demanar al saurí Antoni Amigó que els trobés una fuga d'aigua de les canonades del poble, quan ja estaven foradant tots els carrers amb una *retro*. "I els vaig trobar l'*escape*. Em van pagar alguna cosa, però es van estalviar molts diners." També a Francisco Descarrega el cridaven de l'Ajuntament de la Fatarella per trobar fuites. "Es foradava sense to ni so, sense saber." Ara diu que ja no l'avisen perquè ja tenen un detector per mirar-ho. També a Josep Domènech, de Valls, a Josep Maria Amatller, de Santa Coloma de Queralt, i a Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, els han avisat per localitzar fuites d'aigua.

Els bons i els mals llocs

Aquest acte de buscar els bons i mals llocs parteix de les energies bones i nocives de la Terra i de la seva influència en els éssers vius. És l'estudi de la geobiologia. Les radiacions nocives, conegudes com a zones de pertorbació o d'interferència (que també es denominen zones geopatògenes), són les que poden afectar la salut i provocar malestar, i consideren que cal ser molt cautelós a l'hora de situar el lloc de descans. Influències que poden ser captades pels instruments del saurí, una vareta i un pèndol. "Per saber on n'hi ha (lloc perjudicial), sols cal mirar on jau un gat, en canvi, un gos no hi jeuria mai" (Rabionet, 2000-01, p. 30). "En els encreuaments d'aquestes línies d'energia es creen unes zones patògenes que són la causa de greus alteracions en la persona, sempre que coincideixin

en una zona on la persona passi llargues estones, com és el cas del llit o la taula de treball, i a vegades poden causar reuma, envelliment prematur, avortaments, tumors malignes i carcinomes importants" (Rabionet, 2000-01, p. 36).

El saurí i lampista de Rocafort de Queralt, el senyor Miralles, entre altres usos que dona al pèndol, hi ha el de trobar els millors llocs per dormir i per estar-hi hores sense tenir afectacions sobre la salut. Diuen que hi ha llocs negatius (com serien els encreuaments de vetes d'aigua subterrània) que poden afectar les persones i la seva salut física i mental.

Pere Urpí, de la Bisbal del Penedès, també ha investigat els efectes de les aigües subterrànies sobre les persones i els efectes sobre la llar i els seus habitants. "Amb totes aquestes inquietuds, fa un temps que van elaborar un mapa on es mostren les vetes d'aigua que hi ha al poble de la Bisbal, el qual indica que estem en un territori amb molta aigua subterrània. Amb la companyia i l'ajuda del Jaume del Cesc van elaborar el mapa marcant les vetes amb el pèndol durant tres o quatre nits; van fer-ho de nit per no trobar-se massa gent pel carrer i per no detectar corrents erronis provocats per les persones, com dutxes o rentadores. El mapa només indica per on passen els corrents per la zona dels carrers, ja que per saber el recorregut exacte haurien hagut d'entrar a les cases" (Borreda i Ferré, 2009, p. 12). Josep M. Amatller, de Santa Coloma de Queralt, volia fer un estudi semblant a les Piles, i veure, a més, si es podien establir relacions de llocs geopatògens amb les defuncions de les cases.

Al saurí Antoni Suárez el volien fer anar amb una empresa de Tarragona per anar a mirar els bons llocs. Ell recomana que la capçalera dels llits millor que estigui orientada cap al nord, cap a l'oest mai. Troba el lloc més positiu i negatiu de les cases. Explica com els cavalls són els animals que

troben els millors llocs per jeure, i també els gossos, ben al contrari dels gats, que els agraden més els punts dolents, i que ja es diu "que són engendrats pel dimoni". Josep Maria Amatller explica que també les abelles en els llocs dolents fan més mel, damunt d'encreuaments de vetes, en falles, xemeneies, etc. Segons Amatller els romans també es fixaven en els gossos per buscar bons llocs, i si veien que en algun punt estaven inquiets ja deien que allí era un mal lloc per posar-se. Josep Maria Amatller també considera que les radiacions dels mals llocs xafen les defenses, i la persona queda oberta a tot tipus de malalties.

També el radioestesista de l'Aleixar (Baix Camp) Alejandro Mir Flor, igual que Olga Fortuny, de Cambrils, busca els bons i els mals llocs, i en els seus cursos de radioestèsia és un dels temes que es tracten. Aquesta pràctica quedaria emmarcada dins la geobiologia, en l'estudi de les influències de les radiacions de la terra en la salut dels éssers vius.

Persones desaparegudes

Molts dels saurins han tingut alguna experiència en la recerca de persones desaparegudes. Alguns han buscat persones que han sortit als mitjans de comunicació, com M. Àngels Feliu (la farmacèutica d'Olot), Anabel Segura (desapareguda a Madrid el 1993 i trobada morta un temps després), Madeleine McCann (la nena britànica desapareguda el 2007 a Portugal), etc. Un dels entrevistats, amb la gravadora apagada, em va explicar com en dos casos va localitzar dues persones que s'havien perdut; en els dos casos estaven mortes i en llocs difícils de trobar. La manera de buscar-les és amb la teleradioestèsia, sobre un plànol i amb el pèndol, i amb algun testimoni que ajudi a connectar (o a crear sintonia com ells diuen).

Josep Maria Amatller, de Santa Coloma de Queralt,

creu que les persones desaparegudes sí que es poden trobar, però puntualitza: “Les podries trobar quan encara ningú sap que estan desaparegudes, ja que quan ja se sap tothom pensa coses diferents: hi ha persones que pensen que ha marxat cap al riu, i una altra, una altra cosa, i així molts. Per la transmissió del pensament t’estan bombardejant, i pots trobar o no el bon camí.”

A *La Vanguardia* del 15 de març del 1978 sortia, a la secció de successos, una notícia titulada “Valls: Troben el cadàver per indicació d’un saurí”. El contingut de la notícia explicava: “A la ciutat de Valls s’ha trobat el cadàver de Coloma Boladeras Mullerach, de 79 anys, que havia sortit de casa seva el 26 de febrer passat, sense que donessin resultat les expedicions de recerca que van efectuar Guàrdia Civil, Creu Roja i bombers i personal civil. Uns gossos van descobrir el cadàver en uns matolls que ja s’havien escorcollat anteriorment. Es dona la circumstància que un saurí especialitzat en la recerca de persones i objectes va assenyalar oportunament sobre un plànol la zona on, segons ell, havia de trobar-se el cadàver de l’àvia, cosa que va encertar” (*La Vanguardia*, 15 març 1978, p. 47).

Animals i bestiar extraviat

A banda de buscar persones, també hi ha saurins a qui es demana que trobin bestiar extraviat, o algun gos, gat o cavall perdut. Antoni Amigó explica com ha ajudat pastors a trobar bestiar extraviat. Hi havia un pastor que era dels primers que no hi creia, deia que eren coses de bruixes, i quan va trobar l’animal va quedar ben convençut. “He localitzat gossos que es van perdre, a més de 20 quilòmetres lluny.” I explica que ho fa fent una circumferència sobre un mateix i després: “Amb la vareta apuntant i anant baixant dalt i baix i girant; hi ha un punt que marca; mentalment tens allò al cap, i pots tenir a la mà o a la butxaca una fotografia que hi ajuda.”

Clavegueres i mines

Al saurí Joaquim Turón l’han anat a buscar per, com ell diu, “caçar cloaques” a Sant Hilari. En aquesta població no hi ha plànols de les clavegueres i ell anava trobant-les. Li marca per on passen, i també busca quan hi ha una claveguera embussada. També s’ha avisat saurins per localitzar mines i conèixer exactament el traçat d’aquestes, d’algunes que se sabia que existien, però no se sabia ben bé per on passaven.

De tot

Tot es pot buscar; ara, que tot es pugui trobar ja és una altra qüestió. Com a saurins, com a buscadors, els han cridat per buscar coses ben diverses. Josep Clavell ha arribat a buscar fins i tot fils soterrats: “Buscava el fil d’electre que portava la llum al camp de tennis; s’havien quedat sense llum i em van demanar si el podia trobar.” A d’altres els han fet buscar des de claus, a cartes i fins i tot alguna joguina extraviada.

Altres usos del pèndol

Calcular la pressió arterial

Francisco Descarrega, de la Fatarella, mira la pressió de la sang amb el pèndol (li va ensenyar un altre saurí). Busca primer el pols al canell, i quan el troba compta amb les voltes del pèndol la mínima; quan el pèndol es para, torna a començar a partir de la quantitat mínima i diu la màxima. Ho mira de tant en tant a la seva dona, i diu que sempre l’encerta. Aquesta diu: “No em cal anar a la practicanta, i quan hi vaig ja em diu ‘què t’ha dit el teu home’, i jo li dic, i exacte.” “Una nit érem vuit o deu persones i ho vaig voler provar. Hi havia un metge, i primer els la vaig mirar jo i després li vaig dir: ‘Ara treu el pedaç i mira-la tu.’ Exacte, no en vaig fallar ni un” (Font, 1991, p. 12). El Francis-

co ara està pensant com mirar-se-la ell mateix, perquè si té les dues mans ocupades, una amb el pèndol i l'altra amb el pols, no pot... Pensava si li funcionaria si es posés el pèndol a la boca. Tot serà qüestió de provar-ho.

Endevinar figures i números

Joan Ferrando, de Cabra, demana que algú dibuixi una ratlla o una rodona sense que ell ho vegi; després li passen el full al revés perquè segueixi sense saber què hi ha dibuixat. I passant el pèndol per sobre pot saber si és una rodona o una ratlla (segons el moviment del pèndol). Montserrat Rabionet en el seu treball comenta una pràctica semblant que s'aconsella per a principiants. "Tracta d'unes quantes cartolines iguals en què s'escriu un número a cadascuna. El que s'ha d'intentar és, amb les cartolines girades de cap per avall i barrejades, pensar en un número i, amb l'ajuda del pèndol, encertar quin és" (Rabionet, 2000-01, p. 39-40).

A les embarassades, "endevinar" si és nen o nena

Alguns dels saurins entrevistats endevinen què espera una dona embarassada. Li posen el pèndol sobre la panxa, i segons el moviment diuen que serà nen, nena o bessonada. Francisco Descarrega, de la Fatarella, explica: "Un dia a una dona li vaig dir que li miraria; li vaig dir asseu-te aquí... i li vaig posar el pèndol damunt la panxa. I vés a saber què es pensava; es va quedar com espantada. Potser pensava 'ves, aquest encara em farà despullar', com si anés al metge." "Si volta a la dreta és xiquet i si volta a l'esquerra és noia; bessons no ho sé, no m'hi he trobat mai. Ho vaig fer a la meua filla, abans que anés al metge. 'Una xiqueta', li vaig dir. Va anar-hi i sí, sí, era una xiqueta" (Font, 1991, p. 11). Antoni Amigó ho mira estant la dona embarassada dreta i atansant la vareta en direcció a la

panxa (però sense tocar-la): si és nen no marca, i si és nena sí que marca.

Josep M. Blanch, respecte a les embarassades, diu: "Jo havia sentit dir que amb el rellotge es podia endevinar el sexe del fetus d'una dona embarassada. Ho vaig provar i sempre m'ha sortit bé. Es col·loca el pèndol sobre la mà de la dona, i si roda és que és una xiqueta i si es mou pendularment és que és un xiquet. Però també es pot saber el sexe dels fills que ha tingut o els que tindrà, sense estar embarassada, si s'hi torna a quedar" (Font, 1991, p. 11). Pere Vallicrosa, de Tordera, diu que això de les embarassades no ho fa, però també ho sabia fer, que "si és nen es mou en línia, si és nena dóna voltes". Josep Clavell, de Vallgorguina, no ho vol fer, i fa aquesta consideració: "Són coses particulars, i si falles no m'agrada; si es preparen per un nen i després és una nena, no m'agrada."

Fa no gaires anys en els nostres pobles, quan no hi havia encara les ecografies, hi havia diverses maneres d'intentar predir el que esperava una dona en estat "de bona esperança", com es deia, i una manera era la que feien els saurins, fos amb el pèndol, com el Francisco de la Fatarella, o amb la vareta, com ho fa Ramon Amigó, d'Artesa de Segre. Però també altres persones pretenien endevinar-ho per la forma de la panxa de la dona embarassada (dient que si era punxeguda era nen i si era rodona era nena), i també segons el primer peu que posava a terra quan s'aixecava d'assegada, o depenent de la forma de donar la mà, i d'altres ho deien segons com era de guapa i la cara que feia la dona embarassada. Com a curiositat sobre això, cal destacar que ja l'escriptor romà Tertulià relatava que, per mitjà de la "vírgula divina" (una vareta de fusta a què assignaven poders), alguns homes eren capaços de dir exactament el sexe dels fills abans del seu naixement.

Trobar parts del cos malaltes

Francesc Descarrega diu: “També, si algú està malalt, li han endevinat on té el mal amb el pèndol; al lloc on té el dolor roda” (Font, 1991, p. 11). I Antoni Suárez, també amb el pèndol, ha trobat malalties en persones; per mirar-ho fa servir un pèndol de fusta perquè considera que aquest material és més neutral. Com ell diu del pèndol, “no és sols per a l’aigua; és tot, és un seguit de coses”.

Predicció meteorològica

Hi ha alguns saurins que asseguren que amb el pèndol també poden dir el temps que farà, si plourà, farà sol..., i que encerten. Ho fan fent preguntes al pèndol.

Buscar malfactors o lladres

“Com és ben conegut, la vareta endevinatòria es va utilitzar freqüentment durant el segle XVII per seguir les empremtes de persones sospitoses i per altres fins d’índole moral. En alguns llocs de l’Àfrica sembla que encara continuen alguna d’aquestes pràctiques” (Harrett, 1924, p. 159). Un dels saurins més famosos que buscava criminals va ser el francès Jacques Aymar (segle XVII). “La inquisició havia prohibit l’ús de la vareta en el món moral, això és, per al descobriment de criminals, o assenyalament de límits, o per tancar plets (el seu ús havia arribat a la més indigna superstició i escàndol). Aquests endeviadors o *tourneurs* foren, principalment, cercadors d’aigua o *sourciers*” (Barrett, 1924, p. 155).

Saber quan plantar a l’hort

Antoni Suárez, d’Aguilar de Segarra, explica com, fins i tot a l’hort que té a tocar de casa seva, abans de plantar, mira amb el pèndol si és bon dia per fer-ho. Ho pregunta al pèndol i interpreta si és una resposta afirmativa o negativa. Si el pèndol li diu que no, de vegades ho deixa per a un altre dia.

Respostes a tot

Diversos llibres de radioestèsia afirmen que al pèndol se li pot preguntar de tot. Posen exemples sobre com n’és, d’útil, per saber la compatibilitat amb una parella (radioestèsia amorosa), per als estudis que s’han d’escollir, la feina que s’ha de seleccionar, la part del cos malalta, per saber l’aigua que necessita una planta, per a les dosis de medicaments, saber l’hora, sobre el futur, etc.

Josep Clavell, de Vallgorguina, diu que, quan fem preguntes al pèndol, si volta a la dreta és que sí, i si volta a l’esquerra és que no. Sobre això n’explica diverses anècdotes. “Una vegada vaig preguntar al pèndol si es casaria la meva cunyada i la resposta va ser que no; i a vegades, quan ho parlem, em diu: ‘Com que em vas dir que no em casaria, doncs no m’he casat.’ I no és que no li hagin sortit pretendents.” A Vallgorguina explica que també hi havia un home que se li movia el pèndol, i una vegada va dir “sols faltaria que hi hagués un mort a casa”, i el pèndol li va dir que sí. Van buscar i van trobar darrere de la casa un nen enterrat. El senyor Clavell explica que fa anys va arribar molt greu de salut i que el va salvar de morir un curandero; aleshores va saber pel pèndol la persona que li havia volgut la mort.

Montserrat Rabionet, per al seu treball de recerca, preguntava al saurí Pere Espígol, de la Cellera de Ter, si és cert el rumor que “mitjançant una taula amb abecedari es poden fer preguntes sentimentals i d’altres per l’estil al pèndol”. El saurí respongué: “Sí, i tant. Per fer això cal molta pràctica. Es poden preguntar moltes coses al pèndol, però s’ha d’anar molt en compte, ja que no se li han de fer preguntes en benefici propi” (Rabionet, 2000-01, p. 30).

Josep Maria Amatller afirma: “El que has de fer quan fas preguntes és demanar abans permís a veure si et deix fer aquella pregunta. M’he trobat

en casos en què no em deix fer alguna pregunta, i sobretot si són coses personals, i si són coses que puguin perjudicar." Com diu Francisco Descarrega, "les possibilitats del pèndol són infinites". Ell un dia va provar de fer una travessa i no li va sortir. "Sempre s'ha de basar en coses concretes" (Font, 1991, p. 11). També a Josep Clavell, de Vallgorguina, un que jugava a la borsa va demanar-li que l'ajudés, però li va dir que no.

Anècdotes

Com buscaven la guitarra robada

A Belianes (Urgell) s'explica que fa anys en una festa major van robar la guitarra d'un músic. I la gent va anar a buscar el saurí del poble perquè els ajudés a trobar-la. I així, el saurí posant-se la vareta a la mà i seguint el camí que aquesta li indicava va fer cap, ell i els que el seguien, a la carretera. La guitarra sembla que va ser més ràpida que ells i va marxar en cotxe en direcció a Arbeca (explicat per Manuel Ayats Badia, de Vallbona de les Monges).

És pitjor una borratxera d'aigua que una de vi

Així de convençuts ho afirmaven els saurins Joan Ferrando i Josep Gabarra en parlar de la bogeria per tenir aigua, el desig descontrolat que pot fer que un propietari s'emborratxi fent foradar més i més avall, o volent més aigua, fent venir més i més saurins a mirar-ho, fent pous i pous..., "emborratxat" per un desig d'aigua que no el fa raonar. Per això diuen que les borratxeres d'aigua són molt pitjors que les de vi i molt més cares. Josep Gabarra posava l'exemple d'un propietari de l'Espluga de Francolí que volia aigua, i vinga fer pous, i fer venir saurins; tot plegat li va sortir molt car.

El saurí i el seguici de nens

A Josep M. Domènech, de Valls, el van cridar de l'Ajuntament de Pira; allí la cooperativa se'ls inundava. Tenien ja foradat un carrer per trobar la fuita. I ell amb el pèndol a la mà i acompanyat de l'agutzil es va posar a la feina per esbrinar on era la fuita. Al darrere el seguia un grup de nens encuciosits per aquella escena tan... poc convencional (els devia semblar un joc). En recordar-ho encara riu; devia ser comparable al flautista de Hamelin, amb menys nens i amb un altre objectiu. La fuita la van trobar aviat i ja es va poder arreglar.

El porró i el noi que es tacava

En el treball que van fer uns alumnes de l'Institut de Formació Professional de Falset sobre els saurins al Priorat recullen aquesta anècdota: "El cas d'un home que era jove, i vivia encara amb els seus pares; quan agafava el porró a les menjades, s'acostumava a tacar. Se'n va emportar més d'una bufetada del seu pare. Va resultar ser, més tard, un gran buscador d'aigua. Doncs bé, el que passava és que vivia en una casa sota la qual passava un travesser. El fet de tenir una casa sota la qual passava aquest travesser li feia tenir una sensibilitat accentuada que feia que li produís aquesta reacció, i es taqués tot sovint" (Martí, p. 9).

El pèndol inseparable

Pere M. Sanromà, de Vespella, explica que sempre porta un pèndol a sobre, sigui el dia que sigui, i també el dia de la festa major va acompanyat d'alguns dels seus pèndols (rellotges de butxaca). Si no el portés, diu, el trobaria a faltar. I sempre hi pot haver un bon moment per trobar aigua. El que no sabem és si també dorm amb el pèndol; el que és segur és que, hi dormi o no, el té ben a prop tant de dia com de nit. A casa seva té uns cinquanta rellotges de butxaca que pot utilitzar com a pèndols. També

Antoni Suárez, d'Aguilar de Segarra, sobre un pèndol que té diu: "No em marxa mai de la butxaca." El porta sempre, i quan va a passejar, com un capritx, mira finques i cases a veure si troba alguna cosa.

Monedes o joies amagades, jugant a trobar-les

L'esposa del saurí dels Omellons explica com a vegades, quan anaven al defora, ella amagava monedes, i el seu marit les buscava i les trobava, davant la seva sorpresa. Era i és un joc ben emocionant i divertit. També Joaquim Turón, de Sant Hilari Sacalm, explica que una tarda estaven al poble, al bar Juani, i a fora hi havia un munt de sorra d'unes obres, i parlant d'això dels saurins va demanar que un voluntari amagués algunes monedes a la sorra sense que ho veiés, amb el tracte que si les trobava se les quedava. Un va dir que sí, i en va amagar una. El Joaquim la va anar a buscar amb el rellotge i la va trobar de seguida, i l'altre renegava.

Josep Clavell, de Vallgorguina, explica com una vegada que buscava aigua, per al que seria la urbanització de Collsacreu, hi havia unes noies (filles d'un antic coronel retirat) que miraven com ho feia i se'n reien; i els va demanar que amaguessin algun rellotge o alguna cosa bona en un lloc que ell no pogués veure. Van amagar una polsera d'or, i en tornar per buscar-la va anar a un punt i els va dir: "És aquí, al voltant d'un metre. És veritat o no?" I van cridar: "No es mogui més que ens la xafaria." Aquell dia les noies ja no van riure més.

Buscats no per trobar sinó per treure aigua

Igual que diversos saurins són cridats per trobar fuites, el saurí d'Artesa Anton Amigó va ser cridat per anar a treure l'aigua d'una casa, una aigua que no sabien d'on sortia. L'Antoni ho explica amb la ironia de dir que tant són cridats per buscar aigua com per treure-la. També a Josep M. Domènech el van avisar perquè ajudés a saber per què els bai-

xos d'una casa s'omplien d'aigua (en aquest cas era a Cabra del Camp, o el cas que ja s'ha mencionat de la cooperativa de Pira).

La solució de l'aigua a Catalunya al castell de Montjuïc

Josep M. Niñerola diu que hi havia un sacerdot, el pare Genesca (que havia estat anys a Cuba), que deia que dels Països Baixos venien un rius subterranis molt cabalosos, i que passaven per Barcelona. Estava convençut que fent un pou prou fondo al castell de Montjuïc s'hauria resolt el problema d'abastament d'aigua de Catalunya, Barcelona o d'on fos. Aquest sacerdot s'enfadava perquè no feien cas al que ell deia.

Com ell, altres saurins, com Ramon Roset, del Pla de Santa Maria, que diu que ha enviat cartes i més cartes a governs, al rei, a la Guàrdia Civil, dient que per sota Catalunya passen rius subterranis amb més aigua que l'Ebre i que ell podria omplir tots els pantans i acabar amb la falta d'aigua del país. Diu que no li contesta ningú les seves cartes. Pere Vallicrosa, de Tordera, diu que l'aigua subterrània ve del pol Nord, passa per Europa i va cap a l'Àfrica.

Un saurí a prop, i tot serà trobat

El saurí de la Fatarella, Francisco Descarrega, explica com una vegada al defora va perdre una pròtesi dental, i la va localitzar amb un plànol i el pèndol des de casa. També va trobar les ulleres que havia perdut un veí del poble i una peça d'una escopeta d'un altre. Un veí, també, el va anar a trobar no fa gaire perquè li digués on havia perdut una cadena i dues medalletes. I també des de casa, i amb el plànol, li va assenyalar. El punt marcat era sota unes tomaqueres, i estan esperant arrencar-les per trobar-ho. En broma, deia a la dona: "Pots estar ben tranquil·la que, si perds alguna cosa, tens

un bon buscador a la vora." Antoni Amigó, d'Artesa de Segre, també ha ajudat a trobar dos audiòfons i altres objectes extraviats.

El saurí "ni una gota"

Al Camp de Tarragona hi havia un saurí conegut com el "ni una gota". En moltes sortides per buscar aigua, sempre deia "ni una gota". I així li van anar posant aquest nom els que el coneixien. Era dels que sempre feia cap allí on veia que feien un pou i ja deia: "Aquí perdeu el temps, no n'hi ha ni una gota."

Gall o gallina

A Solivella, un saurí sabia amb el pèndol si un ou seria gallina o pollastre. Posava el pèndol i segons es movia era una cosa o l'altra. Igualment que es mira amb les dones embarassades, que amb el pèndol es diu si serà nen, nena o bessonada.

Un saurí amb pistola

Del saurí de la Glorieta Francesc Amenós, explica el seu rebesnét el que havia sentit explicar al seu avi i aquest al mateix saurí. Cal que ens situem a finals del segle XIX: "Un dia el van demanar d'un poble de fora de la comarca, de la banda de Segura, per buscar aigua en un tros i fer un pou. Ell hi va anar, però va tindre la precaució de posar-se la seva pistola de dos canons a la faixa. Un cop allà dos homes el van acompanyar al tros a on volien fer el pou. Ell ho va mirar i els va dir que allí no hi havia aigua, però que, no obstant això, el pèndol marcava en un determinat lloc l'existència de metalls o aire. Els dos homes varen voler fer el pou allí on el pèndol assenyalava. A ell li va estranyar molt que, havent dit que no hi havia aigua, volguessin fer el pou. Quan el clot ja tenia una alçada superior a la d'un home, li va semblar que els dos homes que l'havien acompanyat es picaven l'ullet. En aquell moment

va pensar que potser el que buscaven eren monedes d'or i que, en cas de trobar-les, el podien matar i enterrar-lo al mateix clot. En aquell moment es va treure la pistola de la faixa, els va apuntar i els va fer baixar al pou. Ell va marxar corrents i mai va saber què hi havia, encara que el més probable és que hi hagués un corrent d'aire" (explicat per Joan Marimón, de la Glorieta, rebesnét del saurí referenciat, octubre del 2008).

L'aigua espantada

A Caldes de Montbui van fer un pou de 200 metres; el va marcar un saurí i no va sortir aigua. La resposta d'aquest va ser que pels cops de trepat, en fer l'obra, havien espantat l'aigua. El propietari va dir que com que li havien espantat l'aigua no pagava. Després van arribar a la conclusió que calia fer el pou de dos metres de diàmetre, eixamplar-lo a pic i pala per no espantar l'aigua i, si sortia aigua, el propietari pagava les dues obres i, si no, no res, i no va sortir res (explicat per Josep M. Niñerola, novembre de 2008).

L'alcalde-saurí que tastava l'aigua

Hi havia un alcalde d'un municipi de Catalunya que era també saurí, i deia que tastant l'aigua ja sabia si tenia nitrats o no, només amb el tast (explicat per Josep M. Niñerola, novembre de 2008).

Vigilar les dones

Pere M. Sanromà, de Vespella, explica com en una ocasió va buscar on era la dona d'un amic. Va demanar a aquest que digués diferents llocs on podia ser, i va dibuixar un croquis, i amb el pèndol en va marcar un. Però l'amic li va dir que no podia ser el que deia, que era segur en un altre lloc. Al vespre el va trucar dient que sí, que la seva dona era on ell havia dit. Rient, diu que el pèndol també serveix per vigilar les dones.

Pere Vallicrosa, de Tordera, deia que de la fàbrica estant, on treballa, podia saber si la seva dona es movia al llit o no, i, com deia la filla, “sort que la mare es portava bé”. El Pere, explicant-ho, feia un somriure. Josep Clavell, de Vallgorguina, va voler saber si era veritat que un manobre amb el qual treballava tenia una xicota a Madrid i si es veurien. Li va demanar una peça de roba de la noia i aquell li va deixar un mocador. El pèndol li va dir que sí, que tenia xicota, però que no la veuria més. El manobre va dir que no era veritat perquè just aquell dissabte l’anava a esperar a l’estació de Barcelona, i, com diu en Clavell, encara l’espera ara.

Buscar bolets amb la vareta

Josep M. Amatller, de Santa Coloma de Queralt, a més de saurí és també un bon boletaire, i comentava com una vegada va fer servir una vareta per trobar-ne. Era una temporada que se’n feien molt pocs, anava amb la seva mare i no sabien cap on tirar: “Tirem cap aquí, tirem cap allà, i vaig tallar la branca d’un arbre que hi havia, és clar, perquè no portava res. I vaig dir cap allà, però no trobarem només que set o vuit llenegues i no trobarem gran cosa més; i les vam trobar. És l’única vegada que ho he fet. La mare no hi creia; em deia: ‘Estàs carregat de punyetes.’ I quan vam trobar els bolets li deia: ‘I ara què?’ ‘Ets un bruixot’, em deia.”

Buscant aigua amb aigua (i paraigua)

Joaquim Turón, de Sant Hilari, diu que una vegada va quedar per anar a marcar més amunt d’Espinelles. Quan pujava en cotxe pel coll de Rovells va començar a ploure, i en arribar seguia plovent. El propietari, que ja l’esperava, li va dir: “Goita, ho farem igual, amb un paraigua.” Ell li va respondre: “Osti, noi, mirar aigua amb un paraigua, així sí que en trobarem; però va, ja que sóc aquí,

mirem-ho.” I amb un paraigua que aguantava el propietari, i ell mirant-ho amb el pèndol, mentre anava plovent bastant, va marcar el lloc i ho van deixar així. “Quan es va determinar a fer el pou, em va avisar de nou i vaig tornar-hi per comprovar-ho, i va tornar a marcar al mateix punt que havia marcat el dia que plovia.

”

Saber de la lluna, el sol i els núvols

“Des d’aquí, a casa, sé què hi ha al sol i a la lluna. Amb la mà aixecada i amb el cantó de la mà, marca el que hi ha: si aigua, si ferro... o el que sigui, posant coses que vols saber a la mà (testimoni). Amb la mà encarada cap al sol o a la lluna em marca. També als núvols trobo si porten aigua o no, amb la mà encarada cap al que vull saber”, explica Pere Vallicrosa, de Tordera.

Pere Vallicrosa practicant com ho fa per saber què hi ha a la lluna, al sol o als núvols.

La droga al descobert

Pere Vallicrosa, de Tordera, diu: “Podria buscar la droga, però si sabessin que busco això em matarien. És un terreny complicat.” Però creu que un saurí també podria entrar-hi.

Amb tabac o sense tabac

Pere Vallicrosa, també, explica: “Com per capritx puc saber si una persona porta o no tabac a sobre. Amb una mostra de tabac a la mà i el pèndol, puc saber de lluny, a 50 o 60 metres, si una persona porta o no porta tabac [...]. En un parc hi havia una colla d’homes i vaig fer així amb la mà i dic ‘aquell senyor porta tabac a sobre, a mi em marca’, i em van confirmar que era veritat. Són coses que explico i que no es poden creure.”

Dalt o baix

“A vegades em trobo, en mirar-ho, que, coi, aquí hi passa aigua, i veure que passen fils d’electre a sobre, i ja no sé si he trobat aigua o el fil d’electre. Com que trobes ferro, plom i aquestes coses, ja no saps què et marca, si és de dalt o de baix. Llavors ho pregunto al pèndol”, diu Josep Clavell, de Vallgorguina.

Curiositats i experiències a destacar

Exhibició de mestres saurins a l’XI Fira de l’Oli de les Terres de l’Ebre (2006)

L’últim cap de setmana de febrer del 2006 a Jesús (Baix Ebre), dins el marc de la Fira de l’Oli, es va fer una exhibició nova. Va ser la de mestres saurins, buscadors d’aigua subterrània, en què es comptà amb la participació de sis buscadors, tots ells de les Terres de l’Ebre (el senyor David Bonfill, de Jesús, un altre de Tortosa, un d’Horta de Sant Joan i tres més de Corbera d’Ebre). D’un en un i durant deu minuts, cada un dels participants havia de buscar l’aigua en un terreny de 25 × 75 m, i després es mirà les coincidències que hi hagué entre tots sis, quant a localització de les vetes d’aigua i profunditat. Els participants utilitzaven diversos mètodes com eren les varetes i

els pèndols, i tot el públic assistent que ho va voler va poder provar-ho.

Concurs de saurins al IV Congrés Nacional de Regs, celebrat a Barcelona el juny de 1927.

Es va fer un concurs de saurins per contribuir a l’estudi de la recerca d’aigües subterrànies, alhora que una Exposició Agrícola Hidràulica, ubicada al Palau d’Art Modern de Montjuïc. Aquest concurs es va fer en dies diferents, i va atreure un nombre i creixent públic, com recollien les cròniques

Anunci publicat a *La Vanguardia* el 24 de maig de 1927.

aparegudes als mitjans de comunicació de l’època: “Asunto que apasiona grandemente”. S’hi van inscriure més de vint³⁴ saurins de diverses nacionalitats i de diferents punts de l’Estat espanyol. La informació la donava diàriament *La Vanguardia*, i també se’n van fer ressò altres diaris.

Les proves es van fer a diferents llocs, el dia 9 de juny a Montjuïc, a l’esplanada entre els dos palaus,

i el dia 8 es van fer a la “magnífica finca de Sanromà, que en el terme de Tiana posseeix el baró d’Esponellà. Hi van concórrer deu saurins dels disset que s’havien inscrit. En una zona de la finca, que havia estat prèviament acotada, els saurins van fer proves per descobrir i assenyalar el lloc i trajectòria de dos corrents d’aigua i d’una mina que saben que existeix en aquells terrenys, i els plànols exactes obraven en poder del jurat. Aquest estava format pels senyors Vives Pons, enginyer industrial, Palet i Barba, advocat i geòleg, Darder, catedràtic de l’Institut de Tarragona, reverend Batallé, senyor Barlagan, enginyer, Carmelo Benagues, de l’Escola d’Enginyers Agrònoms de Madrid, senyor Zamora Ribas i Epifanio Fortuny. Van presenciar les proves, a més del baró d’Esponellà, l’enginyer senyor Aguiló, el general Vives i gran nombre de persones que havien estat invitades. Realitzaren les proves més satisfactòries mossèn Sastre, sacerdot de Vic, M. Jean Rojet, el jove de 13 anys Javier Eizaguirre, de Tolosa, i el senyor Luis Planas, de Pobla de Montornès [...]. Més tard es van fer les segones proves, consistents a determinar la profunditat a la qual es trobaven les aigües d’un pou que havia estat prèviament tapat i assenyalar aproximadament el volum del cabal. Aquestes proves no van donar un resultat tan satisfactori com les anteriors, i els saurins que més s’hi van aproximar van ser Manuel Arbolí, de Riba-roja, i Luis Planas Llaudet, de Pobla de Montornès” (*La Vanguardia*, 9 juny 1927, p. 9).

L’endemà les proves es van fer a l’esplanada de les columnes de Montjuïc. “En una pista en forma d’hexàgon irregular, s’havien enterrat quatre línies elèctriques, una massa de ferro, una quantitat de plata, tres canonades de plata, tres canonades de plom, una amb aigua corrent i una altra de buida, tres d’uralita en les mateixes condicions que les anteriors, un petit barril de petroli mine-

ral, una bóta buida i una massa d’hulla. Davant el jurat [que era el mateix del dia anterior] va sortir a la pista el nen Javier Eizaguirre, de Tolosa, de tretze anys” (*La Vanguardia*, 11 juny 1927, p. 7). Aquest nen va precisar l’existència de 28 obstacles dels 30 existents. Un dels saurins participants, M. Jean Rojé, d’Elna, en va assenyalar 10; aquest va manifestar que únicament hi havia assistit per precisar l’existència o absència d’aigua. El mossèn de Vic, Francisco Sastre, va determinar 20 obstacles. També la crònica recollia que, si bé tots havien utilitzat les varetes, Luis Plana Llaudet, de la Pobla de Montornès, va utilitzar pèndols de metall i de líquids i va localitzar 17 obstacles, i Remigio Navarro, de Jumilla, sense cap estri en va trobar 12. “Amb aquest últim es van fer unes observacions medicocientífiques que van donar per resultat que durant els vint minuts de la prova havia perdut cinc pulsacions, una respiració i dues dècimes de temperatura” (*La Vanguardia*, 12 juny 1927, p. 9).

També es diu que Palet i Barba, advocat i geòleg i membre del jurat, va fer també unes demostracions. “Proveït d’un pèndol va determinar un corrent d’aigua a 200.000 metres i va explicar que el podia precisar gràcies al dispositiu que ell havia trobat i que augmenta a tot individu la força ràndomàntica”, un vivificador del qual ja s’havia fet mèrit. Igualment, va demostrar com les ones no traspassen el vidre, però sí les parets (*La Vanguardia*, 12 juny 1927, p. 9).

A França, el 1913, el mateix any que es va celebrar el Primer Congrés de Radioestetesistes, a París, tres grans diaris parisencs (*Monde Illustré*, *Excelsior* i *Journal de Debats*) van patrocinar un concurs que es va dividir en quatre categories: recerca de metalls enterrats, de metalls dissimulats, de cavernes i cavitats subterrànies i d’aigua subterrània.

Revista Sió, núm. 530, abril 2008.
Jaume Sanfeliu buscant aigua. Fotografia de Josep Bertran.

Flor de Lis, és el darrer invent del saurí i inventor Jaume Sanfeliu, de Tàrraga, per trobar aigua subterrània i amb què assegura que ja ha marcat nombrosos pous i corrents d'aigua. El va presentar a la Fira de Medi Ambient de Tàrraga el juny del 2008, on va deixar provar als visitants i curiosos el seu singular invent.

Monuments al saurí

A la comarca del Baix Camp trobem un saurí immortalitzat pel seu important descobriment: l'aigua que faria possible un gran balneari. Als jardins del balneari d'aigües termals Termes de Montbríó hi ha situada l'escultura de bronze dels mentors del balneari i del saurí que va trobar l'aigua, el senyor Emili Pedrola, fill de Riudecanyes. El pèndol que penja de la mà dreta ha desaparegut en diverses ocasions, però l'han restituint de nou cada vegada. La placa del terra recorda el nom dels promotors i del saurí: "En agraïment a Domènec

Monument al saurí a les Termes de Montbríó.
Fotografia de Josep M. Ferré.

Torm Colom, a la seva esposa, Assumpta Babota Font, i a Emili Pedrola i Sans. Perquè sense el seu entusiasme i la seva col·laboració no hauria estat possible gaudir d'aquestes termes."

Josep Gabarra, en una font que té en una propietat dels Omellons (Garrigues), a prop del poble, també ha fet un petit monument al saurí, on ha col·locat una placa.

Llocs sagrats i vetes d'aigua

El radioestesista de l'Aleixar (Baix Camp) Alejandro Mir Flor diu que tres venes d'aigua subterrània conflueixen al punt on hi havia l'antic altar del monestir de Santes Creus (actualment l'altar està desplaçat). I la pregunta que deixa oberta és si el

monestir (igual que altres temples) va ser edificat seguint patrons energètics dels llocs sagrats. Josep Lluís Castelló també coincideix a dir que molts altars estan situats sobre encreuaments, amb venes que vénen del creuer i de l'absis.

Escolars fent de saurins

Josep Gabarra en una ocasió va anar a l'escola dels Omellons i a la de les Borges Blanques per explicar als alumnes com els saurins busquen aigua sota terra. Segons explica va ser una experiència molt bona, i a algun dels alumnes els marcava, a la majoria no, i n'hi havia que el feien moure expressament, i cridaven "es mou això". A l'escola cada alumne es va fabricar el seu pèndol. Uns dies després, una mare d'un dels alumnes li explicava com el fill feia una setmana que no parava de buscar aigua.

A València, al CP Mare de Déu dels Xics de la Font de la Figuera, el 2007, els escolars van descobrir també, guiats per un saurí, els mètodes per trobar aigua del subsòl, en el marc de les Jornades Culturals dedicades a l'aigua.

El saurí a la selectivitat

A les proves d'accés a la universitat del curs 2005-2006, dins la matèria de ciències de la terra i del medi ambient, hi havia un exercici sobre una predicció d'un saurí, i els alumnes, amb informació geològica del suposat lloc, havien de determinar si el que havia descobert el saurí era cert o no.

Cursos de radioestèsia al Baix Camp

El radioestesista Alejandro Mir Flor³⁵ des de fa uns anys és el promotor i professor d'un curs sobre radioestèsia que es fa a l'Aleixar i poblacions properes. En aquest curs, que es fa en sessions quinzenals els dissabtes, hi assisteixen persones vingudes d'arreu de Catalunya i d'altres comuni-

tats. Es fan sessions teòriques i pràctiques sobre tots els aspectes de la radioestèsia i geobiologia.

Arreu de Catalunya es fan altres cursos de radioestèsia, com el que també organitza Olga Fortuny al Centre Terapèutic de Cambrils (relacionat amb el curs de fengshui) i d'altres que es fan a Barcelona.

Folklore - creences i supersticions

El saurí i el ball de Carnaval de Reus

Segons el *Costumari català*, de Joan Amades, "a Reus havien fet un ball molt excepcional. Hi intervingien dos personatges que feien els papers més importants. Un d'ells portava el cos encreuat per dues garlandes de fulles, faldellí, calces curtes i espartenyas. A les mans duia un fuet i una bufa que mai no desemparava. Aquest personatge era qualificat de dimoni, però no en portava cap atribut ni símbol. L'altre personatge era anomenat el saurí. Vestia si fa no fa com el diable, però en lloc de fuet i bufa portava com una forca de fusta d'avellaner amb la qual feia com si cerqués corrents subterranis d'aigua com fan els saurins. Sostenia els dos pollegons de la forqueta un amb cada mà, posades aquestes als costats de manera que el mànec o agafador de la forqueta li venia a parar al davant. La gent donava al gest sentit maliciós. Vuit ballaires estranyament vestits feien un ball de bastons molt diferent dels comuns. Duïen dos bastons d'avellaner cada un, llargs i retorçats i de forma discordant. Menava el ball i els feia ballar el diable, que no parava d'engegar fuetades i de cridar excitant-los a la dansa. Tot d'una els ballaires s'avalotaven i les emprenien a bastonades contra la bufa del diable fins que li rebentaven. L'esclat de la bufa representava la mort del subjecte, que queia estès a terra. [...] Mort el diable, dos dels ballaires sonaven unes gralles fetes amb escorça

d'avellaner cargolada en torterols a tall de paperina [...] [que] feien un so estrany com imprecís a la remor del qual el diable revenia i hom donava la gresca per finida. La presència obligada de la fusta d'avellaner dels bastons i de les tarotes fa pensar si pot tractar-se de la resta d'alguna cerimònia relacionada amb el conreu de les avellanes. [...] Les forquetes emprades pels saurins per cercar aigua

són obligadament d'avellaner, com també ho eren les varetes màgiques i de virtut dels antics encisadors i bruixots, de fades i encantades. Pot tractar-se de la supervivència d'una cerimònia ritual de caràcter màgic, qui sap si relacionada amb la recerca de corrents subterranis portadors d'aigües per al regament i assegurament de les collites" (Amades, 1990, vol. II, p. 308-311).

Es va demanar més informació sobre aquest ball a l'antropòleg Salvador Palomar, del Centre Carutxa de Reus, i ell comenta la feble base històrica d'aquest ball; no n'hi ha referències, i l'únic que el

recull és Joan Amades. Com a curiositat explica que a la dècada dels vuitanta (segle XX, en plena transició), l'Esbart Dansaire La Molla Fluixa, de Reus, en un carnaval va fer una versió d'aquest ball, en to burlesc. El saurí en posició eròtica anava buscant la zona humida de les noies; va ser un ball sonat, una experiència del tot carnavalesca, que es va fer un any i prou.

La màgica nit de Sant Joan

Joan Amades, en el seu recull de tradicions i creences, diu que la nit de Sant Joan és la millor de totes per trobar els corrents d'aigua subterrània i per descobrir tresors enterrats. Els saurins la consideren la millor per exercir la seva comesa, servint-se de la vareta d'avellaner que sent l'aigua i l'or per més profund que estiguin enterrats. Antigament, en aquest dia, els saurins no podien amb tant de treball i tenien per certes que les prescripcions de troballes d'aigües i mines fetes aquesta nit mai fallaven.

També, Joan Soler, en l'*Enciclopèdia de la fantasia popular catalana*, recull que "la millor avinentesa per trobar aigua és la nit de Sant Joan, quan les aigües tenen virtut" (Soler, 1998, p. 710). També hi ha la creença que la nit de Sant Joan és la millor per fer varetes de saurí. Es creia que aquesta nit les varetes que es feien tenien més gràcia. Així ho comenta Josep Gabarra, dels Omellons, que ho havia sentit dir.

L'*Enciclopèdia de las supersticiones* amplia a tot el juny el bon moment per tallar la vareta. "El saurí es val d'una vareta endevinatòria per acomplir el seu ofici. Aquesta vareta, que ha de ser d'avellaner, requereix que sigui tallada a la sortida del sol de qualsevol dia del mes de juny, si és possible després d'una nit de lluna plena. La seva forma ha de ser bifurcada i del gruix d'un dit" (Costa, 1997, p. 419).

La condició de saurí i el dia de naixement

“Des del segle *xvi* fins a l'època actual, veiem que es concedeix especial importància, quant a l'aigua o veta metàl·lica subterrània, etc., al dia del mes en què ha nascut l'endevinador, a la qualitat especial de la branca que s'utilitza, al dia o hora en què va ser tallada o a l'extensió del seu gir” (Barrett, 1924, p. 13).

Francisco Descarrega, de la Fatarella, explica que per ser saurí “els nascuts el Divendres Sant tenen gràcia, sempre s'ha dit; és un dia assenyalat”. Sobre això, Joan Amades en el seu *Costumari* considera que “els qui neixen mentre Jesús és al monument són senyadors o oracionaires, o sia que gaudeixen del do de poder guarir tota mena de mals amb oracions o bé senyalant la part malalta; a més, són afortunats i la sort sempre els és riallera; i els qui vénen al món a les deu del matí, és a dir, al moment que comencen la santetat i la gràcia del dia, són saurins i gaudeixen del do de veure les aigües subterrànies i els tresors enterrats” (Amades, 1990, vol. II, p. 795).

També hi ha la creença que tenen gràcia els que neixien el dia de Sant Benet (21 de març). “Hom creu que els qui neixen avui [el dia de Sant Benet] gaudeixen del do natural de veure els corrents subterranis i que veuen, doncs, l'aigua a sota terra. Aquesta facultat els fa, naturalment, bons saurins, i la gent els cercava amb preferència perquè precisessin el lloc adequat per obrir pous i trobar aigua. Eren molts els nascuts en el dia d'avui que es lliuraven a l'art de la saurinia” (Amades, 1990, vol. III, p. 173). En l'*Enciclopèdia de la fantasia popular catalana*, Joan Soler afirma que “molts [saurins] són nascuts el dia de Sant Benet (21 de març), o el Dijous Sant, quan Nostre Senyor és al monument” (Soler, 1998, p. 710).

En l'article “Costumbres. El zahorí”, publicat al *Seminari Pintoresc Espanyol* el 1842, se'n feia

esment: “Alguns homes instruïts [...] suposen que aquesta era una gràcia “*gratis data*”, però l'opinió més comuna és que en gaudien tots els que neixen entre el Dijous i el Divendres Sant, mentre està Déu reservat en el monument: és precís fer aquesta advertència, perquè va desapareixent, si no és que s'ha perdut ja, la casta dels saurins” (Blanco, 1992, p. 262-263).

Benito Jerónimo Feijoo, en la seva obra *Teatre crític universal*, considera que “les gràcies sobrenaturals no estan vinculades a cap nació, i dels saurins sols es diu que hi són a Espanya. El vulgar està en la simple aprehensió que Déu dispensa aquesta gràcia als que neixen el dia de Divendres Sant; sense advertir que hi hauria infinits saurins, perquè són molts els que neixen aquest dia. Alguns la limiten a la circumstància de nàixer en aquell temps precís en què s'està cantant la Passió en aquell dia. Però tot i així es segueix que hi haurà en el recinte d'Espanya de set-cents a vuit-cents saurins [...]” (Feijoo, 1729, tom tercer, discurs cinquè, p. 99).

Plorar dins el ventre de la mare i la condició de saurí

La categoria de saurí alguns han considerat que s'adquireix per naixement i les condicions són: haver nascut en Divendres Sant, en Dijous Sant o la nit de Nadal, haver plorat en el ventre de la mare o ser el setè fill baró d'una sèrie del mateix sexe. Aquestes són les variants que més atorguen aquesta condició en les diferents regions espanyoles.

“Jo tinc un do que pot ser de moltes maneres i en algun lloc diu que pot ser que hagi plorat dintre del ventre de la mare, i jo com que la meua mare era decidida, tan treballadora que feia de tot, potser alguna vegada va fer alguna cosa i jo vaig plorar dintre de malament que em trobava o el que

fos; pel que he llegit em penso que pot ser d'això" (Josep Clavell, de Vallgorguina).

Els aplecs i els "artistes"

Joan Amades fa menció dels aplecs on es reunia gent de tota mena: "Abans, als aplecs, hi anaven saludadors, adobadors, salmaires, oracionaires, catarinets, bruixots, fogadors, metges acadèmics i tota mena de gent entesa en afers de malalties i de salut que s'instal·lava sota d'un arbre o s'arrecrava en un marge, on rebia la visita de dotzenes de malalts que esperaven l'ocasió d'un aplec per fer-se visitar. [...] Així mateix hi feien cap els endevinetes, saurins, soterres, solers i estelers entesos en averanys, pronòstics i coses de l'esdevenidor que per uns xavos deien el que havia de passar als qui els consultaven i feien predicots filosòfics i astrològics sobre les coses del món. Igualment hi acudien els aconselladors, hòmens bons i desembulladors, que exercien l'advocacia de secà, o sia que aconsellaven i guiaven en afers familiars d'interessos i de diferències. Hi feien cap, en fi, tots els *artistes* de la rodalia, és a dir, tots els qui, si bé deien que treballaven, no es veia res tangible ni objectiu de la feina que feien" (Amades, 1990, vol. v, p. 43).

Antigues maneres per trobar llocs aptes per fer pous

En el llibre *Els secrets d'agricultura, casa rústica i pastoril*, publicat el 1617, s'exposen diversos sistemes molt curiosos per trobar bons llocs per fer pous. Des d'ajoure's a terra boca avall, mirant per veure sortir algun vapor, a picar en clots fets el dia abans amb un bastó guarnit al cap d'una virolla plana de ferro o de llautó, i tenint en compte el so que farà el cop de bastó es podrà fer un judici de l'aigua, entre d'altres. Es fan també consideracions respecte als tipus de terra. A l'Índia, s'explica que s'han vist "endevinadors tombats despullats

amb l'orella aplicada al terra, que pretenien sentir l'aigua subterrània" (Barrett, 1924, p. 179).

Joan Amades explica que per l'Empordà els que volien fer un pou plantaven un sarment al punt on desitjaven obrir-lo, damunt posaven una mica de llana, o de cànem o lli de cotó. Si al dia següent el trobaven humit, creien que trobarien aigua en grau a la humitat del material. La humitat de la superfície es creia que era indicativa de l'aigua subterrània, i alguns autors, com el romà Cassiodoro, es referien a indicis de la humitat com "el constant vol de mosques i insectes sobre un lloc determinat atretes per la humitat del sòl". O per d'altres un indicatiu molt marcat d'humitat del sòl és la ràpida fusió de la neu, amb relació al terreny limítrof. I també l'abundància i la classe de vegetació que es dona allí on la humitat ho afavoreix (Menéndez, 1902, p. 98).

L'agrimensor

L'agrimensor, també anomenat mestre canejador, era la persona que tenia per ofici o ocupació mesurar terrenys. Aquesta era una feina molt relacionada amb els saurins, alhora que alguns agrimensors eren també tinguts per saurins. L'agrimensor tenia un bon coneixement dels terrenys i era molt observador. El llibre *Els secrets de l'agricultura, casa rústica i pastoril* (1617) fa esment que el mestre canejador havia d'anar proveït d'una perxacana feta de "verguetes" de ferro millor que de corda (ja que la corda s'estira i s'escurça i no dona justament totes les vegades), fletxes per clavar a terra (de dos pams aproximadament de llargada), un regle, una esquadra, un llibret de memòries per posar en escrit el seu càlcul o tauletes de fusta fent allí ratlletes, la perxacana, entre d'altres estris, i que és necessari l'ajut de dos homes.

En aquesta imatge es pot veure l'anomenat bastó de geometria, una de les fletxes i la corda que s'utilitza com a mesura.
Font: Agustí, 2007, p. 139.

El drap blau

S'han trobat dues referències al drap blau com el teixit que podia impossibilitar que el saurí trobés una cosa amagada sota terra, sempre que el que busqués estigués cobert per un drap blau. Cap dels saurins entrevistats als quals s'ha comentat ho havia sentit a dir. En el *Diccionari espanyol* de Lopes la paraula saurí s'explicava així: "Un vulgar impostor que pretén que pot veure les coses, tot i que estiguin amagades en les entranyes de la Terra, si no estan cobertes amb tela blava" (Barrett, 1924, p. 225). "Un zahorí, segons la definició d'aquesta paraula (fa olor de morisc pels seus quatre costats), és un home que veu els tresors amagats sota terra, a menys que estiguin coberts per un drap blau". Recollit a l'article "Costumbres. El zahorí" del *Seminari Pintoresc Espanyol*, el 1842 (Blanco, 1992, p. 262-263).

Comentaris finals

D'entrada pot semblar que un saurí està molt més a prop de les antigues rogatives, que en procesó demanaven l'aigua del cel al cel, i d'una època de supersticions que dels nostres dies, en què la tecnologia ha assolit unes conquestes impensables. Però els saurins continuen, i segueixen sent cridats a l'hora de marcar pous. En èpoques de sequera és quan es fan més visibles. Molts d'ells són personatges singulars "tocats pel do de l'aigua", tocats per una barreja d'excentricitat i misteri, per una originalitat especial, per un "tenir poders" que crida l'atenció i que els fa diferents. Tot el que envolta el saurí conté una aurèola de curiositat i misteri que atreu, una barreja de màgia i aire fantàstic que remet a ancestrals pràctiques.

Joan Barril i Pedro Madueño, en un article sobre els saurins, deien que el de saurí és un ofici que quasi sembla un títol nobiliari d'Orient, que serveix de pont entre la garreperia de la naturalesa i la tenacitat humana (Barril, 1994, p. 44). Andreu Carranza, també, en un article a *La Vanguardia* ens deia: "Fins a cert punt, l'art dels saurins no té explicació lògica, ni científica. No hi ha cap universitat o escola on s'aprengui l'ofici. És un paradigma dels nostres temps de superordinadors, de sofisticats sistemes informàtics aplicats a les armes, que poden detectar un objectiu dins un edifici a quilòmetres de distància. No obstant això, ni els estudis de corrents elèctrics aplicats al subsòl són garantia suficient per trobar aigua. Tant experts,

com la gent, quan volen trobar un aquífer a la seva finca no tenen més remei que confiar en aquests últims mags del segle XXI" (Carranza, 2003, p. 2).

En fullejar un llibre de radioestèsia, fa sovint la impressió de tenir a les mans un manual de màgia, amb trucs o sense. Parlen del poder de la vareta, del poder mental, de les il·limitades possibilitats de la radioestèsia, que tot es pot saber i que tot es pot trobar, i l'interrogant hi és present. Els saurins entrevistats coincideixen a dir que no hi ha secrets en el que fan. Antoni Suárez afirmava: "No tinc cap secret per a mi; sí que n'hi ha d'altres que no volen dir res." Josep Maria Amatller hi afegeix que "anys enrere tot això s'ho quedaven els bruixots de les tribus i no ho passaven, ara ja s'ha destapat tant que no hi ha secrets". Tots els saurins amb qui s'ha parlat diuen que tot es pot explicar i que no hi ha secrets a guardar. Però, com un d'ells insinuava, en els "gremis" (i es podrien destacar els dels picapedrers, ferrers, constructors, etc.) hi ha un cert hermetisme, una part (per petita que sigui) del coneixement que no es comparteix; sempre hi ha algun secret a protegir, algunes coses reservades a no ser explicades i assegurar-se de no ser copiats. En el cas dels saurins, amb molta semblança amb els curanderos, també hi pot haver part del "secret guardat i no revelat".

El sisè sentit és una referència constant per explicar la "capacitat" dels saurins, un sentit intuïtiu, una sensibilitat especial que permet cap-

tar suposadament el que altres no poden, certes ones, un magnetisme que irradien tots els cossos i l'aigua subterrània en especial. Igualment, una explicació que també es dona és amb relació a la gran connexió que els saurins tenen amb la natura, amb el seu entorn, que coneixen molt bé.

L'entrevista feta a Josep M. Domènech, de Valls, va donar molts punts de reflexió entorn de l'experiència dels saurins. Ell va començar sent-ho, i ara n'és bastant crític. Segons Domènech, el problema dels saurins és que "en aquesta feina la gent es passa i es deriva cap a altres coses [...], telepatia, parapsicologia, etc.; la gent s'hi posa i es fan un cacau, busquen curar la gent i es barreja de tot". Afegia que "cal posar-ho a la balança de la lògica, posant l'experiència viva i no pretendre sols anar a endevinar [...]. La major part que té a veure amb els saurins és gent molt receptiva i observadora, l'experiència també els hi fa, que no deixen passar res, no tots confien cegament en allò que els marca o deixa de marcar. [...] Si es té una mica de sentit comú i es coneix l'entorn, arriba un moment en què dones una relativitat en aquesta creença, perquè a més a més són coses de sentit comú. Cabal, profunditat, el saurí diu que ho sap tot (i és impossible saber-ho); hi ha engany, autoconvenciment i lluiten fins al final, pel que ells diuen". Comenta que ha vist molts fracassos dels saurins. Ell ara ja no es considera saurí, sinó més aviat detractor, però reconeix que alguna cosa hi ha. En la seva reflexió, també apuntava que quan un saurí va a marcar acompanyat del propietari, diu que per telepatia, per transmissió del coneixement o pel que sigui, acaba marcant allí on aquest vol i sovint sense ser-ne conscient, sigui el lloc on altres saurins han dit o on el propietari creu. Ell prefereix anar a marcar sol; així considera que no hi ha cap influència. Els saurins són molt suspicços: "Anant amb la persona, amb el client, trobava on ell volia [...].

Quan hi vaig amb el pagès li marco tot el que vol on vol, sense que m'ho digui."

Josep M. Niñerola, de l'Agència Catalana de l'Aigua, diu que el fet que encara hi hagi saurins en ple segle XXI "té una explicació lògica, ja que fins a cert punt encara es necessiten, perquè és una persona que fa d'intermediari entre un que necessita aigua (una persona o una societat) i una altra que fa una obra, és a dir que si un ven una cosa a l'altre en vol comprar una altra; hi ha dues necessitats. Quan hi ha necessitat d'aigua apareixen els saurins, sigui on sigui, al segle que sigui, ara surten més a la *tele* quan hi ha sequera, més se'n parla als diaris...". El perforador arrisca molt i el propietari també. La gent els necessita i el perforador també els necessita; mentre hi hagi la necessitat hi haurà saurins. Són, com diu Niñerola, una mica xamans, els xamans de la tribu. Hi ha zones on n'hi ha hagut més: "Te'n vas al Maresme, amb zones amb pous de 30-40 fins a 100 metres, i piquis on piquis en surt poca o molta, d'aigua; allí en proliferen. Al Maresme, a cada poble n'hi havia de saurins, i n'hi havia de més famosos."

Hi ha i hi ha hagut saurins, anomenats també rbdomàntics i radioestesistes, arreu del món, a molts països i en cultures ben diferents. La necessitat d'aigua i de buscar el que no es veu ha desenvolupat i ha fet perdurar aquest coneixement d'origens molt llunyans. La paraula *saurí* està molt introduïda en el llenguatge, i s'utilitza *saurí* com a sinònim de *buscador*, de persona observadora i que veu més enllà que els altres, utilitzant-lo en tot tipus de contextos. Tot i que la paraula no surt en refranys, sí que hi ha dues expressions on apareix (més utilitzades en castellà): "Hi veu més que un saurí" (amb relació a una mirada diligent, que penetra profundament) i "Ets més llest que un saurí" (expressant un reconeixement al saurí com a tipus espavilat i alhora molt hàbil).

El lèxic específic que s'utilitza en aquesta publicació per denominar aspectes concrets d'aquesta pràctica són les mateixes paraules que els saurins han utilitzat per referir-s'hi: com *marcar* (per assenyalar pous), *testimoni* (com a element per atreure el que es busca), *vareta* (el bastó de fusta en forma de Y), entre d'altres. Cal subratllar que, en el seu llenguatge, bastants saurins, en referir-se al fet de buscar, utilitzen també el verb *endevinar*: “endevino on és l'aigua”, “endevino els metres on es troba l'aigua”, “endevino si la dona espera un nen o una nena”, “ho endevino tot”, etc., fet que ens sembla prou revelador. Algú deia que ells són uns endeviners.

Una part dels entrevistats han fet algun comentari sobre el futur dels saurins: “Es perd, ara ja tot és estudi de terres; en el saurí, no s'hi creu com abans” (Francisco Descarrega). Però encara les empreses perforadores totes o quasi totes tenen el servei de saurins. Respecte al futur dels saurins, Pere M. Sanromà creu que “per molt que avanci la tècnica, sempre hi haurà saurins”. Mai han estat molts, però avui pocs ho aprenen. Abans hi havia com a mínim un saurí a cada poble (a la Bisbal del Penedès els anys 1940-1950 havien arribat a ser set saurins); ara, com bé ens deien, n'hi ha uns pocs a cada comarca, en algunes més que en d'altres. Qui seran els nous saurins? Seguiran? El mes de setembre del 2008 la premsa es feia ressò que una empresa de tecnologia estava treballant en el disseny d'una aplicació sobre georadar, que serà capaç de detectar amb un alt grau de fiabilitat objectes soterrats, canonades i bosses d'aigua subterrània. I en un futur podria donar lloc al que ja han denominat com “El saurí del segle XXI”.

Antigament, el fet que cada poble tingués un o més saurins també tenia el seu sentit; eren necessaris i, donat que les comunicacions eren molt limitades, calia que les necessitats del territori

fossin cobertes per la pròpia gent. La necessitat de pous i d'aigua era molta en terres de secà, i aviat la persona predisposada a fer de saurí, ni que tingués poc èxit, ja quedava “consagrada”. Els pous, en algunes zones, tenien una caducitat molt curta, en pocs anys s'assecaven, i calia acudir al saurí per certificar “la fi del pou” o per obrir-ne de nous. La permanent necessitat d'aigua ha estat i és la garantia de la supervivència dels saurins; la falta d'aigua i el baix cost dels serveis d'un saurí faran que segurament encara continuïn.

Al llarg dels anys els saurins s'han anat adaptant als temps, a les necessitats i possibilitats de cada moment. Ara han de marcar pous a més profunditat (com mai havien marcat), han d'afinar molt més (s'ha passat de pous de metres de diàmetre a pous molt estrets), han de poder conèixer si les aigües són potables (amb la contaminació del subsòl és i serà un punt important en especial en zones amb altes concentracions de nitrats), alguns es dediquen també a buscar els bons i els mals llocs per descansar i treballar, i han de conèixer amb coneixements tècnics i científics que cada dia són més avançats.

En una societat com la nostra, en què tot s'està tecnificant, necessitem encara la màgia i el misteri, i la pràctica dels saurins n'és ben plena. Ells mateixos reconeixen que el que fan té coses molt estranyes i difícils d'explicar. En paraules de l'enginyer de mines Joaquín Menéndez: “La imaginació popular, propensa a tnyir d'aspecte misteriós les coses més trivials quan no les entén clarament, ajuda a aquesta funció dels saurins en suposar-se dotats d'una vidència especial” (Menéndez, 1902, p. 106). I afegeix que la radioestèsia no té res de màgic però sí molt d'extraordinari.

El delit o necessitat per descobrir o crear misteri és sempre present en la nostra societat, i el misteri del que hi ha sota terra ha estat molt re-

current; sota terra en l'imaginari popular hi tenim l'infern, allò que no és bo. Ben al contrari de l'aigua que en surt, l'aigua un element sempre ple de simbolisme, sempre amb connotacions positives; per a l'Església l'aigua és un element purificador, és vida, és transformació.

Amb aquest estudi no s'ha pretès demostrar res. No ha estat en cap moment la intenció la defensa, l'atac o el qüestionament de la pràctica dels saurins. Sols s'ha buscat exposar i aportar informació que permeti conèixer més i millor aquesta pràctica i les persones que la practiquen. Cal reconèixer la necessitat que hi ha d'explicacions, les ganes de conèixer el "misteri", de voler respostes i posicionaments sobre el fenomen. La tradició dels saurins té una riquesa i una profunditat que no hem de menystenir.

La fe i la passió són dos aspectes rellevants d'aquesta pràctica; la fe dels mateixos saurins en el que fan i creuen (com un deia, en això s'hi creu o no s'hi creu, igual que en la religió; és semblant a un acte de fe) i la passió que contagien, una gran passió que es nota quan en parlen, quan practiquen i experimenten.

L'estudi s'ha realitzat des de la mirada antropològica construïda a partir dels mètodes d'observació, descripció i anàlisi. Una mirada des de la física, la geologia o altres disciplines hauria donat dades i reflexions ben diferents, però també necessàries i complementàries per poder conèixer millor i explicar aquest tema.

M'agradaria que la informació recollida en les entrevistes i en aquesta publicació pugui "provocar" accions per donar a conèixer aquesta pràctica tan antiga i tan atractiva, alhora que ajudin a remarcar la importància de l'aigua i del

seu aprofitament al llarg de la història. En dues escoles ja es parlava de fer alguna activitat amb els nens per conèixer els saurins i la manera com busquen aigua subterrània, valorant poder implicar-hi els saurins locals; partint de l'experiència ja feta del saurí dels Omellons a les escoles dels Omellons i de les Borges Blanques. També queda oberta la possibilitat d'organitzar, com algú dels entrevistats a mig suggerit, una trobada de saurins, o algun acte on ells fossin els protagonistes, i poguessin mostrar el seu art a tota persona interessada, alhora que compartir entre ells les seves experiències.

La recerca realitzada ha volgut ser un primer pas per aprofundir en aquest tema. Gran part d'aquest coneixement s'ha transmès oralment, i tot i que hi ha alguns llibres (quasi cap d'autors catalans) encara queda molt per recollir i per descobrir; i, com els saurins, per seguir trobant ens caldrà seguir buscant.

"En els últims vint-i-cinc anys hem trobat aigües subterrànies de molts tipus:

Aigües que causen angoixa i depressió.

Aigües que produeixen càncer en una casa.

Aigües que arruïnen un centre comercial.

Aigües que inunden i arruïnen una urbanització.

Aigües que energitzen i santifiquen un lloc sagrat.

Aigües que sanegen l'ambient d'una ciutat.

Aigües que fertilitzen la terra.

L'aigua és la font de la vida, però, com la deessa Kali, també pot ser la causa de la mort."

(Carlos M. Requejo, gerent de Domobiotik, de Barcelona)

Bibliografia

- AGUSTÍ, Miquel. *Llibre dels secrets d'agricultura, casa rústica i pastoril* (edició facsímil 1617). Vilafranca del Penedès: Edicions i Propostes Culturals Andana, 2007. 462 p.
- ALLENDE, Isabel. *Inés del alma mía*. Barcelona: Plaza & Janés, 2006.
- AMADES, Joan. *Costumari català: El curs de l'any*. 2a ed. Barcelona: Salvat editors, 1990. 5 v. 1011 p.
- ARTERO SOTERAS, José. "Un cuarto a Zahories". *La Vanguardia* (9 juny 1959), p. 6.
- BACHLER, Käthe; MIR, Alejandro. *Radiestesia del Buen Sitio*. Reus, 2005. 51 p.
- BARRETT, W. F. *Descubrimiento de aguas subterráneas. Los zahorís o hidróscopos sensitivos*. Barcelona: Editorial Cervantes, 1924. 248 p.
- BARRIL, Joan; MADUENO, Pedro. "Aguas íntimas". *La Vanguardia* (30 agost 1994), p. 44.
- BLANCO GONZÁLEZ, Juan Francisco. *Brujería y otros oficios populares de la magia*. Valladolid: Ámbito ediciones, 1992. 336 p.
- BOFARULL, Noemí. "Els Saurins, buscadors d'aigua". *Revista Cultura* [Valls], núm. 619 (octubre 2001), Associació d'Alumnes i Exalumnes de l'Escola del Treball, p. 4-7.
- BORREDA, Eli; FERRÉ, Silvia. "L'art de trobar aigua". *Revista El Marge* [la Bisbal del Penedès], núm. 31 (primavera 09), ADF Clot del Bou, p. 10-12.
- CARRANZA, Andreu. "El arte del zahorí". *La Vanguardia* [Barcelona], "Vivir en Tarragona" (24 setembre 2003), p. 2.
- CHEVALIER, Richard. *Alumbramiento de aguas ocultas y búsqueda de minerales. Radiestesia*. 2a ed. Barcelona: Editorial i llibreria Sintés, 1951. 215 p.
- COSTA P., Isabel; ROLDÁN, Gregorio. *Enciclopedia de las supersticiones*. Valladolid: Editorial Planeta, 1997. 421 p.
- DARDE, Bartolomé. "Discusión de algunos trabajos publicados en Alemania sobre el problema de la varita de los Zahories". *Revista Iberica*, núm. 943 (1932), p. 157-161.
- ESCUDIER, Juan Carlos. "Moisés por correspondencia". *El Mundo*, núm. 2015 (20 maig 1995).
- ESTRADA CAMPS, Luciano. *Los secretos zahoríticos*. Barcelona: Editorial Políglota, 1929. 157 p.
- FEDERICO, Jesús. *Alumbramiento de aguas*. Madrid: Ediciones Ibéricas, 1900. 68 p. (Pequeña Enciclopedia Práctica; 71)
- FEIJOO, Benito Jerónimo. *Teatro crítico universal*. Vol. tercer. Madrid, 1773.
- FERNÁNDEZ NAVARRO, Lucas. *Investigación y alumbramiento de aguas*. Barcelona: Sucesores de Manuel Soler, Editores, aprox. 1910-1920. (Manuales Gallach)
- FONT, Fina; GIRONÈS, Toni. "La radioestèsia i el saurí: experiències autèntiques". *La Cabana* [la Fatarella], núm. 62 (1991), p. 9-12.
- GONZALVO BOU, Gener. *Eduard Toda i Güell (1855-1941) i el salvament del monestir de Poblet*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005. 161 p.
- GUASCH, Antoni. "Ramon Roset, el 'saurí' del Pla de Santa Maria." *Diari de Tarragona* [Tarragona] (13 setembre 1986).

- HARRAR, Georges. *Prontuario de radiestesia*. Barcelona: Ediciones Zeus, 1962. 384 p.
- HUERTA, Judit. "En busca del agua". *La Vanguardia*, "Vivir en Tarragona" [Barcelona] (14 octubre 2001), p. 1.
- JANINI JANINI, Rafael. *Los descubrimientos de aguas subterráneas y los zahoríes o hidróscopos sensitivos*. Madrid: Ministerio de Agricultura, Sección de Publicaciones, Prensa y Propaganda, 1942. 12 p. (Hojas Divulgadoras)
- MARTÍ, J. M. [et al.]. *El saurí del Priorat*. Falset: Institut de Formació Professional Priorat, s. a. 32 p. [Inèdit]
- MENÉNDEZ ORMAZA, Joaquín. *Cómo se descubre el agua subterránea*. Madrid: Editor Angel San Martín, 1902. 222 p.
- MOYANO ORTEGA, Manuel. *Dietario mágico. Curanderos, zahoríes, videntes e iluminados en la Murcia del siglo XXI*. Murcia: Nausicaä Edición Electrónica, 2002. 106 p.
- MÜLLER, Helmut. *Radiestesia y telerradiestesia*. Barcelona: Editorial De Vecchi, 1982. 189 p.
- NACE, Raymond L. "El hombre en busca de agua". *El Correo de la Unesco*, núm. 6 (1970), p. 4-12.
- NIELSEN, Greg; POLANSKY, Joseph. *El poder del péndulo*. Barcelona: RBA, 2002. 155 p.
- PILÓN, José M. *Radiestesia. Como manejar el péndulo y la varilla*. Madrid: Ediciones Mundi-Prensa, 1990. 144 p.
- RABIONET, Montserrat. *Els saurins. Història i pràctica*. Amer: Institut d'Ensenyament Secundari Castell d'Estela, 2000-2001. 61 p. [Inèdit]
- RUIZ, Ignacio. *La tierra y sus aguas ocultas. Hidrólogos y zahoríes. Reglas para descubrir manantiales*. Valencia: Tall. Tipográficos Gutenberg, 1935.
- SANS, Sara. "Pere Maria Sanromà, Zahorí". *La Vanguardia*, "Vivir en Tarragona" (14 abril 1999), p. 2.
- SANS CORET, José de. "Hacia una nueva ley de aguas" [carta al director]. *La Vanguardia* (19 abril 1967), p. 24.
- SOLER AMIGÓ, Joan. *Enciclopèdia de la fantasia popular catalana*. Barcelona: Barcanova, 1998. 816 p.
- VALENZUELA, Javier; BARROSO, Miguel. "La quimera del agua". *El País* (18 juny 1982).
- "Valls: Hallazgo de un cadáver por indicación de un zahorí". *La Vanguardia* [Barcelona] (15 març 1978), p. 47.
- VILASECA, Carmina. "Radiestesistas, zahories...". *La Vanguardia* (12 abril 1981), p. 47.
- VILLA, Rafel. "El péndulo que siente las aguas subterráneas". *Diari de Tarragona, Suplemento de economia del Diari de Tarragona* (29 maig 2005).
- VILLA, Rafel. "Entrevista. Pere Sanromà, saurí". *Diari de Tarragona* [Tarragona] (2 març 2008), p. 9.
- WIRTCH, Rafael. "Los expertos en aguas subterráneas sustituirán a los zahoríes". *La Vanguardia* (2 maig 1967), p. 28.
- ZURRIAGA AGUSTÍ, Ferran [en línia]: *La garrofera deessa arbrada del secà valencià* [Turia]: Institut d'Estudis Comarcals del Camp del Túria. <http://www.uv.es/numero40/35_40.htm>

Glossari

Aqüífer: Formació geològica en la qual s'emmagatzema i circula aigua subterrània, aprofitant la porositat del terreny. Són les capes permeables capaces d'aportar aigua i solen estar formades per sorres, graves i calcàries.

Autosuggestió: Suggestió conscient o inconscient provinent de la mateixa persona. Té el seu origen en la influència d'una idea dominant, evocada pel subjecte, la qual determina la seva acció i pensament, sense intervenció de control psíquic superior.

Convenció mental: Codi voluntàriament expressat pel pensament abans de cada pràctica, tant per trobar el que es busca com per interpretar els moviments de la vareta o pèndol.

Corrent subterrani: Massa d'aigua que corre sota terra. Moviment de l'aigua més ràpid en uns llocs que en altres.

Deu: Font natural; corrent d'aigua subterrània.

Encreuament de vetes: Punt on es troben dos o més corrents d'aigua subterrànies. Considerat dels millors llocs per fer un pou.

Extrasensorial: Que es percep sense la intervenció dels sentits.

Fengshui: Procedent de la Xina, és el conjunt de coneixements orientats a modificar i harmonitzar l'ambient, aconseguint espais de descans i treball molt més beneficiosos per a les persones que els ocupen.

Geobiologia: Tracta de l'estudi de l'hàbitat i dels factors que alteren la salut i el benestar de les persones i del seu entorn, més concretament en la seva llar o lloc de treball.

Geomància: De *geo* 'terra' i *mancia* 'endevinació'. Un dels procediments d'endevinació més antics fets per "l'endevinació per la terra", a través de l'examen de figures formades projectant sobre una taula, terra, pols, etc. Considera que els fluxos energètics cosmotel·lúrics influeixen sobre la vida de les persones.

Geopatia: El conjunt d'influències nocives provinents del subsòl, desfavorables per a la salut de les persones que habiten o treballen en llocs afectats per aquestes. S'originen en venes d'aigua subterrànies, cavitats profundes, fissures i ruptures de les capes terrestres, alteracions del camp magnètic, emissió de diferents gasos, emanacions energètiques (com la xarxa de Hartmann o de Curry), entre d'altres.

Hidrogeologia: branca de la geologia que estudia les aigües subterrànies, la captació dels aqüífers, els cabals, la formació i composició, etc.

Marcar pous: Assenyalar el punt on fer el pou, on cal perforar per trobar aigua subterrània.

Mina d'aigua: Galeria subterrània construïda en horitzontal per poder conduir i extreure l'aigua subterrània. És un sistema que aprofita la part més superficial de la capa freàtica.

Pèndol: Consisteix en un cos (sigui de ferro, llautó, acer, bola de vidre, fusta, etc.) de forma simètrica que penja d'una cadeneta o d'un fil de 10 a 40 centímetres de llarg, de tal manera que oscil·la lliurement d'un costat cap a l'altre sota l'acció de la gravetat.

Pou: Cavitat vertical profunda feta per excavació a la terra fins a trobar l'aigua d'una vena.

Pouater: Dit també pouaire, pouataire, pouer o poater. Persona que fa pous, i que en molts casos era també saurí, qui marcava els pous i qui després els feia.

Prospecció: Conjunt de tècniques destinades a la localització d'aigua subterrània. La prospecció pot ser *in situ* (sobre el terreny) o a distància (sobre un mapa).

Rabdomància: Del grec *rhabdos* 'vareta' i *manteía* 'do de l'endevinació'. Endevinació feta per mitjà d'una vareta de suposades virtuts màgiques, i fundada en els seus moviments. Nom que rebia la pràctica dels saurins abans de radioestèsia.

Radioestèsia: Pretesa sensibilitat especial de certes persones per captar determinades radiacions, emprada pels saurins i altres persones per descobrir deus subterrànies, venes metal·líferes, objectes amagats, etc. Paraula que es comença a utilitzar a partir del 1919 quan va ser introduïda per l'abat Alexis Bouly.

Radioestèsia física: Teoria segons la qual el radioestesista capta les ones o radiacions gràcies a instruments apropiats.

Radioestèsia mental o psíquica: Teoria basada en la supremacia de la ment per sobre dels instruments i tècniques.

Radiònica: És una pseudociència que tracta de la cura-

ció i del control de l'energia a distància. Se l'anomena també *psicotrònica* i *teleteràpia*. La denominació va aparèixer l'any 1900, i el seu impulsor va ser el doctor nord-americà Albert Abrams.

Saurí: (De l'àrab *zuharí* 'endeví'.) Persona a qui hom atribueix el poder d'endevinar coses ocultes sota terra, especialment el qui amb una vareta o pèndol a la mà, o amb altres mitjans, endevina o pretén endevinar l'existència d'aigües subterrànies.

Telepatia: La comunicació entre dues ments per canals diferents dels sentits.

Teleradioestèsia: Radioestèsia practicada a distància sobre un plànol o croquis.

Testimoni: Objecte o cos relacionat amb el que es busca (que pot ser de naturalesa igual, com en els metalls o aigua), o per extensió qualsevol fotografia o dibuix que pugui ajudar el radioestesista en la seva investigació.

Vareta (també anomenada *forcat*, *verga*, *pal*, *bastó de mirar aigua*, etc.): Bastó forcat, prim i no gaire llarg utilitzat pels saurins per buscar aigua o altres coses. La majoria són fetes de fusta, però també s'utilitzen les metàl·liques i d'altres materials.

Veta subterrània: Corrent d'aigua prim de sota terra.

Agraïments

Tota recerca és plena de la col·laboració i la complitat de diverses persones que la fan possible. En aquest cas vull agrair molt especialment la generositat i amabilitat de tots els entrevistats:

Josep Maria Amatller Rebell, de Santa Coloma de Queralt, Antoni Amigó Pons, d'Artesa de Segre, Josep Clavell Gras, de Vallgorguina, Francisco Descarrega Pascual, de la Fatarella, Josep Maria Domènech Gatell, de Valls, Josep Gabarra Solé, dels Omellons, Joan Ferrando Santó, de Cabra del Camp, Pere Ferré Saumell, de Montferri, Olga Fortuny Martí, de Cambrils, Josep Maria Marimón Amenós, de la Glorieta (Passanant), Oriol Maymó Gatell, de la Pobla de Montornès, Josep M. Niñero-la Pla, Carlos M. Requejo, Ramon Roset Pérez, del Pla de Santa Maria, Pere M. Sanromà Fortuny, de Vespella de Gaià, Antoni Suárez Pujol, d'Aguilar de Segarra, Joaquim Turón Juanhuix, de Sant Hilari Sacalm, Pere Vallicrosa Casellas, de Tordera, i Maria Villar Targa, de Cabra del Camp.

I també dels bons amics Joaquim Gibert de Sant Hilari Sacalm, Esteve Matas de Tordera, Manu Ayats de Vallbona de les Monges, Josep M. Ferré de Montbrió del Camp (autor de la fotografia del monument del saurí de les Termes de Montbrió), M. Teresa Company de Belltall, Lourdes Castellano de Tarroja de Segarra i Magda Bes de Vallgorguina, per la seva ajuda en la localització dels saurins. A la Fina Font, la Neus Borell, el Francesc Prats i el Rafel Villa, per compartir articles i informació sobre els saurins. I a la Isabel Banal, al Josep Bertran i al Jordi Casamajor, per cedir-me imatges per a aquesta publicació.

Al Salvador Palomar i a la Pili de l'Associació Carrutxa de Reus, per facilitar-me el treball *El Saurí del Priorat*, i pels comentaris sobre el ball de Carnaval. A la Montserrat Rabionet que molt amablement va deixar-me una còpia del seu treball de recerca: *Els saurins, història i pràctica*. Als historiadors Josep M. Grau i Valentí Gual, pels seus sempre valuosos consells i orientacions. A l'antropòleg i catedràtic Ignasi Terradas per les interessants reflexions sobre el tema.

Al Salva Canela, perquè m'ha ajudat en els enregistraments de les entrevistes. I a la Natàlia Moruno, la Pilar Valcárcel i la Maite Canela, pels seus suggeriments i comentaris sobre el text.

Al CPCPTC per haver becat aquesta recerca i haver-la fet possible, i a l'equip de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (el Manel, el Rafel i el Roger) l'amabilitat i rapidesa a respondre els dubtes i consultes. A la Cristina Farran i a la Mercedes Azua, tot el seu esforç i professionalitat per fer aquest llibre.

I finalment, al Josep Fornés, director del Museu Etnològic de Barcelona, a qui tant agraeixo el pròleg i tot el seu ajut. I al Ramon Fontdevila, director del CPCPTC per l'impuls i la seva aposta per aquesta nova col·lecció d'Estudis sobre el Patrimoni Etnològic de Catalunya.

"Qui busca, troba". I jo fent aquest estudi no he trobat aigua, però sí bona gent, i molts bons saurins.

Gràcies a tots i a totes!

Acabo amb un record molt especial per al meu avi matern, Josep Balsebre Ruana, saurí de la Fatarella, un bon home que poc sabia de lletra, però que tan bé "llegia" el cel i la terra.

Cabra del Camp, juny del 2009

Notes

- ¹ Quatre d'aquestes entrevistes (Josep M. Amatller, Olga Fortuny, Carlos M. Requejo, Antoni Suárez) es van fer durant el 2009 a posteriori de la presentació de la memòria al Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.
- ² Entrevistat, també, al programa del canal 33 *Quèquicom* del 6-02-2008 i al programa de COMRàdio *El dia de la Com* del 22-10-2008.
- ³ Autor dels llibres *La casa enferma: energías telúricas y salud*, Barcelona, Didaco, 1998, i *Estrés de alta tensión: contaminación electromagnética*, Barcelona, Didaco, 1998.
- ⁴ Entrevistat per Montserrat Rabionet en el seu treball de recerca *Els saurins. Història i pràctica* (2000-01).
- ⁵ Entrevista recollida en l'article publicat a la revista local *La Cabana*, de la Fatarella, el 1991.
- ⁶ Entrevistes recollides a l'article publicat a la revista *El Marge*, de l'ADF el Clot del Bou de la Bisbal del Penedès, primavera del 2009.
- ⁷ Aquests tres saurins van ser entrevistats per Noemí Borfoll per al seu article "Els saurins, buscadors d'aigua" a la *Revista Cultura*, de Valls, el 2001.
- ⁸ Segons la definició del *Diccionari català-valencià-balear*, d'A. M. ALCOVER i F. de B. MOLL, Palma de Mallorca, Ed. Moll, 1990.
- ⁹ L'autora del treball *Els Saurins. Història i pràctica*, 2000-01.
- ¹⁰ En una sèrie televisiva catalana sobre la vida dels romans a Tarraco (*La Via Augusta*, TV3, en el capítol titulat "Més clar que l'aigua", emès el 6 de juliol del 2007), la família romana buscava un saurí jueu perquè trobés aigua, donat que una important sequera havia deixat els pous secs.
- ¹¹ En les societats celtes, els druides eren alhora erudits, mags i filòsofs de la natura. Tenien contacte amb els déus i deesses i posseïen coneixements d'astronomia, matemàtiques, medicina, botànica, entre d'altres.
- ¹² Era descendent d'espanyols residents a França. I va ser un membre molt actiu de la inquisició.
- ¹³ Obra en tres volums editada a Alemanya. En el primer volum, al capítol III, pàgines 11 i 12, es fa referència als saurins. En aquest primer volum hi ha capítols com: "Com detectar les bruixes, com interrogar-les i màgia demoníaca". Es parla de bruixeria, encanteris, maleficcis i supersticions. Aquest tractat es va convertir en un dels estudis més destacats sobre aquests temes a Europa.
- ¹⁴ *El Tesoro de la lengua castellana o española* (1611) és un diccionari de l'espanyol obra de l'erudit Sebastián de Covarrubias.
- ¹⁵ Considerat el pare de la metal·lúrgia i la siderúrgia.
- ¹⁶ L'obra *De Re Metallica (Sobre la natura dels metalls*, 1556) és un tractat de referència de les tècniques mineres i de l'obtenció i el treball dels metalls de l'època. En aquesta publicació, hi apareixen diversos gravats, i algun de persones amb varettes a les mans tractant de localitzar minerals ocults.
- ¹⁷ L'edició més coneguda és la francesa de l'any 1521; posteriorment n'hi va haver d'altres. Aquesta del 1521 conté procediments per invocar esperits, fer aparèixer els morts, llegir el passat i el futur en els astres, descobrir tresors ocults, i els secrets de la reina Cleòpatra.
- ¹⁸ Frare benedictí i un important erudit, escriptor i filòsof espanyol del segle XVIII. Feijoo és considerat el fundador de l'assaig filosòfic en llengua espanyola a través de les seves obres *Teatre crític universal* i *Cartes erudites i curioses*, obres en les quals tracta de "tot gènere de matèries per desengany d'errors comuns".
- ¹⁹ Decret que prohibeix als clergues i religiosos certes pràctiques de radioestèsia. "La Sagrada Congregació del Sant Ofici, tenint molt present els inconvenients que, en detriment de la religió i de la veritable pietat, poguessin seguir-se de les consultes de radioestèsia fetes als clergues sobre les circumstàncies de les persones i de successos que han de ser endevinats i tenint en compte el prescrit en els c. 138 i 139, paràgraf 1r, del Codi de dret canònic, per allunyar els clergues i els religiosos de tot aquell que desdigni del seu càrrec i dignitat o que pugui

danyar la seva autoritat, ha decretat el que segueix, sense pretendre intervenir amb aquest decret en les qüestions científiques de la radioestèsia:

"Ordena als excel·lentíssims senyors bisbes i als superiors de religiosos que prohibeixin terminantment als seus clergues i religiosos que intervinguin en aquelles indagacions de radioestèsia que mirin a les consultes anteriorment dites.

"Pertany als mateixos ordinaris i superiors de religiosos, quan així ho jutgessin necessari i oportú, incloure amenaces de sancions penals a una prohibició d'aquesta classe.

"I si algun dels clergues o religiosos, saltant-se el que els queda vedat, es fes reincident o fos causa d'escàndol o de greus inconvenients, hauran els dits ordinaris o superiors de comunicar-ho a aquest Suprem Tribunal.

"Donat a Roma, en el Palau del Sant Ofici, el 26 de març de 1942. (Signat): Juan P. Supr. Notari de la S. Congr. del Sant Ofici."

²⁰ Per a alguns autors la diferenciació entre *saurí* i *radioestèsista* estaria que el saurí amb el temps s'ha anat especialitzant a captar les venes d'aigua subterrànies, mentre que el radioestèsista es podria dir que ho abraça tot.

²¹ Paraula derivada de l'art clarividenc. El seu significat etimològic prové dels mots grecs *rhabdos* i *manteia*, que significa 'endevinació per la vareta'. Endevinació fonamentada en el moviment d'una vareta, sobretot per trobar aigües subterrànies, segons la definició del *Diccionari català-valencià-balear* d'A. M. ALCOVER i F. de B. MOLL, Palma de Mallorca, Ed. Moll, 1990.

²² La hidrogeologia és una branca de les ciències geològiques que estudia l'aigua subterrània en tot el relacionat amb el seu origen, circulació, volum, distribució i qualitat, i les condicions que determinen les mesures per al seu aprofitament i regulació.

²³ Programa de COMRàdio *El dia de la Com* del 22-10-2008.

²⁴ El 2001 feia més de seixanta anys que feia de saurí.

²⁵ A les Garrigues hi ha una senyora que cura de gràcia i que en els seus rituals utilitza bastons de garrofer.

²⁶ Ferran ZURRIAGA AGUSTÍ [en línia], *La garrofera deessa arbrada del secà valencià*, Túrria, Institut d'Estudis Comarcals del Camp del Túrria. <http://www.uv.es/numero40/35_40.htm>

²⁷ Programa de ràdio de COMRàdio *El dia de la Com* del 22-10-2008.

²⁸ Recollida al reportatge de Noemí Bofarull a la revista *Cultura de Valls*.

²⁹ La càmera Kirlian va ser inventada pel matrimoni Kirlian l'any 1939 a la Unió Soviètica quan experimentaven amb camps electromagnètics d'alt voltatge. Les fotografies fetes per aquesta càmera són utilitzades per practicants de la medicina alternativa i l'esoterisme, que assegurin que el camp elèctric que es veu a les fotos és una imatge de l'aura de la persona.

³⁰ Informació facilitada per Maties Solé, de Montblanc. El saurí esmentat va morir fa uns anys.

³¹ Cal destacar: "Peut-on parler de science rabadique ou de rabdologie?"; "Sur l'existence des équations empiriques régissant le débit des aux souterraines en fonction des poits lévés par la baguette des sourciers"; "Sur la loi empirique des expériences de M. Landesque concernant l'évaluation de débits au moyen du pendule"; "Contrôle expérimentale de l'action des perturbations atmosphériques sur la baguette du sourcier", a *Comptes Rendus des Séances du IV Congrès Psychique International*, París, 1926.

"Algunes investigacions sobre les vergelles dels saurins" a *Revista Ciencia*, número 7 i 8, agost i setembre 1926.

"Contribución al estudio del descubrimiento de las aguas subterráneas por medio de la varita de los zahories". Sèrie de deu articles publicats a la revista *Ibérica*, Barcelona, 1926-1928.

"La qüestió dels saurins davant la ciència". *La Nostra Terra*, Mallorca, juny 1930.

³² Per al seu treball de recerca de l'IES Castell d'Estela el 2001.

³³ Ferran ZURRIAGA AGUSTÍ [en línia], *La garrofera deessa arbrada del secà valencià* [Túrria], Institut d'Estudis Comarcals del Camp del Túrria. <http://www.uv.es/numero40/35_40.htm>

³⁴ Tot i que finalment n'hi van assistir disset.

³⁵ Alejandro Mir es presenta com a radioestèsista i domotrapeuta del bon lloc, expert en estudis geobiològics i mesures electromagnètiques d'alta i baixa freqüència.

En paraules del seu autor, aquesta obra “és senzillament un *homenatge als antics saurins i cercadors d'aigua del Pirineu*. Aquesta sèrie de personatges mitològics que vaig recrear interactuen amb la natura i les forces de la natura. *El cercador d'aigua* és ni més ni menys una imatge mítica i estètica que vol retre homenatge als saurins. Aquest cercador d'aigua vol ésser l'arquetip, la imatge o icona de l'esperit universal que engloba tota aquesta tradició ancestral”.

Escultura de Jordi Casamajor titulada *El cercador d'aigua* (1999). Esperit que cerca l'aigua de les fonts i els pous.
Obra exposada a Mallorca i a Andorra.
Fotografia: Jordi Casamajor

De bruixots encara en queden, i ho diem ben convençuts per si algú en dubtava. En aquesta publicació descobrireu uns bruixots ben útils, els bruixots de l'aigua, els saurins. Homes, en la seva majoria, que durant segles han aportat el seu art per fer aparèixer l'aigua de sota terra. Des de sempre s'han fet més presents quan més necessitat d'aigua dolça hi havia. Saurins al servei de pagesos, ramaders, propietaris, alcaldes... que a més de marcar llocs amb aigua, tant podien fer pous com mines, tot el que fos necessari per permetre disposar de l'aigua subterrània. Personatges especials, coberts d'una aurèola de misteri, intriga i màgia, que ens connecten amb pràctiques ancestrals lligades al coneixement de la terra, les energies i la intuïció.

Coneixereu saurins actuals de les nostres comarques que, amb la vareta i el pèndol, busquen i troben aigua i molt més: tresors, restes arqueològiques, metalls, objectes perduts... i també persones desaparegudes.

Aquest llibre és un apropament a les seves pràctiques, una descoberta als saurins d'ara i d'abans. L'obra és el resultat d'un treball de recerca becat pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana l'any 2008.

ROSA M. CANELA I BALSEBRE (Cabra del Camp, 1973) és llicenciada en antropologia cultural per la URV. Ha fet diverses recerques etnològiques centrades en l'arquitectura popular, el llegendari, el treball de la dona i el món rural.

ISBN 978-84-393-8506-6

